

nd: 3588

ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ Ν. ΔΙΝΑΡΔΟΠΟΥΛΟΥ

**Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ
ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ
ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ**

ΕΝΑΙΣΙΜΟΣ ΕΠΙ ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΑΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ 1970

Ἡ παρούσα πραγματεία, ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας», ὑπεβλήθη ὡς ἐναίσιμος ἐπὶ διδακτορικῆ διατριβῇ εἰς τὴν ἐν Ἀθήναις Πάντειον Ἀνωτάτην Σχολὴν τῶν Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν.

Ἡ Γενικὴ Συνέλευσις Καθηγητῶν τῆς Σχολῆς κατὰ τὴν συνεδρίαν αὐτῆς τῆς 9ης Φεβρουαρίου 1970 ἐνέκρινε ταύτην καὶ ἐπέτρεψε τὴν ἐκτύπωσίν της συμφώνως πρὸς τὰ ἐν ἄρθρῳ 202 τοῦ Ν. 5343 τῆς 23ης Μαρτίου 1932.

«Ἡ ἔγκρισις τῆς διδακτορικῆς διατριβῆς ὑπὸ τῆς Παντείου Ἀνωτάτης Σχολῆς Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν δὲν ὑποδηλοῖ ἀποδοχὴν τῶν γνωμῶν τοῦ συγγραφέως». (Ἄρθρον 202 τοῦ Ν. 5343/1932).

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥΣ ΜΟΥ

Πίναξ Περιεχομένων

— Πρόλογος	Σελ. 9
— Εισαγωγή	> 11

ΜΕΡΟΣ Α΄

— Οικονομικά και κοινωνικά δεδομένα τής περιφέρειας	> 17
--	------

Κεφάλαιον Α΄

— Δημοσία Διοίκησης και Τοπική Αυτοδιοίκησης	> 19
---	------

Κεφάλαιον Β΄

— Φυσικαί συνθήκαι	> 25
---------------------------------	------

Κεφάλαιον Γ΄

— Οί συντελεσταί τής παραγωγής εις τὸν νομὸν Θεσπρωτίας..	> 31
---	------

Κεφάλαιον Δ΄

— Κοινωνικαί συνθήκαι	> 63
------------------------------------	------

Κεφάλαιον Ε΄

- Εισόδημα > 67

Κεφάλαιον ΣΤ΄

- Συμπεράσματα εκ τῆς στατιστικῆς ἐρεύνης καὶ ἀναλύσεως
τῶν οἰκονομικοκοινωνικῶν δεδομένων τῆς περιφερείας > 71

ΜΕΡΟΣ Β΄

- Προγραμματισμὸς ἀναπτύξεως > 75

Κεφάλαιον Ζ΄

- Βραχυχρόνιον πρόγραμμα ἀναπτύξεως τῆς περιφερείας τοῦ
νομοῦ Θεσπρωτίας > 78

Κεφάλαιον Η΄

- Μακροχρόνιον πρόγραμμα ἀναπτύξεως τῆς περιφερείας τοῦ
νομοῦ Θεσπρωτίας > 85

ΜΕΡΟΣ Γ΄

- Συμπεράσματα - Προβλέψεις ἐπὶ τοῦ εισοδήματος > 89

Κεφάλαιον Θ΄

- Συμπεράσματα - Προβλέψεις ἐπὶ τοῦ εισοδήματος > 91

- ΕΠΙΛΟΓΟΣ > 93

- ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ > 95

- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ > 121

Πρόλογος

Διὰ τῆς παρούσης μελέτης παρουσιάζομεν τὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ χαρακτηριστικὰ τῆς περιοχῆς τοῦ Ν. Θεσπρωτίας ὡς καὶ τὴν ἀκολουθητέαν μεθοδολογίαν καὶ προγραμματισμὸν τῶν μέτρων τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν ἄποψίν μας δεόν νὰ ληφθοῦν διὰ τὴν ταχείαν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν ταύτης.

Ἡ ἔλλειψις πλήρων στατιστικῶν στοιχείων, τὴν ὁποῖαν ἀντιμετωπίζουσι αἱ ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένα χωῖρα, ἰδιαιτέρως δὲ ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἐξειδικευμένα περιφερειακὰ στοιχεία, ἐπῆρξεν ἔντονος ὅσον ἀφορᾷ τὸν νομὸν.

Ἀπητήθη μακρὰ διερευνητικὴ ἐργασία τόσον εἰς τὰς διαφόρους ὑπηρεσίας αἱ ὁποῖαι ἀμέσως ἢ καὶ ἐμμέσως ἀσχολοῦνται μὲ τὰ προβλήματα οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως τῆς χώρας, ὅσον καὶ εἰς τὰς στατιστικὰς ἐκδόσεις καὶ τὰ διάφορα κατὰ καιροὺς δημοσιεύματα περὶ τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας καὶ τῶν προβλημάτων του.

Παρ' ὅλην ὁμῶς τὴν ἀναμφισβήτητον σημασίαν των, τὰ ὡς ἄνω στοιχεῖα τῶν βιβλιογραφικῶν πηγῶν καὶ τὰ παρὰ τῶν διαφόρων κεντρικῶν ὑπηρεσιῶν διατιθέμενα τοιαῦτα δὲν ἐκρῆθησαν ὑφ' ἡμῶν ἐπαρκῆ διὰ τὰ ἀποτελέσουσι τὴν βάσιν πρὸς ἐκπόνησιν μελέτης περιλαμβανούσης ὀρθολογικὸν ἄμα καὶ ρεαλιστικὸν πρόγραμμα ἀναπτύξεως τῆς περιοχῆς. Πρὸς τοῦτο μετέβημεν εἰς τὸν νομὸν πρὸς σχηματισμὸν μιᾶς σαφοῦς καὶ πλήρους κατὰ τὸ δυνατόν, στατικῆς εἰκόνης αὐτοῦ, ἀνα-

φερομένης τόσον εις ποσοτικά στατιστικά στοιχεία ὅσον και εις ποιοτικά τοιαῦτα — ὡς π.χ. αἱ ιδιότητες και ἡ ψυχρόσυνησις τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ ιστορικὴ ἐξέλιξις τῆς περιοχῆς κλπ.

Τὰ συγκεντρωθέντα στοιχεία ὑπῆρξαν πολυπληθῆ, ἐγένετο δὲ προσεκτικὴ διαλογὴ και ἐπαλήθευσις αὐτῶν, ἰδίᾳ εις περιπτώσεις ὅπου ἐπὶ ἐνὸς οἰκονομικοῦ μεγέθους ἢ φαινομένου τῆς περιοχῆς, ὑπῆρξαν πλείονα τοῦ ἐνὸς συρρέοντα ἢ ἀντικρουόμενα στοιχεία.

Αἱ μέθοδοι τοῦ σχηματισμοῦ και τῆς δοκιμῆς ὑποθέσεων ὡς και τῆς λογικῆς παρατηρήσεως ἐχρησιμοποιήθησαν εις τινὰς περιπτώσεις.

Πιστεύομεν ὅτι ἡ ἡμετέρα μελέτη ἀποτελεῖ μίαν πρότυπον τεκμηρίωσιν περιφερειακῆς ἀναπτύξεως, δυναμένη νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὑπόδειγμα διὰ τὴν εις πρότον στάδιον ἐκπόνησιν προγραμματῶν ἀναπτύξεως τῶν διαφόρων περιφερειῶν τῆς χώρας, ἰδίᾳ τῶν ἐμφανιζουσῶν ὀριακὴν οἰκονομίαν.

Ἐκτὸς ἀπόψεως δομῆς ταύτης ἐπροτάθη τὸ στατικὸν μέρος, ἀκολουθεῖ ἡ διαπίστωσις και ἡ διεργήνευσις τῆς συμπεριφορᾶς και τῶν τάσεων τῶν σχετικῶν μεγεθῶν και ἐπιτεταῖ ὁ καθορισμὸς τῶν στόχων τοῦ προγραμματισμοῦ.

Ἡ ἀρχὴ τῆς «ἐλαστικότητος» και ἡ ὀρθὴ ἀξιολόγησις και προτεραιότης τῶν μέτρων ἀναπτύξεως, ἐν σχέσει πρὸς τὰ εἰδικὰ προβλήματα και συνθήκας τῆς περιοχῆς ὡς και πρὸς τὰ διατιθέμενα μέσα, ἐλήφθησαν πάντοτε ὑπ' ὄψιν, κατὰ τὴν ἐκπόνησιν τοῦ δυναμικοῦ μέρους τῆς μελέτης.

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας, ὡς ἀναποσπλάστου τμήματος τοῦ ἐθνικοῦ χώρου και ἰδιαίτερος ὡς ἀκριτικῆς και παραμεθορίου περιοχῆς εἶναι ἀπολύτως ἐπιβεβλημένη. Τοῦτο ἀποτελεῖ μίαν ἡμῶν.

Ὁ νομὸς θεωρούμενος ὡς «σημεῖον ἐπαφῆς», ὑπὸ τὴν ἐννοίαν τῆς παραμεθορίου περιοχῆς, πρέπει νὰ ἀντικατοπτρίζῃ τὴν προσπάθειαν και τὰ ἐπιτεύγματα τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, νὰ ἀποδεικνύῃ δὲ ὅτι ὑπὸ τὸ σύστημα τῆς ἐλευθέρου οἰκονομίας, δύναται νὰ ἐπιτευχθῇ ταχὺς ρυθμὸς οἰκονομικῆς προόδου.

Πέραν ὅμως τοῦ κριτηρίου τῆς κοινωφελιμότητος, βάσει τῶν εις τὴν διάθεσίν μας στοιχείων, πιστεύομεν ὅτι αἱ δυνατότητες τῆς περιοχῆς δι' ἀνάπτυξιν, εἶναι σημαντικαὶ και ὅτι κατὰ συνέπειαν ἡ ἀνάπτυξις ταύτης θὰ ἰκανοποιῇ πλήρως και τὸ οἰκονομικὸν κριτήριον.

Εἰσαγωγή

Ὁ νομός Θεσπρωτίας, καταλαμβάνων τὴν ἄκραν βορειοδυτικὴν γωνίαν τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος, ἀνήκει εἰς τὸ γεωγραφικὸν διαμέρισμα τῆς Ἠπείρου. Ἔχει ἔκτασιν 1515 τετρ. χλμ. καὶ πληθυσμὸν 52.125 κατοίκων (1). Συνορεύει πρὸς ἀνατολὰς μὲ τὸν νομὸν Ἰωαννίνων, πρὸς νότον μὲ τὸν νομὸν Πρεβέζης, πρὸς δυσμὰς μὲ τὸ Ἴόνιον πέλαγος καὶ πρὸς βορρᾶν μὲ τὴν Ἀλβανίαν. Τὸ γεωμετρικὸν τοῦ σχῆμα ὁμοιάζει μὲ τραπέζιον ἔχον μεγαλυτέρας πλευρὰς τὴν ἀνατολικὴν καὶ τὴν δυτικὴν. Εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι περίπου ναυτικῶν μιλίων πρὸς δυσμὰς τοῦ νομοῦ εὐρίσκεται ἡ νῆσος Κέρκυρα. Τὰ παράλια τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας ἐπὶ τοῦ Ἰονίου πελάγους, ἀρκούντως ἐκτεταμένα, εἶναι σχετικῶς ὀμαλά. Αἱ συντεταγμέναι τοῦ νομοῦ εἶναι ΒΠ 39° 18' - 39° 48', ΑΜ 20° 8' - 20° 36' μὲ μέσας συντεταγμένας εἰς τὸ ὕψος τῆς Ἠγουμενίτης ΒΠ 39° 30' καὶ ΑΜ 20° 20'.

Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ἡ Θεσπρωτία ἦτο μία ἀραιοκατωχημένη περιοχὴ, τὸ λεκανοπέδιον δὲ τοῦ διασχίζοντος τὸ νότιον τμήμα αὐτῆς ποταμοῦ Ἀχέροντος, περικλειόμενον ὑπὸ κρημνωδῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὄρεων, ἔχαιρε τῆς θλιβερᾶς φήμης, ὅτι ἀπετέλει τὸν προθάλαμον τοῦ Ἄδου, ἐνφ' αἱ πηγαὶ τοῦ ποταμοῦ ἐθεωροῦντο αἱ πύλαι αὐτοῦ (2). Ἡ κλασ-

(1) Ε.Σ.Τ.Ε. (Ἀπογραφὴ 1961).

(2) Ὅρα Ρ. Decharme: Ἑλληνικὴ Μυθολογία Νανοῦ — 1884, Τόμος Β', σελ. 490.

σική μυθολογία αφιερώνει αρκετόν τμήμα της εις τόν Ἀχέροντα ποταμόν καί τήν Ἀχερουσία λίμνην, διάφορα δὲ μνημεῖα τῆς κλασσικῆς ἀρχαιότητος σώζονται εἰσέτι εἰς τίνα μέρη τῆς περιοχῆς. Ἡ Θεσπρωτία περιελαμβάνετο ὡσαύτως εἰς τὸ βασίλειον τοῦ Πύρρου.

Κατὰ τοὺς μακροὺς αἰῶνας τῆς Τουρκοκρατίας, ἡ Θεσπρωτία ἀνήκεν εἰς τὸν Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, εὐρίσκειτο δὲ ὑπὸ τὴν ἐπιτροπὴν κυρίως τῶν ἀλβανῶν μουσουλμάνων. Κατεκτήθη ὡσαύτως ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν καὶ ἀπετέλεσε τμήμα τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου (*), (**). Ἐρείπια καὶ μνημεῖα τῆς Τουρκοκρατίας καὶ Ἑνετοκρατίας σώζονται μέχρι σήμερον εἰς ὄρισμένα σημεῖα τῆς περιοχῆς.

Ἡ Θεσπρωτία ἐνετάχθη εἰς τὸ σύγχρονον Ἑλληνικὸν Κράτος μετὰ τὴν νικηφόρον ἐκβασιν τοῦ ἐναντίου τῶν Τούρκων Βαλκανικοῦ πολέμου κατὰ τὸ ἔτος 1913 διὰ τῶν συνθηκῶν τοῦ Λονδίνου καὶ τοῦ Βουκουρεστίου, καθ' ἃς ἡ Ἠπειρος, ἐκτὸς τοῦ βορείου τμήματος αὐτῆς, ἀνήκοντος μέχρι σήμερον εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ἀπετέλεσε τμήμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπικρατείας.

Μετὰ τὴν ἐκ τῶν Τούρκων ἀπελευθέρωσίν της, ἡ Θεσπρωτία ἐγένετο ἐπαρχία τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων, παρ' οὗ ἀπεσπάσθη διοικητικῶς τὸ ἔτος 1936 διὰ τοῦ Α.Ν. 353) 36 «περὶ ἰδρύσεως τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας», ἀποτελέσασα ἕκτοτε ἴδιον νομόν.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου ἡ Θεσπρωτία ὑπέστη σημαντικωτάτας καταστροφὰς ἐκ βομβαρδισμῶν καὶ μαχῶν, πλείσται δὲ ἐκ τῶν πόλεων καὶ κοινοτήτων αὐτῆς κατεστράφησαν σχεδὸν ὁλοσχερῶς, ἐν αἷς καὶ ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἡγουμειτσα.

Ὀλόκληρος ἡ περιοχή περιήλθεν ὑπὸ τὴν τριπλὴν κατοχὴν τῶν Γερμανῶν, Ἰταλῶν καὶ Ἀλβανῶν, μὲ προέχοντα τὸν ρόλον τῶν τελευταίων τούτων. Κατὰ ἐν σημαντικὸν μέρος, οἱ ἀπὸ ἀνέκαθεν ἐγκατεστημένοι εἰς τὴν περιοχὴν Μουσουλμάνοι, ὁμιλοῦντες τὴν ἀλβανικὴν γλῶσσαν καὶ ἔχοντες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀλβανικὴν συνείδησιν, συνειργάσθησαν μετὰ τῶν ἰταλῶν καὶ ἀλβανῶν εἰσβολέων πρὸς ἐξόντωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ ἐξαλβανισμοῦ τῆς Θεσπρωτίας.

Οἱ Ἕλληνες ἀνέδρασαν διὰ τῶν ἀνταρτικῶν ὁμάδων τοῦ στρατηγοῦ Ζέρβα, οὗτοι δὲ ἤρχισαν σκληρὸς καὶ αἱματηρὸς πόλεμος μετὰ τῶν δύο στοιχείων. Οἱ εἰσβολεῖς προσεπάθησαν κυρίως νὰ ἐξοντώσῃ τὴν ἡγήτιδα τάξιν τῶν Ἑλλήνων, ὡς συνέβη π.χ. εἰς Παραμυθίαν, κομμπο-

(*) Ὅρα Α. Vasiliev: Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Ἐν Ἀθήναις 1954, σελ. 576, σελ. 640.

(**) Ὅρα Γ. Φίνλεϋ: Ἐν Ἀθήναις 1958. Ἱστορία τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τῆς Ἑνετοκρατίας στὴν Ἑλλάδα, σελ. 208—278.

λιν 3.000 περίπου κατοίκων, όπου οι εισβολείς συνέλαβον και ἐφόνευσαν εις διάστημα ὀλίγων ἡρῶν, τεσσαράκοντα προύχοντας αὐτῆς. Ὁ πόλεμος ἐνετάθη, ὅταν ἀνεμίχθησαν εἰς αὐτὸν οἱ κομμουνισταί, εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν ὁποίων ἐνετάχθησαν οἱ ἄλβανοὶ περὶ τὸ τέλος τοῦ πολέμου.

Τὸ σύνολον τῶν ἀνωτέρω ἱστορικῶν γεγονότων ὠδήγησεν εἰς σοβαρὰς πληθυσμιακὰς μεταβολάς, εὐθύς ὡς ὁ πόλεμος ἐτελείωσε, συνέπεια τῶν ὁποίων ὑπῆρξεν ἡ ἐπίτασις τῆς ἀπὸ ἀνέκαθεν ὑφισταμένης πληθυσμιακῆς ἀνομοιογενείας τῆς περιοχῆς.

Ὁδῶ μέγα μέρος τῶν πρότερον ἐγκατεστημένων εἰς αὐτὴν μουσουλμάνων ὑπεχρεώθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν περιοχὴν καὶ νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἰαλβανίαν, ἐνθ' ἐξ ἀντιθέτου σημαντικὸς ἀριθμὸς κατοίκων, τῆς ἀνηκούσης εἰς τὴν Ἰαλβανίαν Βορείου Ἡπείρου, περὶ ὧν τὸ καθεστῶς τοῦ Ἐμβέρ Χότζα ἐπίστευεν ὅτι εἶχον ἐλληνικὴν συνείδησιν ἢ ἐθεώρει αὐτοὺς ἀντικομμουνιστάς, ἐξεδιώχθη καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, πλείστοι δὲ τούτων ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Θεσπρωτίαν.

Πολλοὶ κοινότητες ἐρημώθησαν τελείως, νέαι ἐδημοουργήθησαν, ἐν τῇ μεταξὺ δὲ κάτοικοι ἐξ ἄλλων περιοχῶν τῆς Ἑλλάδος, ἀκόμη καὶ ἐκ τῶν νοτιῶν περιοχῶν τῆς Πελοποννήσου ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου, ἐγκατεστάθησαν εἰς Θεσπρωτίαν, κυρίως διὰ νὰ ἐποικήσουν τὰς ὑπὸ τῶν μουσουλμάνων ἐγκαταλειφθείσας ἐκτάσεις. Ἡ pattern τοῦ πληθυσμοῦ μετεβλήθη ἔτι περαιτέρω συνεπεία τοῦ συμμοριτοπολέμου καὶ προσφάτως τῆς μεταναστεύσεως, περὶ ἧς θὰ ἀναφερθῶμεν διεξοδικώτερον κατωτέρω.

Περὶ τὸ ἔτος 1947 ἐξεργάγη ὡς γνωστὸν ἐν Ἑλλάδι κομμουνιστικὴ ἀνταρσία, ἡ ὁποία ἔλαβε τὴν μορφὴν συμμοριτοπολέμου. Ἐκ τῆς ἀνταρσίας ταύτης ἐδοκιμάσθησαν ἰδιαιτέρως τὰ ὀρεινὰ καὶ ἀκριτικὰ διαμερίσματα τῆς Χώρας. Οἱ συμμορίτες ὑπεβηθήθησαν ὑπὸ τῶν ἄλβανῶν καὶ τῶν λοιπῶν βορείων γειτόνων τῆς Ἑλλάδος, ἡ δὲ Θεσπρωτία ὑπέστη συχνὰς εἰσβολὰς ἀνταρτῶν ἐξ Ἰαλβανίας, ἐπὶ δὲ τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν ὀρέων αὐτῆς συνήφθησαν πλείστοι ὄρειαι μάχαι.

Αἱ ἐκ τοῦ Β' Παγκοσμίου πολέμου ζημίαι, αἱ ὁποιαὶ δὲν εἶχον ἀρχίσει κἄν νὰ ἐπανορθοῦνται, ἐμεγεθύνθησαν ἔτι περαιτέρω. Ὁ συμμοριτοπόλεμος ἔληξε περὶ τὸ ἔτος 1949, τὰ μέτρα δὲμος ἀσφαλείας ἴσχυσαν εὐλόγως ἐπὶ μακρὸν ἀκόμη.

Ἡ οἰκονομικὴ κατάστασις τῆς περιφερείας Θεσπρωτίας, καὶ γενικώτερον τῆς Ἡπείρου, ἐμφανίζεται πολὺ διάφορος εἰς παλαιότερους χρόνους, ἀπὸ ὅτι σήμερον.

Ἐξ ἐπόψεως οἰκονομικῆς ἱστορίας σημειοῦμεν ὅτι ἡ Παμδωτικὴ Ἡ-

πειρος ἦτο εἰς τοιοῦτον σημεῖον εὐφορος, ὥστε ἠδύνατο νὰ διαθρέψῃ ὄχι μόνον τοὺς ἰδικούς της κατοίκους, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατοίκους τῶν γειτονικῶν λαῶν (*).

Ἡ Ἡπειρος κατωκαίτο ὑπὸ διαφόρων φυλῶν, ὀνομαστότεροι τῶν ὀποίων ἦσαν οἱ Χάονες, οἱ Θεσπρωτοί, οἱ Κασσωπαῖοι καὶ οἱ Μολοσσοί.

Διὰ τὸν μεγάλον βαθμὸν ἀναπτύξεως τῶν πόλεων τῆς Ἡπείρου καὶ τὸ ὕψηλόν εἰσόδημα τῶν κατοίκων της ἔχουν γραφῆ πολλά. Ἐνδεικτικῶς ἀναφέρομεν τὸν Στράβωνα, ὅστις εἰς τὰ «Ἡπειρωτικά» του σημειοῖ ὅτι «Ἡ μὲν οὖν Νικόπολις εὐανδρεῖ καὶ λαμβάνει καθ' ἡμέραν ἐπίδοσιν», ἀλλὰ καὶ νεώτεροι, ὡς ὁ Λαμπρίδης εἰς τὰ Ἡπειρωτικά του Μελετήματα, ὑπολογίζει τὴν ἐκ τῶν ἀρπαγῶν σχηματισθεῖσαν περιουσίαν τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ εἰς 500 ἑκατ. φργάγκα χρυσᾶ (**). Ὁ Κρυστάλλης ἀναφέρεται εἰς τὸν μεταλλευτικὸν πλοῦτον τῆς περιοχῆς, ἣ ὑπαρξίς τοῦ ὁποῦ ἀπεδείχθη πλήρως μὲ τὰς νεωτέρας γεωλογικὰς ἐρεῦνας.

Ἐνδεικτικώτατον εἶναι τὸ χρονικὸν τὸ ὁποῖον εὐρίσκεται εἰς τὸ Μηνιαῖον τοῦ Αὐγούστου τῆς Κεντρικῆς Ἐκκλησίας τοῦ Τσαμαντᾶ, τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Νίτσοσ, εἰς μονογραφίαν του διὰ τὸ χωρίον αὐτό. «Τὰ καλαμπόκια τὰ ξερικὰ τόσον εὐτυχησμένα κανεὶς δὲν ἐνθυμεῖται. Ὅσον καὶ εἰς τὰς πέτρας ἐπάνω ἐπρόκοψαν. Τῇ 8 Αὐγούστου 1868. Ὁ διδάσκαλος Ἰωάννης Γκόγκου». Ἀλλὰ καὶ ὁ ἄλλοτε πρόξενος τοῦ Ἀργυροκάστρου Ν. Σκωτίδης ἀναφέρεται διὰ τὴν γονιμότητα τῆς γῆς τῆς Τσαμουργιάς. Τέλος, εἰς τὴν Πόβλα τῶν Φιλιατῶν, οἱ κάτοικοι, ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποὺ ἐγκατέλειψαν τὴν σιτοσπορὰν χάριν τῆς καλλιέργειας τῆς ἀμπέλου, εἶδον τὴν εὐτυχιάν των. Ὡς δὲ τονίζεται, δλόκληρος ἡ Ἡπειρος μὲχρις ὕψους 800 μέτρων εἶναι κατάλληλος διὰ τὴν χρυσοφόρον ροδοκαλλιέργειαν.

(*) Ἴδε σχετικῶς Γ. Βαβαρέτου: Ἡ Ἡπειρος ἄλλοτε καὶ τώρα, ἀπὸ πλουτοπαραγωγικῆς ἀπόψεως — Ἀθήναι 1929.

(**) Διὰ τὴν περιουσίαν τοῦ Ἄλῃ Πασᾶ ἀλλὰ καὶ γενικώτερον διὰ τὸν πλοῦτον τῆς Ἡπείρου ἔχει γράψῃ ὁ Ἡπειρώτης γεωγράφος καὶ ἱστορικός Βασίλειος Ζῶτος, ὁ ἐπικαλούμενος Μολοττός, ἐκ Δροβιανῆς, ὅστις ἐξέδωκε πλῆθος μελετῶν καὶ μονογραφιῶν. Συγκεκριμένως γράφει τὰ ἑξῆς:

«Ἡ Ἡπειρος ἔχει ἔδαφος πολὺ ἀνώμαλον ὡς ἐκ τῶν διαφόρων δειράδων ἀποσπαιμένων ἐκ τῆς Πίνδου καὶ ληγόντων εἰς τὴν θάλασσαν, ἔχει ὁμοσ μεταξὺ τῶν ὀρέων κοιλάδας καὶ λεκανοπέδια εὐφορώτατα καὶ παμφόρα ὁλον ἡ πεδιάς τῆς Ἄρτης, ἣ δειράς τῶν Τζουμέρκων, τοῦ Τομάρου, τῆς Τύμφης, ἣ παρακάλαμος τῆς Τσαμουργιάς, τὰ Μολοτικὰ πεδία, ἣ δειράς τῶν Κασσωπαίων (Σουλίου, Ζαλόγγου, Κορύλλα, Παραμυθίας καὶ τῆς Πάργας)».

Ἡ μακροχρόνιος τουρκικὴ κατοχὴ, ἡ ἀπλησία τῶν κατακτητῶν καὶ ἡ ἔλλειψις ἀσφαλείας κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς Τουρκοκρατίας, ἀπέτελεσαν τὴν ἀρχὴν τῆς οἰκονομικῆς παρακμῆς.

Αἱ νεώτεροι, τέλος, περιπέτεια τῆς περιοχῆς, ὡς ἀνεφέρθησαν ἀνωτέρω, εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα τὴν διόγκωσιν τῆς φυγῆς τοῦ πληθυσμοῦ.

Οἱ δυσμενεῖς οὗτοι «ποιοτικοὶ» παράγοντες συνετέλεσαν ἀναμφισβήτητως εἰς τὴν ἠθρομένην τάσιν μεταναστεύσεως καὶ εἰς τὴν χαμηλὴν ροπὴν πρὸς ἰδιωτικὰς ἐπεγυῖσεις, κατὰ συνέπειαν δὲ εἰς τὴν οἰκονομικὴν καθυστέρησιν.

ΜΕΡΟΣ Α'

***Οικονομικά καὶ Κοινωνικά
δεδομένα τῆς Περιφέρειας***

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

Ὁ νομὸς Θεσπρωτίας, ὅστις ἐδημιουργήθη ὡς γνωστὸν διὰ τοῦ Α.Ν. 353) 1936, διαιρεῖται εἰς τέσσαρας ἐπαρχίας, τὴν τῆς Θυάμιδος, τῆς Παραμυθίας (Σουλίου), τῶν Φιλιατῶν καὶ τοῦ Μαργαριτίου. Ἡ ἐπαρχία Φιλιατῶν, συνορεύουσα πρὸς βορρᾶν μετὰ τὴν Ἀλβανίαν, ἔχει ἴδιον Ἐπαρχον. Εἰς τὸν νομὸν ὑφίστανται τρεῖς δῆμοι, ἐνεργήοντα δύο κοινότητες καὶ ἑκατὸν ἐξήκοντα δύο οἰκισμοὶ (5). Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ Ἡγουμενίτσα, εὐρισκομένη εἰς τὴν ἐπαρχίαν Θυάμιδος.

Ὁ νομάρχης Θεσπρωτίας εἶναι ὁ ἀνώτατος δημόσιος ὑπάλληλος τοῦ νομοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀναφέρονται ὁ ἐπαρχος Φιλιατῶν, οἱ προϊστάμενοι τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν τοῦ νομοῦ καὶ οἱ δημοτικοὶ καὶ κοινοτικοὶ ἄρχοντες. Τὸ σύστημα τῆς δημοσίας διοικήσεως τῆς περιοχῆς συνίσταται ἐκ τῶν ἀκολουθῶν ὑπηρεσιῶν:

Διευθύνσις Γεωργίας Θεσπρωτίας.

Γραφεῖον γεωπόνου Ἡγουμενίτσης

» » Παραμυθίας

» » Φιλιατῶν

» » Μαργαριτίου

» δασονόμου Παραμυθίας

Δασονόμος Παραμυθίας

» Φιλιατῶν.

Κτηνιατρικὴ Ὑπηρεσία

Δ) σις Τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν Θεσπρωτίας

Ταχυδρομεῖον Ἡγουμενίτσης

» Παραμυθίας

» Φιλιατῶν

» Κεραμίτσης

» Μαργαριτίου

(5) Ἴδε παράρτημα πινάκων, πίνακα ὑπ' ἀριθ. 1 εἰς ὃν περιλαμβάνονται ὀνομαστικῶς οἱ δῆμοι, κοινότητες καὶ οἰκισμοὶ τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας, ἀνά ἐπαρχίαν, ὁ πληθυσμὸς τούτων, ὡς καὶ ἡ ἀπόστασις ἐνὸς ἐκάστου ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἡγουμενίτσης εἰς χλμ.

- Κέντρον Κοινωνικής Προνοίας
 Ύγειονομικά κέντρα
 Γραφείον Δημοσίου Λογιστικού
 Ταμείον Ἡγουμενίτης
 » Παραμυθίας
 » Φιλιατῶν
 Ἐφορία Ἡγουμενίτης
 » Παραμυθίας
 » Φιλιατῶν
 » Φορολογίας καπνοῦ - Παραμυθία
 Τελωνεῖον Ἡγουμενίτης
 » Σαγιάδος
 » Συβότων
 Γυμνάσιον Ἡγουμενίτης
 » Παραμυθίας
 » Φιλιατῶν
 Ἐπιθεώρησις δημοτικῶν σχολείων Παραμυθίας
 Ἐπιθεώρησις δημοτικῶν σχολείων Φιλιατῶν
 Ἀγροφυλακὴ
 Ἀγορανομία Ἡγουμενίτης
 » Παραμυθίας
 » Φιλιατῶν
 Κεντρικὸν Γραφείον ἔμπορίου - Ἡγουμενίτις
 Γραφείον ἔμπορίου - Φιλιάται
 Ὑπηρεσία Ἐγγείων Βελτιώσεων
 Στατιστικὴ Ὑπηρεσία
 Ὑπηρεσία γεωργικῶν ἐφαρμογῶν - Φιλιάται
 Ὑπηρεσία γεωργικῶν ἐφαρμογῶν - Παραμυθία
 Κτηνίατρος Παραμυθίας
 Π.Ι.Κ.Π.Α.
 Ταμείον Πολεμοπαθῶν
 Πρωτοδικεῖον Ἡγουμενίτης
 Εἰσαγγελία Θεσπρωτίας
 Εἰρηνοδικεῖον Ἡγουμενίτης
 » Παραμυθίας
 » Φιλιατῶν
 Διοικήσις Χωροφυλακῆς - Ὑποδιοικήσις Χωροφυλακῆς Φιλιατῶν.
 Τουριστικὴ ἀστυνομία - Ἀστυνομικοὶ σταθμοὶ εἰς διαφόρους οἰκισμοὺς τῆς περιοχῆς. Διάφορα ἰδρύματα κοινωνικῆς προνοίας καὶ ἀναπτύξεως.

Ειδικότερον αί ἐν τῷ νομῷ μὴ κεντρικαὶ ὑπηρεσίαι ὑπουργείων εἶ-
ναι αἱ κάτωθι (6) :

Ὑπουργεῖον Ἐσωτερικῶν

- α) Νομαρχία
- β) Ἔδρα ἐπαρχίας
- γ) Δ)νσις τεχνικῶν ὑπηρεσιῶν (Τ.Υ.Δ.Κ.)
- δ) Δ)νσις ἀγροφυλακῆς

Δημοσίας Τάξεως

- α) Μόνιμος ὑπηρεσία τουριστικῆς ἀστυνομίας

Ὑπουργεῖον Δικαιοσύνης

- α) Πρωτοδικεῖον

Ὑπουργεῖον Οἰκονομικῶν

- α) Πρωτοβάθμιον Φορολογικὸν Δικαστήριον
- β) Οἰκον. Ἐφορία Β' τάξεως
- γ) Οἰκον. Ἐφορία Γ' τάξεως (3)
- δ) Δ)νσις τελωνείων
- ε) Γραφεῖον δημοσίου λογιστικοῦ

Ὑπουργεῖον Ἐμπορικῆς Ναυτιλίας

- α) Ὑπολιμεναρχεῖον
- β) Λιμενικοὶ σταθμοὶ

Ὑπουργεῖον Γεωργίας

- α) Δ)νσις γεωργίας
- β) Τομεὺς Υ.Ε.Β.
- γ) Ἀγροτικά κτηνιατρεῖα (2)

Ὑπουργεῖον Ἐμπορίου

- α) Ἐπιθεώρησις ἐμπορίου

(6) Ὅρα R. Remondas: Λιόρθρωσις τῶν διοικητικῶν περιφερειακῶν ὑπηρεσιῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα (Ἔκ. Προεδρίας τῆς Κυβερνήσεως). Ἐν Ἀθή-
ναις 1969, σελ. 17—59.

Υπουργείον Ἑργασίας

- α) Τοπική ὑπηρεσία κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως
- β) Γραφεῖα κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως

Υπουργείον Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν

- α) Κέντρον κοινωνικῆς προνοίας
- β) Ὑγειονομικὸν κέντρον Δ' τάξεως

Υπουργείον Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ Θρησκευ- μάτων

- α) Μέση ἐπαγγελματικὴ σχολή.

Τὰ δημόσια κτίρια ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι πεπαλαιωμένα, πλήν τοῦ διοικητηρίου εἰς ὃ στεγάζονται ἡ νομαρχία καὶ ἕτεροι δημόσιοι ὑπηρεσίαι, τὸ κτίριον τοῦ ὁποίου εἶναι σχετικῶς καινουργές καὶ καλῶς διατηρημένον. Κατὰ τὸ τρέχον ἔτος οἰκοδομεῖται καὶ τρίτος ὄροφος πρὸς στέγασιν τῶν ὑπηρεσιῶν.

Ἀρκεταὶ ὑπηρεσίαι τοῦ νομοῦ εἶναι ἐλλιπῶς ἐπηνδρωμένα, ὡς π.χ. συμβαίνει μὲ τὰς θέσεις τῶν ἐκπαιδευτικῶν, γεωπόνων κλπ. Εἶναι ἀπολύτως ἐπιβεβλημένον νὰ πληρωθοῦν τὰ ὑφιστάμενα κενὰ δι' ἰκανῶν κατὰ πάντα ὑπαλλήλων, οὐχὶ δὲ ὡς συνέβαινε κατὰ τὸ παρελθὸν διὰ τῶν ἐξ ἄλλων περιφερειῶν μετακινουμένων εἰς Θεσπρωτίαν ὑπαλλήλων ὑπὸ τὴν μορφήν δυσμενοῦς μεταθέσεως.

Τελευταίως παρατηρεῖται ἔντονος ἡ τάσις ἀναδιάρθρωσεως τοῦ χώρου καὶ ἐξ ἐπόψεως διοικητικῆς διαιρέσεως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ ταυτίζονται κατὰ τὸ δυνατόν αἱ διοικητικαὶ μὲ τὰς οἰκονομικὰς περιφερείας.

Ἡ διοικητικὴ αὕτη ἀναδιάρθρωσις ἐν Ἑλλάδι, εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ διὰ τῆς μειώσεως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὑφισταμένων σήμερον διοικητικῶν ὑποδιαιρέσεων, ὃ ὁποῖος ἀνέρχεται εἰς 52.

Ἀναμφισβητήτως διὰ τοῦ περιορισμοῦ τῶν διοικητικῶν ὑποδιαιρέσεων καὶ διὰ τῆς δημιουργίας εὐρυτέρων καὶ δλιγαριθμωτέρων περιφερειῶν διοικητικῆς φύσεως, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἐπιτυγχάνεται ὀρθολογικωτέρα λειτουργία τῶν περιφερειακῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν διὰ τοῦ ἀρίστου καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας των, καθισταμένης δυνατῆς τῆς ἀρίστης ἐπανδρώσεώς των, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπιτυγχάνονται οὐσιώδεις οἰκονομίαι διὰ τὸ δημοσίων ταμείων, μειουμένων τῶν δαπανῶν διὰ μισθούς νομαρχῶν καὶ ἐτέρων κατηγοριῶν ὑπαλλήλων, δι' ἕξοδα παραστάσεως αὐτῶν, διὰ τὴν λειτουργίαν νομαρχιακῶν ταμείων, διὰ συντήρησιν κτιρίων κλπ.

Ἐνφ ὁμοῦ ἀναμφισβήτητος καθίσταται διὰ τὸ Κράτος ἡ ὠφέλεια ἐκ τῆς μειώσεως αὐτῆς τῶν διοικητικῶν ὑποδιαιρέσεων, ὡς ἐκπλήρωσις

άλλωστε και συνταγματικής έπιταγής και δή του άρθρου 120 του Συντάγματος, τó όποιον όρρίζε ότι «ή διοίκησης του κράτους όργανοúται κατά σύστημα άποκεντρωτικό» και «τό κράτος διαιρείται εις περιφέρειας», είναι επάναγκες νά καταβληθή ή δέουσα προσοχή, όσον άφορᾷ τόν καθορισμόν τών κριτηρίων, βάσει τών όποίων θά λάβη χώραν ή διοικητική αύτή αναδιάρθρωσις.

Όύτω δέν άρκούν ώς κριτήρια ή έδαφική έκτασις και ό άριθμός του πληθυσμού, διότι βάσει αυτών μόνον είναι δυνατόν νά καταλήξωμεν εις έπισηφαείς λύσεις. Άπαιτείται ή σύμπραξις και τριών άλλων κριτηρίων: α) ή ποιότης του πληθυσμού ή άλλως ή πληθυσμιακή σύνθεσις, β) τό περιφερειακόν εισόδημα και γ) ή ύπάρχουσα ύποδομή.

Μόνον βάσει συγκριτικής μελέτης τών άνωτέρω πέντε κριτηρίων είναι δυνατή ή όρθή δημιουργία ευρύτερων διοικητικών περιφερειών με δημοσιγενές κατά τό δυνατόν πληθυσμιακόν ύπόβαθρον, πολλαπλασιάζων άνώτερον του τών σημερινών νομιών, ούτως ώστε ή νέα διοικητική διαίρεσις νά ύποδοθηθή ενεργητικώς τήν ισόρροπον οικονομικήν ανάπτυξιν όλων τών περιφερειών τής χώρας ή τουλάχιστον νά επιτύχη τήν συγκρυσιν του ύπάρχοντος σήμεραν χάσματος μεταξύ αυτών.

Έν προκειμένω, και βάσει τών άνωτέρω, έξετάζοντες τό γεωγραφικόν διαμέρισμα τής Ήπειρου, τό όποιον περιλαμβάνει τέσσαρας νομούς, ήτοι τούς νομούς Ίωαννίνων, Θεσπρωτίας, Άρτης και Πρεβέζης, θεωρούμεν ότι μόνον οι νομοί Άρτης και Πρεβέζης δύνανται νά ένωθούν εις ένα, με έδραν τήν Πρέβεζαν, δοθέντος ότι αύτη προβλέπεται νά έξελιχθή εις σημαντικόν κέντρον διαμετακομιστικού, μετά του έξωτερικού, έμπορίου, μετά τήν περάτωσιν τής εις τόν λιμένα της καταληγούσης νέας μεγάλης όδικής άρτηρίας τής συνδεούσης τήν Δυτικήν μετά τής Κεντρικής και Άνατολικής Έλλάδος.

Τό αντίθετον συμβαίνει με τούς νομούς Θεσπρωτίας και Ίωαννίνων διά τούς εξής λόγους:

α) Ή πληθυσμιακή σύνθεσις του πληθυσμού του νομού Θεσπρωτίας, ή όποία, ώς έτονίσθη και έν τή εισαγωγή, είναι ποιοτικώς χαμηλή, καθιστώσα αναγκαίαν τήν ιδιαιτέραν μεταχείρισιν εκ μέρους του Κράτους.

β) Τό ύπάρχον περιφερειακόν εισόδημα. Παρ' όλον ότι, ώς άλλωστε έτονίσθη, δέν διαθέτομεν έπαρκή στοιχεία περιφερειακού εισοδήματος διά τήν χώραν, έν τούτοις κατόπιν ύπολογισμών και διαπιστώσεων, ώς θά ίδωμεν κατωτέρω, έχομεν καταλήξει εις τό συμπέρασμα ότι τό μέν περιφερειακόν εισόδημα τής Θεσπρωτίας είναι χαμηλώτατον τεινον πρός τό σημείον τής όριακής οικονομίας, τό δέ ανάλογον του νομού Ίωαννίνων ύπολείπεται εισέτι του μέσου κατά κεφαλήν έθνικού εισοδήματος, κατά πολύ δέ του εισοδήματος τής περιφέρειας Άθηνών.

Κατόπιν τούτου είναι πολύ άμφίβολον εάν εις μίαν ένδεχομένην

συνένωσιν τῶν δύο νομιῶν θὰ ἐπιτευχθῆ ἀναδιανομὴ τῶν πόρων, ἐνφ' ἀντιθέτως φαίνεται πιθανωτέρα ἡ μείωσις τοῦ περιφερειακοῦ εἰσοδήματος τῆς Θεσπρωτίας, λόγῳ τῆς ἀδυναμίας παροχῆς ἀπ' εὐθείας ἐπενδύσεων, ἐφ' ὅσον αὐταὶ θὰ διατίθενται εἰς τὸ νομαρχιακὸν ταμεῖον τῶν Ἰωαννίνων.

Θεωροῦμεν ὅτι σήμερον, ὅτε ἤρχισε κατασκευαζομένη ἡ νέα ὁδὸς Ἑγνατίας - Τουρκικῶν συνόρων (Ἑγνατία ὁδός), ἣτις ἀποπερατωμένη θὰ καταστήσῃ τὴν Ἑγνατίαν σημαντικὸν ἐμπορικὸν κέντρον, ἤρχισαν δὲ διαγραφόμεναι αἱ προϋποθέσεις τουριστικῆς τῆς ἀναπτύξεως εἶναι ἐπ' ἀνάγκης νὰ παραμείνῃ ἀνεξάρτητος διοικητικὴ ὑποδιαίρεσις, τυχάνουσα μάλιστα εἰδικῆς κρατικῆς μεταχειρίσεως, ὅσον ἀφορᾷ τὴν παροχὴν πιστώσεων δι' ἐπενδύσεις, ἵνα δυναθῆ ἐντὸς ὀρισμένου χρονικοῦ διαστήματος νὰ δημιουργήσῃ περιφερειακὸν εἰσόδημα ἀνάλογον, καθισταμένης δυνατῆς ἐν τῷ μέλλοντι τυχὸν συνενώσεώς της εἰς εὐρύτερον διοικητικὸν καὶ οἰκονομικὸν χῶρον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΦΥΣΙΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ

Ἔδαφος.

Ἡ συνολικὴ ἔκτασις τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας ἀνέρχεται εἰς 1.515 τετρ. χλμ. Ἐκ τούτων τὰ 460 τετρ. χλμ. εἶναι χαμηλαὶ περιοχαὶ μὲ μέσον ὕψόμετρον 113 μέτρων καὶ πληθυσμὸν 18.545 κατοίκων (1), 765 τετρ. χλμ. εἶναι ἡμιορεινὰ περιοχαί, μέσου ὕψόμετρον 299 μέτρων καὶ μὲ πληθυσμὸν 28.192 κατοίκων, τέλος 272 τετρ. χλμ. εἶναι ὄρειναι περιοχαὶ μέσου ὕψόμετρον 604 μέτρων καὶ μὲ πληθυσμὸν 5.388 κατοίκων.

Τὸ ἔδαφος εἰς τὸν νομὸν Θεσπρωτίας ἀποτελεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐξ ἀποσαθρωμένου ἀσβεστολίθου εἰς τὰς ἡμιορεινάς καὶ ὄρεινάς περιοχάς, ἐξ ἀργίλου δὲ εἰς τὰς πεδινὰς τοιαύτας.

Σημπαγῆς ἀσβεστόλιθος, δολομίται, μαρμαροφόρα στρώματα καὶ γῦφος ἀπαντῶνται ἐπίσης εἰς τινὰ μέρη τῆς περιοχῆς. Τέλος εἰς τὰ παράλια συναντῶμεν ἀσβεστολιθικὰ καὶ πυριτικὰ πετρώματα (2).

Τὰ σημαντικώτερα ὄρη τῆς περιοχῆς τοῦ νομοῦ εἶναι τὰ τῆς Παραμυθίας καὶ Παργας, ἀποτελοῦντα τμήματα τῆς ἀπὸ βορρᾶν κατερχομένης ὄρεινῆς τῆς Πίνδου. Ἡ ὑψηλότερα κορυφή, εὐρισκομένη ἐπὶ τοῦ ὄρους Τόμαρος (Μουργκάνι), ἔχει ὕψος 1.806 μέτρων.

Εὐφόροι τινὲς πεδιάδες καὶ κοιλάδες εὐρίσκονται εἰς τὰ δυτικὰ τμήματα τῆς περιοχῆς, ὡς ἐπίσης καὶ μεταξὺ τῶν ὄρων. Αἱ σημαντικώτεραι τούτων εἶναι αἱ πεδιάδες τοῦ Μαργαριτίου, τῶν Φιλιατῶν καὶ τῆς Ἠγομενίτσας.

Εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Φιλιατῶν τὸ μητρικὸν ἔδαφος ἀποτελεῖται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ φλύσχων, ὡς ἐκ τούτου δὲ σπανίως ἀνευρίσκονται πηγαῖον ὕδωρ εἰς τὴν περιοχὴν.

Τὸ ἀνάγλυφον τῆς ἐπιφανείας τῆς περιοχῆς ταύτης ποικίλλει εὐρέως, ἀποτελούμενον ἐκ μικρῶν πεδιάδων καὶ κοιλάδων, διασχιζομένων

(1) Οἱ ἀνωτέρω ἀριθμοὶ ὅσον ἀφορᾷ τὸν πληθυσμὸν ἔξάγονται ἐκ τῆς τελευταίας ἀπογραφῆς πληθυσμοῦ ὑπὸ τῆς Ε.Σ.Τ.Ε. κατὰ τὸ ἔτος 1961.

(2) Πηγὴ: Ἰνστιτούτο Γεωργίας καὶ Ἐρευνῶν Ἰαεδοφύου.

ὐπὸ λόφων ὄτινες κατευθυνόμενοι πρὸς ἀνατολὰς καταλήγουν εἰς τὸ ὄρος Τόμαρος.

Εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Μαργαριτίου, οἱ λοιμῶνες ἔχουν σοβαρῶς διαβρωθῆ καὶ ἡ παραγωγικότης των ἔχει σοβαρῶς μειωθῆ.

Εἰς τὸ 80% τῶν περιπτώσεων τῶν καλουμένων «γυμνῶν βοσκοτόπων» ἡ διάβρωσις εἶναι πλήρης, ὥστε νὰ ἔχη ἤδη ἐμφανισθῆ τὸ μητρικὸν ἔδαφος. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς θαμινώδεις βοσκοτόπους περίπου τὸ 50% τούτων, ἔχει πλήρως διαβρωθῆ μὲ συνέπειαν ἐπίσης τὴν ἐμφάνισιν μητρικοῦ ἔδαφους. Τὸ σχετικῶς ὕψηλὸν ἐπικλινές τῶν λόφων καὶ ὀρέων ὡς καὶ ἡ καταστροφή τῶν δασῶν τῆς περιοχῆς Μαργαριτίου εἶναι οἱ κυριώτεροι λόγοι τῆς διαβρώσεως τοῦ ἔδαφους.

Ἡ κλίσις, ἥτις ἐμφανίζεται εἰς τὰς καλλιεργουμένας ἐκτάσεις, αἱ πλεῖστοι τῶν ὁποίων εἶναι λοφώδεις ἢ ἡμιορεινὰ ποικίλλει μεταξύ 5° ἕως καὶ πλεόν τῶν 30°.

Ἵπέδαφος.

Ὁλόκληρος ἡ περιφέρεια τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας θεωρεῖται ὡς πετρελαιοφόρος περιοχὴ, καλυπτομένη ἀπὸ πιθανὰς πετρελαιοφόρους ζώνας, μὲ σημεῖα εἰς ἃ εὐρίσκονται πετρέλαια καὶ ἀσφαλτοῦχα ἐμποτισματα, δὲν ἔχουν δὲ εἰσέτι σημειωθῆ θετικὰ γεωτρήσεις.

Εἰδικώτερον, εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἀράχθου ἀπαντῶνται πλεῖστοι ἐμφανίσεις πησασφαλοῦχου πετρελαίου τοῦ αὐτοῦ τύπου μὲ τὰ ἀνευρεθέντα πετρέλαια τῆς Ἀλβανίας. Μελετᾶται ἡ ἐκτέλεσις ὑποθαλασσίων ἐρευνητικῶν γεωτρήσεων εἰς τὴν ζώνην Πρεβέζης—Ἡγουμενίτσας, ὅπου ἔχουν διαπιστωθῆ εὐνοϊκὰ ἐνδείξεις διὰ τὴν ὑπαρξιν πετρελαίων (9).

Ὡσαύτως, ὡς ἤδη προανεφέραμεν, ὑφίσταται περιοχὴ δολομιτοφόρος (10).

Εἰς τὸ ὑπέδαφος τῆς περιοχῆς τοῦ νομοῦ ὑφίστανται ὡσαύτως κοιτάσματα γύψου, τὰ κυριώτερα τῶν ὁποίων εἶναι: (11)

α) Κοίτασμα Κ ρ υ ὀ θ ρ υ σ η ς Λ ἄ κ κ α ς.

Τὸ ἀνωτέρω κοίτασμα ἔχει μῆκος μεγαλύτερον τῶν 1.300 μ. καὶ πλάτος κυμαινόμενον μεταξύ 600—800 μ., πάχος δὲ 40 μ.

Ὁ ὄγκος τοῦ κοιτάσματος εἶναι

$$1.300 \times \frac{800+600}{2} \times 40 = 33.000.000 \text{ M}^3$$

(9), (10) Ὅρα Σ.Δ. Κατράχη: Ὅρικτὸς πλοῦτος καὶ Οἶκον. Ἀνάπτυξις τῆς Χώρας. Ἐν Ἀθήναις 1965, σελ. 176, 209, Χάρται 13 καὶ 17.

(11) Πηγὴ: Νομαρχία Θεσπρωτίας.

Είδ. βάρος γύψου 2,2 T.M³
Λίαν πιθανά αποθέματα 75.000.000 T.

β) Κοίτασμα Βρυσέλλας.

*Όγκος κοιτάσματος 225.000.000 M³
Λόγω ενδιάμεσων και υπερκλειμένων στειρών αφαιρούμεν τὸ 20%,
ὁπότε τὰ λίαν πιθανά αποθέματα εἶναι:
225.000.000 X 0,8 X 2,2 = 400.000.000 T.

γ) Κοίτασμα Γούλας

Μῆκος 900—1100 M
Πλάτος 900 M
Πάχος 50 M (ἀφηρέθησαν 10 M)

900+1100
*Όγκος κοιτάσματος $\frac{\quad}{2}$ X 900 X 50 = 45.000.000 M³
2

Θεωροῦμεν ὅτι τὰ ἐνδιάμεσα στείρα καταλαμβάνουν τὸ 20% τοῦ ὅ-
λου ὄγκου, ὁπότε τὰ λίαν πιθανά αποθέματα εἶναι
45.000.000 X 0,8 X 2,2 = 80.000.000 T.

δ) Κοίτασμα Καστρίου

Μῆκος 300 M
Πλάτος 200 M
Πάχος 40 M

*Όγκος κοιτάσματος 300 X 200 X 40 = 2.400.000 M³
Λίαν πιθανά αποθέματα 2.400.000 X 0,8 X 2,2 = 4.000.000 T.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω καταλήγομεν ὅτι τὸ σύνολον τῶν λίαν πιθανῶν
ἀποθεμάτων γύψου εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ νομοῦ εἶναι:

α) Κρυόδρυση - Λάκκα	75.000.000 T.
β) Βρυσέλλα	400.000.000 T.
γ) Γούλα	80.000.000 T.
δ) Καστρίου	4.000.000 T.

Σύνολον 560.000.000 T.

Ἡ καλλιτέρα ποιότης εἶναι τῆς γύψου τοῦ κοιτάσματος Κρυόδρυ-
σης - Λάκκας. Ποιοτικῶς, διὰ τὸ σύνολον τῶν κοιτασμάτων, πρόκειται
περὶ γύψου λευκοτέφρου, ἐκδηλουμένης ἐνίοτε ὡς κρυσταλλικῆς, τῆς ὀ-
ποίας ἱκανὸν ποσοστὸν εἶναι γενικὰ καθαρὰ γύψος.

Τὰ ἀνωτέρω κοιτάσματα ἀπέχουν τῆς Ἡγουμενίτσας ἀπὸ 8—12 χλμ., συνδεδεμένα μετ' αὐτῆς δι' ἀμαξιτῶν ὁδῶν.

Αἱ συνθῆκαι ἐκμεταλλεύσεως τῶν κοιτασμάτων τούτων ἐμφανίζονται εὐνοϊκαί, ἡ ἐκτέλεσις δὲ λεπτομερῶν ἔρευνῶν διὰ γεωτρήσεων εἶναι ἐπιβεβλημένη, ὡς ἐπίσης καὶ ἔρευνα τῆς ἐσωτερικῆς καὶ ἐξωτερικῆς ἀγορᾶς.

Αἱ τιμαὶ τῆς γύψου σήμερον ἐμφανίζονται ὡς ἀκολούθως:

- α) CIF εἰς λιμένα τοιμεντοδιομηχανίας 100 δρχ./T ὠμῆς γύψου.
- β) FOB 60 δρχ./T εἰς λιμένα Ἡγουμενίτσας.
- γ) CIF Πειραιᾶ δομικῆς γύψου 480 δρχ./T.
- δ) CIF Πειραιᾶ γύψου καλλιτεχνικῆς 650 δρχ./T.

Τέλος ἀναφέρομεν τὴν ὑπαρξίν μαρμαροφόρων στρωμάτων ἰκανοῦ ὄγκου καὶ χρώματος ρόζ, καφέ καὶ λευκοῦ, ἐπίσης δὲ εἰς τὴν κοινότητα Ριζανθῆς ὑφίσταται ποσότης ὕδατος βαθμοῦ σκληρότητος 4 (βαθμὸς σκληρότητος ὕδατος Λουτρακίου 6), ἡ ὁποία καὶ θὰ ἀξιοποιηθῆ βιομηχανικῶς διὰ τῆς ἰδρύσεως λίαν συντόμως ἐργοστασίου ἐπεξεργασίας καὶ ἐμφιαλώσεως.

Ὑδατικά συνθῆκαι.

Αἱ κύριαὶ πηγαὶ ὕδατος τῆς περιοχῆς τοῦ νομοῦ εἶναι οἱ ποταμοὶ Καλαμᾶς καὶ Ἀχέρων, τὰ ὕδατα τῶν ὁποίων δύνανται νὰ χρησιμοποιηθοῦν — καὶ χρησιμοποιοῦνται ἤδη εἰς ὠρισμένην κλίμακα — δι' ἀρδευτικῶν σκοποῦς, ὡς καὶ διὰ τὴν ὑδρευσιν τῶν κατοίκων.

Ἡ ἐκροὴ τοῦ Ἀχέροντος ποταμοῦ ἐξαρτᾶται ὀλοσχερῶς ἐκ τῶν βροχοπτώσεων, αἱ ὁποῖαι σημειωτέον εἶναι ὑψηλαὶ εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην τῆς χώρας. Πηγάζει ἐκ τοῦ ὄρους Τόμαρος, ἐπὶ τῆς ἀντιθέτου πλευρᾶς, ἐξ ἧς πηγάζει ὁ ποταμὸς Λοῦρος καὶ συγκεντρώνει τὰ ὕδατα ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Παραμυθίας, τὰ ὁποῖα διασχίζει καθέτως. Ὁ Ἀχέρων ρεεῖ μέσῳ ἀποτόμων ὀρέων πρὸς τὴν λίμνην Ἀχερουσίαν, τὴν ὁποίαν τροφοδοτεῖ πρὸ τῆς ἐκβολῆς του εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος. Ἡ λεκάνη τῆς ὁποίας δέχεται τὰ ὕδατα ἀποτελεῖ μίαν περιοχὴν 780 τετρ. χλμ., ἡ ὁποία ἔχει κριθῆ ὡς ἓν ἐκ τῶν στρατηγικῶν σημείων ἀναπτύξεως τῆς Ἡπείρου. Ὁ Ἀχέρων ἔχει συνολικὴν ἐκροὴν μεγαλυτέραν τοῦ Λοῦρου, ἡ ροὴ δὲ μὴς τούτου εἶναι λίαν ἀκανόνιστος.

Ὁ ποταμὸς Καλαμᾶς συγκεντρώνει τὰ ὕδατα ἐκ μᾶς περιοχῆς 1.530 τετρ. χλμ., ἡ ὁποία καταλαμβάνει, ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτάσεως, τὴν τρίτην θέσιν εἰς τὸ γεωγραφικὸν διαμέρισμα τῆς Ἡπείρου μετὰ τὰς λεκάνας τῶν ποταμῶν Ἀράχθου καὶ Ἀῶου.

Ὁ ποταμὸς Καλαμᾶς πηγάζει ἐκ τοῦ ὄρους Μερὸπη πλησίον τῶν ἀλβανικῶν συνόρων, ἔνθα καλεῖται Γκόρμπυ. Τὸ ὄνομα Καλαμᾶς λαμβάνει μετὰ τὴν συνάντησίν του μετὰ τοῦ παραποτάμου τοῦ Παρακαλάμου.

Εἰς τὸ σημεῖον τῆς συμβολῆς τοῦ Γκόρμπυ καὶ τοῦ Παρακαλάμου σχηματίζεται καταρράκτης, πλησίον τῆς ἡμιονύμου κοινότητος Καταρράκτου.

Μετ' ὀλίγον, ὁ νέος ποταμὸς Καλαμᾶς στρέφεται πρὸς Δ. καὶ διασχίζει τὸ ὄρος Κούρεντον πλησίον τοῦ χωρίου Σουλόπουλον. Ἐπὶ διάστημα εἴκοσι περίπου χιλιομέτρων ἡ κοίτη τοῦ ποταμοῦ διαπλατύνεται μέχρις ὅτου οὗτος συναντᾷ τὰ στενὰ τῆς Βροσύνας, ὅπου καὶ σχηματίζει ἕνα στενὸν λαμῖν με ἀποτόμους ὄχθας ἐκ συμπαγῶν ἀσβεστολίθων. Μετὰ τὰ στενὰ τῆς Βροσύνας ὁ Καλαμᾶς ρεεῖ μέσῳ τοῦ ὄρους Φιλιάται καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸ Ἴόνιον πέλαγος πλησίον τῆς Ἡγουμενίτσας.

Ἡ μεταξὺ τῶν δύο ὡς ἄνω ποταμῶν ἀπόστασις εἶναι λίαν εὐνοϊκὴ διὰ τὴν ἄρδευσιν ὀλοκλήρου τῆς Θεσπρωτίας, ἐπιτρέπουσα τὴν κατασκευὴν ἀρδευτικῶν ἔργων καὶ τὴν διοχέτευσιν τοῦ ὕδατος εἰς τὰς καλλιεργουμένας ἐκτάσεις.

Κλίμα.

Αἱ κλιματολογικαὶ συνθῆκαι τῆς περιοχῆς εὐνοοῦν τὴν καλλιέργειαν εὐρείας ποικιλίας φυτῶν, ὡς καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς ἐλαίας εἰς τὰ $\frac{3}{4}$ τῆς περιοχῆς, τὴν δενδροκαλλιέργειαν, ὡς ἐπίσης καὶ τὴν καλλιέργειαν πρωζῶν.

Ἡ μέση μηνιαία θερμοκρασία ποικίλλει ἀπὸ 6° μέχρις 25°C (Ἰανουάριος—Αὐγούστος).

Τὸ συνολικὸν ὕψος τοῦ ὕετοῦ ἀνέρχεται περίπου εἰς 1.030 χιλιοστόμετρα ἐτησίως με συχνότητα ποικίλουσαν ἀπὸ μίαν μέχρι δεκαεπτὰ ἡμέρας μηνιαίως καὶ με μηνιαῖον ὕψος ποικίλλον ἀπὸ 1 ἕως 295 χιλιοστόμετρα (12).

(12) Πηγὴ: Ἐπισημοῦς Ἐθνικῆς Ἀμύνης: Γ.Ε.Α. Δ/νσις Μετεωρολογίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

ΟΙ ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΑΙ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΝΟΜΟΝ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ

1. Ἀνθρώπινος παράγων.

α) Γενικά.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας ἀνήρχετο κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1961 εἰς 52.125 κατοίκους, ἐνῶ κατὰ τὸ ἔτος 1940 ἀνήρχετο εἰς 56.734 κατοίκους καὶ κατὰ τὸ ἔτος 1951 εἰς 47.299 κατοίκους ⁽¹³⁾.

Ὅτω μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1940 καὶ 1951 παρατηρεῖται μία μείωσις κατὰ 16,6%, ἐνῶ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1951 καὶ 1961 σημειοῦται ἀύξησις κατὰ 10,2%. Τέλος, ἐὰν θελήσωμεν γὰ συγκρίνωμεν τὴν πληθυσμιακὴν κίνησιν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1940 καὶ 1961 διαπιστοῦμεν μείωσιν ἀνερχομένην εἰς 8,1%.

Κατὰ τὰς αὐτὰς χρονικὰς περιόδους, ὁ πληθυσμὸς τοῦ συνόλου τῆς χώρας ἐσημείωσε μόνον ἀύξησιν, ἀνελθοῦσαν ἀντιστοίχως εἰς ποσοστὰ 2,3%, 9,9% καὶ 12,4%.

Ὅθεν καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι εἰς τὸν νομὸν Θεσπρωτίας, ὅστις καταλαμβάνει τὸ 1,1% τῆς συνολικῆς ἐπιφανείας τῆς χώρας, ὁ πληθυσμὸς ἀνήρχετο κατὰ τὸ ἔτος 1961 μολὶς εἰς τὸ 0,62% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας.

Ὅτω ὁ νομὸς Θεσπρωτίας εἶναι δύο φορές περισσότερον ἀραιοκατακμημένος ἀπὸ ὅτι ἡ χώρα ὡς σύνολον ⁽¹⁴⁾.

Εἰς τὸν νομὸν Θεσπρωτίας δὲν ὑφίσταται ἀστικός πληθυσμὸς. Ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ, ἡ Ἡγουμένιστα εἶναι ὁ μεγαλύτερος οἰκισμὸς αὐτοῦ, μὲ πληθυσμὸν (κατὰ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ 1961) 3.230 κατοίκων, σήμερον δὲ ἀριθμεῖ περὶ τοὺς 5.000 κατοίκους. Ὁ ἀγροτικός πληθυσμὸς

(13) Πηγή: Ε.Σ.Τ.Ε. (Στατιστικαὶ ἐπετηρίδες).

(14) Ὅρα, εἰς παράρτημα πινάκων, πίνακα ὑπ' ἀριθ. 2 (χωρονομικῆς κατανομῆς τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας). Πηγή: Νομαρχία Θεσπρωτίας.

(οίκισμοι έχοντες ολιγώτερους τῶν 2.000 κατοίκων) ἀποτελεῖ τὸ 79,2% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ νομοῦ ἔναντι 43,8% τοῦ συνόλου τῆς χώρας, ὁ δὲ ἡμιαστικὸς πληθυσμὸς (οίκισμοι έχοντες 2.000—10.000 κατοίκους) τὸ 20,8% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ νομοῦ ἔναντι 12,9% τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας.

Ἡ πυκνότης τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ νομοῦ κατὰ τὰ ἔτη 1940, 1951 καὶ 1961 ἐμφανίζει τὰ κάτωθι ποσοστὰ ἐπὶ τοῖς ‰ ἀντιστοίχως, 37,4, 31,2, 34,4 ⁽¹⁵⁾.

ε) Φυσικὴ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ ἐξέλιξις τῆς φυσικῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὸν νομὸν ἐμφανίζεται ἀπογοητευτικῆ, ἐκτὸς τοῦ ἀριθμοῦ τῶν θανάτων, τὸ ποσοστὸν τῶν ὁποίων ἐμειώθη ἑλαφρῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, συνεπείᾳ κυρίως τῆς ἐδρύτερας διαδόσεως καὶ χρήσεως τῶν συγχρόνων θεραπευτικῶν μέσων.

Ἀναλυτικώτερον, κατὰ τὸ ἔτος 1951 αἱ γεννήσεις ἀνῆρχοντο εἰς ποσοστὸν 29,8 ἀνὰ 1.000 κατοίκους, οἱ θάνατοι εἰς 5,9‰ καὶ οἱ γάμοι εἰς 6,8‰. Κατὰ τὸ ἔτος 1960 αἱ γεννήσεις ἀνῆρχοντο εἰς ποσοστὸν 25,3‰, οἱ θάνατοι εἰς 4,9‰ καὶ οἱ γάμοι εἰς 5,8‰, ἔναντι ποσοστῶν διὰ τὸ σύνολον τῆς χώρας (1966) 18,2, 7,9 καὶ 8,2 ἀνὰ χιλίους κατοίκους ⁽¹⁶⁾.

Τὰ ἀνωτέρω ποσοστὰ μᾶς ἐμβάλλουν εἰς σοβαρὰς ἀνησυχίας, ἔσον ἀφορᾶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς φυσικῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ, δεδομένου ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν γεννήσεων ἐμειώθη κατακόρυφως, μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1960 καὶ 1966 ἀπὸ 25,3‰ εἰς 13,5‰, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν θανάτων ἠδὲξήθη κατὰ τὴν αὐτὴν χρονικὴν περίοδον ἀπὸ 4,9‰ εἰς 5,8‰.

Ἔτη	Περιφέρεια	Γάμοι	Γεννήσεις	Θάνατοι ⁽¹⁷⁾ ⁽¹⁸⁾
1951	Θεσπρωτία	6,6	29,8	5,9
1960	Θεσπρωτία	5,8	25,3	4,9
1966	Θεσπρωτία	6,2	13,5	5,8
1966	ΕΛΛΑΣ	8,2	18,2	7,9

(15) Ἴδε: Β. Kayser, Ἀνθρωπογεωγραφία τῆς Ἑλλάδος, Ἔκδ. Ἐθν. Κέντρου Κοινωνικῶν Ἔρευνῶν, ἀριθ. 1, Ἀθήναι 1968 (ἐνθα πραγματεύεται τὸ ὅλον πληθυσμιακὸν θέμα τῆς Χώρας), ἰδίᾳ σελ. 35—46—77—90.

(16) Πηγὴ: Ε.Σ.Τ.Ε. (Στατιστικὴ ἐπετηθὶς τῆς Ἑλλάδος, 1966).

(17) Ὅρα, Α.Ρ. Torres: Geografia Economica, Barcelona 1964, σελ. 36—37 (διεθνεῖς στατιστικαὶ διὰ τὰς ἐν ἀναπτύξει νηριακομένας χώρας καθορίζουν τὰ ποσοστὰ γεννητικότητος μεταξὺ 30—45% καὶ θνησιμότητος μεταξὺ 25—35% (ἀνὰ χιλίους κατοίκους)).

(18) Ὅρα C. Jones - G. Darkenwald: Economic Geography -

Ἡ ἀνωτέρω δυσμενὴς ἐξέλιξις τῆς φυσικῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ὀφείλεται κατὰ ἓν μεγάλο ποσοστὸν εἰς τὴν μετανάστευσιν, ἐσωτερικὴν καὶ ἐξωτερικὴν ἐξ ἧς πάσχει ἡ περιοχὴ.

Ἐτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ νομοῦ εἶναι ὅτι οὗτος εἶναι εὐρῶς διεσπαρμένος ἐντὸς τῆς περιοχῆς, ὅπερ ἐμποδίζει σοβαρῶς τὸν σχηματισμὸν συμπαγοῦς ἀνθρωπίνης δυνάμεως, ἀπαραιτήτου προϋποθέσεως, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν δευτερογενῶν καὶ τριτογενῶν δραστηριοτήτων. Ὡσαύτως, συνεπεία κυρίως καὶ πάλιν τῆς μεταναστεύσεως παρατηρεῖται αὐξουσα μεταβολὴ τῆς συνθέσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἀπὸ ἀπόψεως φύλου. Ὄστω, ἐνῶ κατὰ τὸ ἔτος 1951 οἱ ἄρρενες ἀπετέλουν τὸ 49,7% τοῦ συνόλου τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ νομοῦ, αἱ δὲ θήλειαι τὸ 50,3%, κατὰ τὸ ἔτος 1961 τὰ ἀντίστοιχα ποσοστὰ ἐγένοντο 45,6% καὶ 54,4%. Κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος ἡ ἀναλογία διὰ τὸ σύνολον τῆς χώρας ἦτο περίπου 50% ἄρρενες καὶ 50% θήλειαι.

Ἀπὸ ἀπόψεως ἡλικίας ὁ πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς ἐμφανίζει τὴν κατωτέρω εἰκόνα:

Ἐκ τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ, ὅστις ἀνέρχεται ὡς γνωστὸν εἰς 52.125 κατοίκους, 19.600 ἄτομα, ἦτοι ποσοστὸν 37,6%, ἦσαν ἡλικίας κάτω τῶν 14 ἐτῶν, 20.900 ἄτομα, ἦτοι ποσοστὸν 40% περίπου, ἦσαν ἡλικίας 14—45 ἐτῶν, 8.600 ἄτομα, ἦτοι ποσοστὸν 16%, ἦσαν ἡλικίας 45—65 ἐτῶν καὶ 3.000 ἄτομα, ἦτοι ποσοστὸν 6%, ἦσαν ἡλικίας ἄνω τῶν 65 ἐτῶν (19), (20).

Κατὰ συνέπειαν, ἀπὸ ἀπόψεως ἡλικίας, ὁ παραγωγικὸς πληθυσμὸς (ἄτομα ἡλικίας 15—65 ἐτῶν) ἀνέρχεται εἰς 29.500, ἦτοι ποσοστὸν 56% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ νομοῦ, ἐνῶ οἱ ἀνήλικοι καὶ οἱ ὑπερήλικες ἀπετέλουν τὸ ὑπόλοιπον 44%.

Εἶναι ἐνδιαφέρον ἐπίσης νὰ λεχθῆ ὅτι ὁ ἀριθμὸς τῶν χηρῶν καὶ διαζευγμένων γυναικῶν εἶναι σχεδὸν τριπλάσιος αὐτοῦ τῶν ἀνδρῶν (2.300 ἔναντι 800), γεγονός ὀφειλόμενον προφανῶς εἰς τὰς πληθυσμιακὰς περιπετείας τῆς περιοχῆς. Ἡ γαμηλιότης εἰς τὴν περιοχὴν ἐμφανίζεται ἐπίσης χαμηλὴ (1966, 324 γάμοι - 1967, 316 γάμοι) (21).

New York 1966, σελ. 18—19 (ἐνθα εἰς τὰς ὑποαναπτύκτους περιοχὰς ἐμφανίζεται αὐξησις τῶν θανάτων συγχρόνως ὅμως ἔχομεν καὶ αὐξησιν τῶν γεννήσεων τοῦθ' ὅπερ δὲν συμβαίνει εἰς τὸν νομὸν Θεσσαρωτίας).

(19) Πηγὴ: Ε.Σ.Τ.Ε. (Στατιστικὴ ἐπετηρὶς τῆς Ἑλλάδος), Ἀθῆναι 1968).

(20) Πηγὴ: Νομαρχία Θεσσαρωτίας.

(21) Πηγὴ: Ε.Σ.Τ.Ε. (Στατιστικὴ ἐπετηρὶς τῆς Ἑλλάδος 1968).

γ) Ἀπασχόλησις.

Τὰ διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία ἀποδεικνύουν τὴν ὑπαρξιν ὀφειλῆς ἀναπασχολήσεως εἰς τὴν περιοχὴν, ἥτις καὶ εἶναι αἰτία διογκώσεως τῆς μεταναστεύσεως. Ἐκ τῶν ἐρευνῶν τῆς Ε.Σ.Υ.Ε. συνάγεται ὅτι ὁ οἰκονομικῶς ἐνεργὸς πληθυσμὸς ἡλικίας 10 ἐτῶν καὶ ἄνω ἀνέρχεται εἰς 17.900 ἄτομα, ἐξ ὧν ἀπασχολοῦνται τὰ 17.200. Ἀφ' ἑτέρου ὁ παραγωγικὸς ὡς εἴρηται πληθυσμὸς ἀνέρχεται εἰς 29.500 ἄτομα καὶ συνεπῶς ἡ ἀπασχόλησις εἰς 12.300 ἄτομα ἢ εἰς 41,74 τοῦ παραγωγικοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ δὲ σχέσις αὕτη καθίσταται ἔτι δυσμενεστέρα ἐκ τοῦ γεγονότος ὅτι εἰς τὸν ἐνεργὸν πληθυσμὸν ἡ Ε.Σ.Υ.Ε. περιλαμβάνει πάντα τὰ οἰκονομικῶς ἐνεργὰ ἄτομα ἡλικίας 10 ἐτῶν καὶ ἄνω, ἐνῶν εἰς τὸν παραγωγικὸν πληθυσμὸν ὑπελογίσθησαν μόνον τὰ ἄτομα ἡλικίας 15—65 ἐτῶν.

Ἐκ τοῦ συνόλου τοῦ οἰκονομικῶς ἐνεργοῦ πληθυσμοῦ 12.500 ἄτομα ἀπασχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, 2.100 ἄτομα εἰς τὴν μεταποίησην, εἰς κατασκευὰς καὶ δημόσια ἔργα καὶ 2.700 ἄτομα εἰς ἐμπορικὰς δραστηριότητας, μεταφορὰς καὶ τηλεπικοινωνίας, τραπέζας, ἐκπαίδευσιν, δημοσίαν διοίκησιν κλπ.

Ἡ ἀπασχόλησις ὅθεν εἰς τὸν πρωτογενῆ τομέα τῆς οἰκονομίας ἀποτελεῖ τὸ 70% περίπου τῆς συνολικῆς ἀπασχολήσεως (22), (23).

δ) Μετανάστευσις.

Μέχρι τοῦ ἔτους 1964 ἡ πρὸς τὸ ἐξωτερικὸν μετανάστευσις ἠδῆ ἀνετο ραγδαίως καὶ μόλις κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐσημειώθη μία ἐλαφρὰ κάμψις. Συμφώνως πρὸς τὰ στατιστικά στοιχεία κατὰ τὰ ἔτη 1956 καὶ 1957 ἔχομεν μετανάστας περὶ τὰ 600 ἄτομα διὰ τὸ Βέλγιον, κατὰ τὰ ἔτη 1958 καὶ 1959, 1080 ἄτομα μετηγάστευσαν εἰς τὴν Δ. Γερμανίαν, κατὰ τὸ ἔτος 1960, 1.520 ἄτομα μετηγάστευσαν ἐπίσης εἰς Δ. Γερμανίαν, τὰ δὲ ἔτη 1961 καὶ 1962 οἱ ἀντίστοιχοι ἀριθμοὶ τῶν μεταναστευσάντων ἀτόμων ἐγένοντο ἀντιστοιχῶς 1856 καὶ 2.050 ἄτομα.

Τὸ ἔτος 1961 εἴχομεν ποσοστὸν μεταναστεύσεως ἴσον μὲ τὸ 35,60/οο τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς, τὸ δὲ 1962 ἴσον μὲ τὸ 38,00/οο,

(22) Ὄρα, Α.Ρ. Torres: Geografia Economica, Barcelona 1964, σελ. 35—46 (ἐνθα ἐξετάζεται ὁ βαθμὸς ἀπασχολήσεως εἰς τὸν πρωτογενῆ, δευτερογενῆ καὶ τριτογενῆ τομέα τῆς οἰκονομίας ἐπὶ διεθνούς κλίμακος ἀνεπτυγμένων καὶ ἐν ἀναπτύξει εὐρισκομένων χωρῶν).

(23) C.F. Janes, Economic Geography, Washington 1944, σελ. 18 (περὶ τῆς ἀπασχολήσεως εἰς τὸν πρωτογενῆ τομέα τῆς οἰκονομίας).

ένφ κατά τὰ ἔτη 1965 καὶ 1966 τὰ ποσοστὰ ἦσαν 41ο/οο καὶ 30,7ο/οο ἀντιστοίχως. Τὰ ἀντίστοιχα ποσοστὰ διὰ τὸ σύνολον τῆς χώρας κατὰ τὰ ἔτη 1961, 1962, 1965 καὶ 1966 ἦσαν ἀντιστοίχως 10,3ο/οο, 13,2ο/οο, 14ο/οο καὶ 10,7ο/οο (24).

Ἡ συνολικὴ μετανάστευσις ἐξ Ἑλλάδος κατὰ τὰ ἔτη 1961, 1962, 1965 καὶ 1966 εἰς πραγματικούς ἀριθμούς ἦτο ἀντιστοίχως 85.263, 110.722, 117.167 καὶ 86.896 ἄτομα. Οὕτω ἀναλογικῶς ἡ μετανάστευσις ἀπὸ τὸν νομὸν Θεσπρωτίας εἶναι σχεδὸν τριπλασία τοῦ ποσοστοῦ διὰ τὸ σύνολον τῆς χώρας.

Ἡ μετανάστευσις ἀποτελεῖ μίαν τῶν σημαντικωτέρων συνεπειῶν τῆς οἰκονομικῆς ὑπαναπτύξεως τῆς περιοχῆς τοῦ νομοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ μίαν ἐκ τῶν κυρίων δυσχερειῶν ἀναπτύξεως αὐτῆς, λόγῳ τῆς ἐλλείψεως τοῦ ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ. Εὐρισκόμεθα, ἐν ἄλλαις λέξεσι, πρὸ ἐνόδς φαύλου κύκλου, εἰς τὴν προσπάθειάν μας ἀναπτύξεως.

Ἡ οἰκονομικὴ, κοινωνικὴ καὶ πολιτιστικὴ κατάστασις τῆς περιοχῆς, χαρακτηρίζει ταύτην ὡς εὐρισκομένην εἰς ἓν ἐκ τῶν ἐσχάτων σταδίων ὑπαναπτύξεως, μὲ ἐκδηλὰ τὰ συμπτώματα τοῦ καθολικοῦ μαρασμοῦ (secular stagnation). Τὸ στάδιον τοῦτο, πέραν τῶν χαρακτηριστικῶν καὶ ἰδιομόρφων συνεπειῶν του, ἐπὶ τῶν φυσικῶν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς καὶ πέραν τοῦ ὅτι ἀποκλείει τὴν ἐνδογενῆ δημιουργίαν κεφαλαίου (ἔνεκα τῆς παρατηρουμένης εἰς ὑψηλὸν ποσοστὸν καταναλώσεως τοῦ εἰσοδήματος, καθισταμένης ἀνυπάρκτου τῆς ἀποταμιεύσεως) ἔχει ἐπίσης σοβαρωτάτας συνεπειὰς ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 1, ὡς ἐτονίσαμεν, συντελεστοῦ ἀναπτύξεως, δηλαδὴ ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος.

Αἱ συνέπειαι ταῦται εἶναι κυρίως ἡ προοῦσα βραδύτης τῆς φυσικῆς ἀναπτύξεως τοῦ πληθυσμοῦ, ἡ ὑψηλὴ καὶ ἐπιταχυνομένη μετανάστευσις, ἡ προοῦσα μείωσις τῆς ἄλλης τοῦ πληθυσμοῦ καὶ τέλος ἡ ὑπότονος διάθεσις βελτιώσεως (ἀπάθεια - μοιρολατρία - μειωμένη βούλησις καὶ πρωτοβουλία - τάσις φυγῆς κλπ.).

Προβάλλοντες τὰ πληθυσμιακὰ δεδομένα, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν τοῦ ἀμεταβλήτου τῶν ὑφισταμένων συνθηκῶν, ἀγόμεθα εἰς τὰ ἀκόλουθα συμπεράσματα:

Ἡ φυσικὴ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ (γεννήσεις μείον θάνατοι) κατ' ἔτος ἀνέρχεται, συμφώνως πρὸς τὰ στατιστικὰ δεδομένα τῆς περιόδου 1951—1961 (ἔτη ἀπογραφῶν πληθυσμοῦ) εἰς 0,22—2,25% περίπου. Προβάλλοντες διὰ τὸ τέλος μιᾶς δεκαετίας μὲ βάσιν τὸ ἔτος 1963, ἦτοι διὰ τὸ ἔτος 1973 διὰ τῆς χρήσεως πολυωνύμου, ἔχομεν:

(24) Πηγή: Ε.Σ.Τ.Ε. (Στατιστικαὶ ἐπετηρίδες τῆς Ἑλλάδος 1966—67).

$$P73 = P61 (1+i)^n \delta\pi\upsilon$$

P73 = πληθυσμός του έτους 1973

P61 = πληθυσμός του έτους 1961 (52.125)

$i = 0,225$

$n = 12$ (ἀριθμός ετών από τοῦ 1961—1973)

δετέ ἔχομεν

$$P73 = 52.125 (1+0,225)^{12} = 52.125 \times 1,30602 = 67.076$$

Καθ' ὅμοιον τρόπον ἐργαζόμενοι δι' ἕκαστον τῶν ἐτῶν 1969—1973 εὐρίσκομεν ὅτι ὁ πληθυσμός τῆς περιοχῆς ἀπό ἀπόψεως φυσικῆς κινήσεως θὰ ἐξελιχθῆ ὡς ἀκολούθως:

Ἔτος 1969	62.280	ἄτομα
» 1970	63.681	»
» 1971	65.113	»
» 1972	66.578	»

Διὰ τὰ προσδιορίσωμεν ἐν συνεχείᾳ τὴν ἐξέλιξιν τῆς μεταναστεύσεως λαμβάνομεν μόνον τὰ διαθέσιμα στοιχεία τῶν ἐτῶν 1965 καὶ 1966 καθ' ὅσον τὰ στοιχεία τῶν προηγουμένων ἐτῶν παρουσιάζουν ποιάνα τινα ἀνωμαλίαν καὶ οἰαδήποτε κατὰ συνέπειαν πρόβλεψις βασισμένη ἐπ' αὐτῶν θὰ ἀπέχετο σοβαρῶς τῆς πραγματικότητος.

Τὰ στοιχεία τῶν ἐτῶν 1960, 1961 καὶ 1962, διὰ τὸν ὑπολογισμόν τῆς μέσης ἐτησίᾳς αὐξήσεως τῆς μεταναστεύσεως ἂν καὶ ποσοτικῶς ἀνεπαρκῆ, εἶναι παρὰ ταῦτα περισσότερον ἀξιόπιστα καὶ ἢ ἐπ' αὐτῶν στηριζομένη πρόβλεψις περισσότερον λογική.

Ἐκ τῶν στοιχείων τούτων προκύπτει μέση ἐτησία αὐξησης τῆς μεταναστεύσεως 0,10 ἢ 10%, προβάλλοντες δὲ καθ' ὅμοιον ὡς ἀνωτέρω τρόπον δι' ἕκαστον τῶν ἐτῶν 1963—1968, συνάγομεν ὅτι ἡ μετανάστευσις θὰ ἐξελιχθῆ ὡς ἀκολούθως:

Ἔτος 1963	2.225	ἄτομα
» 1964	2.480	»
» 1965	2.728	»
» 1966	3.000	»
» 1967	3.300	»
» 1968	3.630	»

Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀνωτέρω θὰ ἔπρεπε ὁ πληθυσμός τῆς περιοχῆς νὰ ἐξελιχθῆ ὡς ἀκολούθως ἀπὸ τοῦ έτους 1961.

Ἔτος 1961	52.125	ἄτομα
» 1962	$52.125 + 52.125 \times 0,0225 = 2.050$	$= 51.247$
» 1963	50.091	ἄτομα

»	1964	48.837	»
»	1965	47.362	»
»	1966	45.644	»
»	1967	43.650	»
»	1968	41.363	»

Έκ των εις τήν διάθεσίν μας ὁμοίως νεωτάτων στατιστικῶν στοιχείων διαπιστοῦμεν ὅτι, ἐνῶ μέχρι τοῦ ἔτους 1966 ὁ ρυθμὸς μεταναστεύσεως ἀκολουθοῦσε σχεδὸν ἀπολύτως τὸν ὑπὸ τῶν ὑπολογισμῶν μας καθορισθέντα, ἡ ἐξέλιξις δὲ τῆς φυσικῆς κινήσεως τοῦ πληθυσμοῦ πολὺ ὀλίγον διέφερε τῆς ὑπολογισθείσης ὑφ' ἡμῶν, τὸ ἔτος 1967 συνεπεία μεταβολῆς τῶν συνθηκῶν διαπιστοῦμεν μίαν μείωσιν ἀρκετὰ σοβαρὰν τοῦ ρυθμοῦ αὐξήσεως τῆς μεταναστεύσεως.

Κατὰ συνέπειαν δεχόμεθα ὅτι ὑφίσταται μία μέση ἔτησια αὐξησης τοῦ πληθυσμοῦ περίπου 0,6 ἢ 6%.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ λάβωμεν ὅλα τὰ κατάλληλα μέτρα ἀνασχέσεως τῆς ὡς ἄνω ἰσχυρᾶς τάσεως φυγῆς, μέτρα τὰ ὅποια ἐμφανίζονται ὡς ἄμεσος ἐφαρμογὴ ἐνὸς Stop - Gap προγράμματος, ἀνεξαρτήτως τοῦ καθαρῶς προγράμματος ἀναπτύξεως, πρὸς συγκράτησιν τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὸν ἐθνικὸν χῶρον ⁽²⁵⁾. Εἰς τὸ στάδιον τοῦ *Segular Stagnation* δικαιολογεῖται ἀκόμη καὶ ἡ ἐφαρμογὴ, ἐντὸς τοῦ Stop - Gap προγράμματος, ἐπεκτατικῆς πολιτικῆς Κεϋνσιανοῦ τύπου ⁽²⁶⁾.

Ἀπὸ καθαρῶς οἰκονομικῆς ἀπόψεως, πρὸς προσδιορισμὸν τῶν «Jobs», τὰ ὅποια θὰ ἀπαιτηθῆ νὰ δημιουργηθοῦν διὰ τήν συγκράτησιν τῶν μελλόντων νὰ μεταναστεύσουν, δεόν ὅπως ἐκ τῆς ὡς ἄνω ὑπολογισθείσης συνολικῆς μεταναστεύσεως κατ' ἔτος ἀφαιρέσωμεν τήν «διαρθρωτικὴν» λεγόμενῃν μετανάστευσιν, ἐκτιμωμένην εἰς 20% τῆς συνολικῆς μεταναστεύσεως, ἐκ δὲ τοῦ ὑπολοίπου, τῆς ὀργανικῆς μεταναστεύσεως, νὰ ἀφαιρέσωμεν τοὺς μὴ οἰκονομικῶς ἐνεργοὺς μετανάστες, οἱ ὅποιοι συνοδεῖουν τὸν οἰκονομικῶς ἐνεργὸν μετανάστην καὶ τοὺς ὁποίους ὑπολογίζομεν εἰς 50% τοῦ ὑπολοίπου τούτου.

Τὸ ὑπόλοιπον ἀποτελεῖ τὸν ἀριθμὸν τῶν «Jobs», τὰ ὅποια δεόν νὰ δημιουργηθοῦν ἦτοι, ἐνῶ διὰ τὰ ἔτη 1963, 64, 65, 66, 67 καὶ 68, με βάσιν τὸ 1961, ἦσαν ἀντιστοίχως 902, 992, 1041, 1200, 1320 καὶ 1452 «Jobs» διὰ τὰ ἔτη 1969, 1970, 1971, 1972 καὶ 1973 πρέπει νὰ

(25) Ἴδε σχετικῶς I. Πίντου, Σημειώσεις Μαθημάτων Θεωρητικῆς καὶ Ἐφαρμοσμένης Οἰκονομικῆς τοῦ χώρου, Ἀθῆναι 1967, σελ. 27.

(26) Ὁρα J.M. Keynes: *The General Theory of Employment, Interest and Money*, London 1957, σελ. 245—254, 308—9.

είναι, εάν ληφθῆ ὡς θάσις τὸ 1965, 1404, 1545, 1600, 1870 καὶ 2056 «Jobs» (27).

2. Πρωτογενῆς τεμεύς.

Γ ε ω ρ γ ί α.

Ἀπὸ πλεωρᾶς χρήσεως ἡ Θεσπρωτικὴ γῆ διαιρεῖται ὡς ἀκολούθως: Ἡ γεωργικὴ γῆ καλύπτει 225,9 τετρ. χλμ. τῆς συνολικῆς ἐπιφανείας τοῦ νομοῦ, ἔχομεν δὲ ἐπίσης 2,4 τετρ. χλμ. ζευγαρολίθαδα, 1.104,6 τετρ. χλμ. βοσκοτόπους καὶ 126,6 τετρ. χλμ. δάση. Αἱ ὑπὸ τῶν ὑδάτων καλυπτόμεναι ἐκτάσεις καταλαμβάνουν 24,6 τετρ. χλμ., τέλος δὲ αἱ ἐκτάσεις αἱ καλυπτόμεναι ὑπὸ οἰκιῶν, οἰκοπέδων, ὁδῶν, πλατειῶν κλπ. ἀνέρχονται εἰς 43,3 τετρ. χλμ.

Ὑπολογίζεται ὅτι ἐκ τοῦ συνόλου τῆς γεωργικῆς γῆς (225,9 τετρ. χλμ.) τὰ 62,7 τετρ. χλμ. ἀρδεύονται. Ἡ γεωργικὴ γῆ, καλύπτουσα τὸ 15% τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως τῆς περιοχῆς τοῦ νομοῦ, χρησιμοποιεῖται ὡς ἀκολούθως: (28), (29).

α) ἐλαιῶνες	83,8 τετρ. χλμ.
β) σιτηρὰ	60,0 » »
γ) ἔρυσσα	6,5 » »
δ) βάμβαξ	10,5 » »
ε) ἀραβόσιτος	36,0 » »
στ) ἄμπελος	1,0 » »
ζ) δενδρῶνες	7,1 » »
η) λαχανικά	11,0 » »
θ) διάφοροι καλλιέργειαι	10,0 » »

Ἡ ἐκ 225,9 τετρ. χλμ. γεωργικὴ γῆ κατανέμεται εἰς 10.119 ἀγροτικὰς οἰκογενεῖας καὶ εἰς ἰσαριθμούς γεωργικὰς ἐκμεταλλεύσεις, τὸ μέσον μέγεθος τῶν ὁποίων εἶναι κατὰ συνέπειαν μὲν 22,7 στρέμματα. Ἐπισημειωθῆ προσέτι ὅτι ἐκ τῶν ἐκμεταλλεύσεων τούτων αἱ 2.919, ἧτοι ποσοστὸν 29% περίπου, ἔχουν ἕκτασιν ἐκάστη ὀλιγωτέραν τῶν 10 στρεμ-

(27) Πρὸς ὑπολογισμὸν τῶν «Jobs» ἐχρησιμοποιήθη τὸ πολυώνυμον:

$$E_{\infty} = E_0 (1+i)^n$$
, ὅπου

$$E_0 = 2180$$

$$i = 0,10$$

$$n = 4$$

(28) Πηγή: Ἐπουργεῖον Γεωργίας.

(29) Ἴδε εἰς παράρτημα πινάκων, πίνακας ὑπ' ἀριθ. 3—16 περὶ τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας, ὡς καὶ τῆς ἐκμηχανίσεως ταύτης.

μάτων, ἐνφ 6.119 ἔκμετ) σεις, ἤτοι πλέον τοῦ 60% τοῦ συνόλου, ἔχουν ἔκτασιν ἐκάστη ὀλιγωτέραν τῶν 20 στρεμμάτων. Τέλος ὑπάρχουν 2.186 οἰκογένειαι ἀγροτῶν ἀνευ οὐδενὸς κλήρου (ἀκτῆμονες) ⁽³⁰⁾.

Καὶ ἐὰν εἰσέτι ἐλαμβάνετο ὡς πραγματικὸν τὸ μέσον μέγεθος τῶν ἔκμεταλλεύσεων τούτων ἀπὸ ἀπόψεως ἐκτάσεως, εἰς 22,7 στρέμματα, συγκρινόμενον τοῦτο μὲ τὸ μέσον μέγεθος καλλιεργησίμου ἐκτάσεως, διὰ τὸ σύνολον τῆς χώρας, διαθέτουσα ἀριθμὸν γεωργικῶν οἰκογενειῶν 1 ἑκατομ. περίπου, τὸ ὅποιον εἶναι 32,9 στρέμματα, διαπιστοῦμεν ὅτι ὁ νομὸς Θεσπρωτίας χαρακτηρίζεται ἀπὸ μεγάλην στενότητα καλλιεργησίμου ἐκτάσεως. Τὴν ἐκ τῆς στενότητος ταύτης μειωμένην παραγωγικότητα ἐπιτείνει ἔτι περαιτέρω καὶ ἡ κατάτμησις τοῦ κλήρου εἰς περισσότερα ἀγροτεμάχια τῶν τριῶν, ἐπιβεβλημένου ὄντος τοῦ ἀναδαμοῦ εἰς τὸ σύνολον εἰ δυνατόν τῶν γεωργικῶν περιφερειῶν, προσκρούοντος ὁμοῦ τούτου εἰσέτι εἰς τὰς γνωστὰς δυσχερείας αἰτινες εἶναι κοιναὶ διὰ τὸ σύνολον τῆς χώρας ⁽³¹⁾, ⁽³²⁾.

Συμφώνως πρὸς τὰ διαθέσιμα στοιχεῖα, ἡ γεωργικὴ γῆ τοῦ νομοῦ δύναιται νὰ ἀδξηθῇ κατὰ 350.000 στρέμματα, μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὀρισμένων ἀπαραιτῶν ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων, τὸ σχετικὸν κόστος τῶν ὁποίων ὑπολογίζεται περίπου εἰς 280 ἑκατομ. δραχμῶν, ἐπίσης εἶναι ἐπάναγκες ἡ ἐγκαταλειφθεῖσα ὑπὸ τῶν εἰς τὴν Ἀλβανίαν ἀπελθόντων μετὰ τὸν πόλεμον μουσουλμάνων γῆ, ὑπολογιζομένη εἰς 875.000 στρέμματα περίπου καὶ ἡ ὁποία κατὰ ἕν τιμῆμα τῆς παραμένει ἀδιανέμητος, νὰ διανεμηθῇ διότι ἄλλως τοῦτο ἀποβαίνει πρὸς ζημίαν τῆς παραγωγικότητος, τοῦ εἰσοδήματος καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς περιοχῆς εἰδικώτερον. Κατὰ τὸ ἔτος 1968 ὑπὸ τῆς ἐπιτροπῆς ἀπαλλοτριώσεων ἐξεδόθησαν 160 ἀποφάσεις ἀφορῶσαι εἰς 1.000 περίπου ὑποθέσεις, ἐκκρεμῶν δὲ ἕτεραι 1.500 περίπου ὑποθέσεις, ἐκκρεμῶν κατὰ τὸ 1967 3.500 περίπου τοιούτων.

Πραγματοποιουμένης τῆς ἐπεκτάσεως τῶν καλλιεργουμένων ἔδα-

(30) Ὅρα Σχέδιον Προγράμματος Γεωργικῆς Ἀναπτύξεως τῆς Ἑλλάδος (1968—1972) Ἔπουργ. Γεωργίας, ἐνθα ἐξετάζεται τὸ θέμα τῆς ἐκτάσεως τοῦ κλήρου ἐν τῇ χώρᾳ, σελ. 1—30.

(31) Ἴδε Χ. Λιναρδοπούλου: Σημειώσεις Ἀγροτικῆς καὶ Ἐμπορικῆς Πολιτικῆς, Ἀθήναι 1969, σελ. 23—24 (περὶ τῶν δυνατοτήτων καὶ τῶν δυσχερειῶν ἐφαρμογῆς τοῦ ἀναδαμοῦ).

(32) Μερίμνη τῆς Δ/σεως Γεωργίας ἀποπερατώθησαν αἱ ἐργασίαι ἀναδαμοῦ τῶν ἀγροκτημάτων Ἡγουμενίτσας, Βρυσηλλας, Καστριῶν, Ραγίου καὶ Νέας Σελευκίας, τῶν ἰδιοκτητῶν ἐγκατασταθέντων ἤδη εἰς τὰ νέα ἀγροκτήματά των. Ὡσάτως ἐγένετο ἡ προπαρασκευὴ καὶ διενεργήθη κλήρωσις ἀγροκτημάτων Βάλτος Ραγίου ἐκτάσεως 8.000 στρ. ἐφ' ὧν προβλέπεται ἐντὸς τοῦ τρέχοντος τριμήνου ἡ ἐγκατάστασις τῶν καλλιεργητῶν.

φών, θά είναι δυνατόν, ύπαρχόντων τών άπαραιτήτων έγγειοβελτιωτικών έργων, νά πραγματοποιηθή αναδιάρθρωσις τών καλλιεργείων, ιδία δέ επέκτασις τής καλλιεργείας τών έσπεριδοειδών, ίνα έπιτευχθή αύξησις του γεωργικού εισοδήματος.

Ειδικότερον, όσον άφορă την αναδιάρθρωσιν τών καλλιεργείων, τούτο υπό την προϋπόθεσιν τών άνωτέρω έκτεθέντων θεωρείται ώς έφικτόν, δεδομένης και τής ύφισταμένης κλιματολογικής καταστάσεως (33). Αί κλιματικά συνθήκαι έπιτρέπουν άκόμη και την καλλιέργειαν πρωίμων, τά όποια θά δυνηθούν εύχερώς νά λάβουν ύψηλάς τιμάς εις τάς άγοράς του έξωτερικού.

Ώσαύτως δέον νά τονισθή ή προσπάθεια ήτις είναι άναγκαίον άπό τούδε νά καταβληθή, όπως τά μέλλοντα νά παραχθούν άγαθά, τύχουν έπιξεργασίας εις τόν Θεσπρωτικόν χώρον (γεωργικαί βιομηχανίαι) και έξάγονται ώς μεταποιημένα άγαθά και ούχι ώς πρώτη ύλη.

Αύξανόμενου του γεωργικού εισοδήματος θά είναι δυνατόν νά σημειωθή αύθιχτή καλλιτέρευσις τών όρων διαβίωσης του άγροτικού πληθυσμού (34).

Είς τόν τομέα τών γεωργικών έφαρμογών έχει έπιτευχθή ή έκπαίδευσις σημαντικού άριθμού άγροτών και άγροτονεανίδων εις την έλαιοκομίαν, γαλακτοκομίαν, κονσερβοποίησιν κλπ.

Κρίνεται ώς άπαραίτητος ή συνεχής διαφώτισις του άγροτικού πληθυσμού υπό τών άρμοδίων ύπηρεσιών, εις τά θέματα τών συγχρόνων μεθόδων καλλιεργείας, έπί τής ζήτησεως ήτις διαμορφούται εις τάς ξένας άγοράς, έπί τών ένδεικνυομένων καλλιεργητικών προσαρμογών, έπί τής έν γένει γεωργικής πολιτικής τής κυβερνήσεως κλπ. Πρέπει νά ύφίσταται μία συνεχής επικοινωνία μεταξύ άγρότου και Κράτους (35), άπαραίτητος προϋπόθεσις διά την μεγέθυνσιν του έμπορίου γεωργικών προϊόντων.

Είς περίπτωσιν καθ' ήν ή πολιτική, την όποίαν άκολουθούν οι γεωργοί μιås περιφέρειας, προσκρούει εις την κρατικήν γεωργικήν πολι-

(33) "Ide M.M. Planas - L.T. Roig: Agricultura Practica, Barcelona 1967, σελ. 217—221 (περί τής εκπόσεως τής άτμοσφαιρας εις τάς διαφόρους καλλιεργείας).

(34) "Ide P. George: Geographie Rurale Paris 1963, σελ. 164—192 (περί δημουργίας άγροτικών οικισμών και κατοικιών συγχρόνου μορφής).

(35) "Ide σχετικώς H. De Farey: L'Agriculteur a la Conquete de son Marché, Paris 1958, σελ. 243—458.

τικήν, τότε δημιουργείται εν τεράστιον θέμα, δεδομένου ότι διμλοῦμεν διὰ χώραν διεπομένην ὑπὸ ἐλευθέρου οἰκονομικοῦ συστήματος.

Θεωρῶ ότι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ Κράτος δύναται νὰ πείσῃ τὸν ἀγρότην νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν κυβερνητικὴν γεωργικὴν πολιτικὴν διὰ τῆς χρησιμοποίησεως σειρᾶς μέτρων, τῶν καλουμένων κινήτρων.

Εἶναι ἀπαράδεκτος καὶ καθ' ἰδέαν, ἀλλὰ ὡς εἶδομεν εἰς χώρας ὅπου ἐφηρμόσθη καὶ ἀντιοικονομικὴ ἢ δημιουργία κολχῶς καὶ παρομοίου τύπου ἀγροκτημάτων. Βεβαίως δύναται τὸ Κράτος νὰ δημιουργήσῃ πρότυπον ἀγρόκτημα ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς «προθήκης» διὰ τοὺς ἀγρότας, τῶν δυνατοτήτων καλλιεργείας νέων ποικιλιῶν κλπ.

Τὰ κίνητρα τὰ ὅποια δύναται νὰ χρησιμοποιηθοῦν εἶναι αἱ ἐπιχορηγήσεις, αἱ ἐπιδοτήσεις, τὰ χαμηλότοκα δάνεια καὶ εἰς ἑνίαν περιπτώσεις αἱ συμμετοχαί.

Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἔχουν διατυπωθῆ πολλαὶ ἀπόψεις, ἀντικατοπτρίζουσαι κυρίως τὰς ἰδέας τῶν συγγραφέων των καὶ τῆς ἐποχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν οὗτοι ἐξήσαν ⁽⁸⁶⁾. Διὰ τὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητά δέον ὅπως ἀνευρεθῆ ἡ χρυσὴ ἐκείνη τομὴ, καθ' ἣν χωρὶς νὰ θίγεται ἡ ἀτομικὴ ἰδιοκτησία, νὰ εἶναι δυνατὸν ἢ ἀκολουθησὺμὴν γεωργικὴ πολιτικὴ μᾶς περιφερείας, ἐν προκειμένῳ τῆς Θεσπρωτίας, νὰ εἶναι σύμφωνος καὶ πρὸς τὸ κοινωνικὸν καὶ πρὸς τὸ οἰκονομικὸν κριτήριον.

Εἰδικῶς διὰ τὸ θέμα τῆς δενδροκομίας, ἐκ τῶν τεσσάρων ἐπαρχιῶν τοῦ νομοῦ, ἐνδείκνυται δι' ἐπέκτασιν ταύτης, ἢ ἐπαρχία Μαργαριτίου (Σουλίου), ἣτις καὶ σήμερον συγκεντρώνει τὸν μεγαλύτερον ἀριθμὸν δενδροκομικῆς παραγωγῆς.

Εἰς τὴν ὄρεινὴν περιοχὴν τὴν ὁποίαν καταλαμβάνουν αἱ κοινότητες Σαμωνίθας, Αὐλότοπος, Τσαγγάρι, Κουκλιοί, Φροσύνη, Ἁγία Κυριακή, Πετούσιον, Σαλονίκη, Ἐλαταριά καὶ Πολύδροσον, δύναται νὰ ἐπεκταθῆ ἢ καλλιέργεια τῆς καρυδέας μὲ μελλοντικὴν αὐξήσιν τοῦ εἰσοδήματος κατὰ 300.000.000 δρχ. (19.000 στρέμματα).

Εἰς τὴν ἡμιορεινὴν καὶ πεδινὴν ξηρικὴν τὴν ὁποίαν καταλαμβάνουν αἱ κοινότητες Πέντε Ἐκκλησιῶν, Πλακωτῆς, Πετροβίτσας, Καλλιθέας, Κρυσταλλοπηγῆς, Γκρίτσας, Ψάκκας, Ἄμπελιάς, Παραμυθιάς, Παγκρατίου, Σεβαστοῦ, Καρβουναρίου, Ξηρολόφου, Καρυωτίου, Χρυσασυγῆς, Προδρομίου, Ζερβοχωρίου, Σκανδάλου, Γαρδικίου, Χοτκας καὶ Γλυκῆς, δύ-

(86) Ἴδε σχετικῶς C. Gide: Cours d'Economie Politique, Paris 1911, σελ. 542—555, J. Milhau - R. Montagne: L'Agriculture Aujourd'hui et Demain - Paris 1961, σελ. 79—94.

ναται να επεκταθῆ ἡ ἐλαιοκαλλιέργεια ⁽³⁷⁾ (12.000 στρέμματα) μὲ συνολικὸν εἰσόδημα ἀνά διημέριον 12.500.000 δρχ.

Εἰς τὴν τρίτην περιοχὴν, τὴν πεδινὴν καὶ ἀρδευομένην τῶν χωρίων Γλυκῆς, Ποταμιᾶς, Χοῦκας, Καρυώτου, Παραμυθιά, Νεράϊδα, Κάμπου Καλλιθέας, Κάμπου Πετροβίτσης, Κάμπου Πλακωτῆς καὶ Κάμπου Πέντε Ἐκκλησιῶν, δύναται νὰ ἐπεκταθῆ ἡ καλλιέργεια ἐσπεριδοειδῶν (2.000 στρέμματα) ⁽³⁸⁾.

Εἰς τὴν τετάρτην τέλος περιοχὴν, πεδινὴν καὶ ἀρδευομένην τῶν χωρίων Νεοχωρίου καὶ Κρυσταλλοπηγῆς, δύναται νὰ ἐπεκταθῆ ἡ καλλιέργεια τῆς μηλέας, ἀχλαδέας καὶ ροδακινέας (800 στρέμματα).

Περαιόντες τὰ θέματα τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς εἰς τὸν νομόν, δεόν ἔπωσ ἀναφερθῶμεν καὶ εἰς τὴν Εὐρωπαϊκὴν Οἰκονομικὴν Κοινότητα.

Σήμερον ἡ Ε.Ο.Κ. δύναται νὰ ἀπορροφήσῃ εὐχερῶς εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀγορὰν τῆς, ἐσπεριδοειδῆ καὶ προϊόντα πρωτῶν καλλιεργειῶν, μὲ τιμὰς ἀπολύτως συμφερούσας εἰς τὸν Ἕλληνα παραγωγόν. Ἴσως τοῦτο εἶναι εἰς πρόσθετος λόγος, ὥστε οἱ γεωργοὶ τῆς Θεσπρωτίας νὰ θελήσουν, εἰς τὸ σύνολόν των, νὰ προσαρμωθοῦν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἀγορᾶς τῶν 180 ἑκατομμυρίων ⁽³⁹⁾.

Ἐ γ γ ε ι ο β ε λ τ ι ω τ ι κ ᾶ ἔ ρ γ α ⁽⁴⁰⁾.

Τὰ σημαντικώτερα ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα εἰς τὸν νομόν Θεσπρωτίας κατεσκευάσθησαν ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ συμμοριτοπολέμου καὶ ἐντεῦθεν, ἀρκετὰ δὲ εὐρίσκονται εἰσέτι ὑπὸ ἀποπεράτωσιν ἢ ὑπὸ μελέτην.

Αἱ κυριώτεραι περιοχαὶ εἰς ἃς ἐξετελέσθησαν ἢ ἐκτελοῦνται ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα εἰς τὸν νομόν Θεσπρωτίας εἶναι αἱ κατωτέρω:

Α.— Περιοχὴ Ἀχέρωντες Θεσπρωτίας.

Εἰς τὴν περιοχὴν ταύτην οἱ γεωργοὶ εἶναι ἐξειδικευμένοι εἰς τὴν

(37) Ἴδε Μ.Μ. Planas - L.T. Roig: Agricultura Practica - Barcelona 1967, σελ. 527—533 (Περὶ τῆς ἐλαιοκαλλιέργειας ἐπὶ διεθνούς ἐπιπέδου).

(38) Ἴδε Ο.Β.Α. Δυνατότητες ἀναπτύξεως τῆς Βιομηχανίας ἐπεξεργασίας ὀπωροκηπευτικῶν καὶ φυτικῶν ἐλαίων. Ἐν Ἀθήναις 1963, σελ. 42—53.

(39) Ἴδε σχετικῶς Κανονισμὸν ὑπ' ἀριθ. 158/25.10.1966 τοῦ Συμβουλίου τῆς Ε.Ο.Κ. περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν κανόνων ποιότητος, εἰς τὰ φρούτα καὶ λαχανικά τὰ ὁποῖα εἶναι ἀντικείμενον ἐμπορίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Κοινότητος.

(40) Πηγή: Τ.Ε.Β. Νομοῦ Θεσπρωτίας.

καλλιέργειαν βάμβακος, αντιμετωπίζουν δὲ δξύτατα προβλήματα αντιπλημμυρικής προστασίας και στραγγίσεως τῶν ἔδαφῶν. Παρὰ ταῦτα προβαίνουν εἰς ἀξιόλογον ἐργασίαν και ἐπιτυγχάνουν στρεμματικὰς ἀποδόσεις, ἰδίᾳ βάμβακος, ὑψηλὰς (200—300 χλγρ. ἀνὰ στρέμμα).

Ἡ περιοχή ἔχει 65.000 στρέμματα, ἐξ ὧν 16.000 ἀνήκουν εἰς τὸν νομόν Θεσπρωτίας. Ἐξ αὐτῶν 6.000 στρέμματα ἀρδεύονται μὲ χωμάτινο ἀρδευτικὸν δίκτυον ἢ διὰ καταιονισμοῦ (ἐκ τῶν στραγγιστικῶν) (41). Ὑφίσταται ἐγκεκριμένη μελέτη ἐκτελέσεως τῶν ἔργων, ἥτις και ἀνεθεωρήθη κατὰ τὸ ἔτος 1962—63. (Συνολικὴ δαπάνη 120.000.000 δρχ.). Τὰ ἔργα συνίστανται εἰς τὸ μεγάλο φράγμα παροχετεύσεως ἐπὶ τοῦ Ἄχέροντος, πλήρες ἀντιπλημμυρικὸν ἔργον, ἀρδευτικὸν-στραγγιστικὸν δίκτυον ὡς και ὀδικὸν τοιοῦτον. (Ἐχει διατεθῆ μέχρι σήμερον ποσὸν 10 ἑκατομμυρίων δρχ. περίπου).

Ὁ σημερινὸς βαθμὸς ἀξιοποιήσεως τῆς περιοχῆς εἶναι 45%.

Β.— Περιοχὴ ἔργων Σκάλας Φιλιατῶν.

Ἐκτασίς 12.000 στρέμματα. Ὑφίσταται ἐγκεκριμένη μελέτη τοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας, προϋπολογισμοῦ 22.000.000 δρχ. (Ἐδεῖ νὰ ἔχη ἀποπερατωθῆ τὸ ἔτος 1965).

Ἡ ἔκτασις διαιρεῖται εἰς δύο ζῶνας, τὴν χαμηλὴν 4.500 στρεμμάτων δυναμένην νὰ ἀρδευθῆ διὰ βαρύτητος και τὴν ὑψηλὴν 7.500 στρεμμάτων δυναμένην νὰ ἀρδευθῆ δι' ἀντήσεως.

Ἐπὶ τῆς χαμηλῆς ζώνης παροχετεύονται ἱκαναὶ ποσότητες ὕδατος πρὸς ἀρδουσίαν, ὅλην ὅμως τὸ πρόβλημα παραμένει δξύ, διότι δὲν ὑφίσταται στοιχειώδης στραγγίσις, οὐδὲ ὀδικὸν δίκτυον. Κατὰ τὸ τρέχον ἔτος ἀρδευθῆσαν 1.000 στρέμματα εἰς τὴν χαμηλὴν ζώνην, γεωργικῶς δὲ ἔχομεν ἐνδείξεις ἀναπτύξεως δενδροκομίας (ροδακινίας) και βάμβακος.

Ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς ζώνης οὐδεμία ἀξιόλογος δραστηριότης πραγματοποιεῖται, μικροῦ ποσοστοῦ ἔκτάσεως καλλιεργούμενου διὰ ξηρικών καλλιιεργειῶν μὴ πραγματοποιουμένης ἀξιολόγου ἀποδόσεως.

Εἶναι ἐπ'ἀνάγκης νὰ καταβληθῆ προσπάθεια πρωϊμότητος τῶν καλλιιεργειῶν και ὄχι ὀψιμότητος, διότι λόγω τῶν ἐπερχομένων βροχοπτώσεων ἢ καθαρὰ πρόσδοσις ἢ μειώνεται εἰς τὸ ἐλάχιστον ἢ δὲν ὑφίσταται κλν (π.χ. ὑπήρξε περίπτωσις ὄπου ἢ καθαρὰ πρόσδοσις, ἥτις ἀνεμένετο

(41) Ἴδε σχετικῶς C. Bonnal: Manuel d'Irrigation Collective par Aspersión, Paris 1963 (σχετικὰ μὲ θέματα ἀρδεύσεως διὰ συγχρόνων μεθόδων), ἰδίᾳ σελ. 13, 68, 92.

νά είναι 10.000 δρχ., τελικῶς ἀνήλθεν εἰς 1.200 δρχ.) λόγω καταστροφῆς τῆς παραγωγῆς.

Ὁ βαθμὸς ἀξιοποιήσεως σήμερον τῆς περιοχῆς εἶναι 15%.

Γ.— Ἔργα κάτω Καλοσιᾶ.

Μέχρι τοῦ Ἰουνίου τοῦ 1971 θὰ ἔχουν ἀποπερατωθῆ ἀπὸ ἀπόψεως κατασκευῶν, μέχρι δὲ τοῦ 1976 θὰ ἔχη ἐπιτευχθῆ ἀπόπλυσις τῶν ἀλάτων τοῦ ἐδάφους, ἀξιοποιήσις νέων ἐδαφῶν, ὡς καὶ συστηματοποιήσις αὐτῶν (ἀποθαμνώσεις κλπ.).

Ἡ ἔκτασις εἶναι 37.500 (ἀκαθάριστα) στρέμματα καὶ 33.500 (καθαρά) στρέμματα.

Ἔχει ἐπιτευχθῆ ἀναδασμὸς εἰς 25.000 στρέμματα καὶ ἐκτελεῖται ἐντατικὸν πρόγραμμα ἐκτελέσεως ἰσοπεδώσεων, ἐκθαμνώσεων καὶ συστηματοποιήσεως νέων ἐδαφῶν.

Ἦδη ἀπερροφήθησαν 115.000.000 δρχ., τὸ σύνολον δὲ τῆς δαπάνης θὰ ἀνέλθῃ εἰς 160.000.000 δρχ.

Καλλιεργοῦνται ψυχανθῆ, κηπευτικά, ὑβρίδια ἀραβοσίτου. Ὑφίσταται μία ἔφεσις τῶν γεωργῶν διὰ καλλιέργειαν σησαμίου καὶ δρύζης.

Ὁ βαθμὸς ἀξιοποιήσεως τῆς περιοχῆς σήμερον εἶναι 35%.

Δ.— Ἔργα Παραποτάμου - Βρυσελάς.

Ἐκτασις 3.500 στρεμμάτων. Ἦδη ἀπεπερατώθησαν αἱ κατασκευαί. Ἡ ἀρδευσις ἐφαρμόζεται δι' ἀντλήσεως, ὑφισταμένων πρὸς τοῦτο τριῶν ἠλεκτροκινήτων ἀντλιοστασίων. Ἐγένετο ἀναδασμὸς ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς ἐκτάσεως καὶ ἐξετελέσθησαν συστηματοποιήσεις ἐπὶ ἐκτάσεως 700 στρεμμάτων. Βαθμὸς ἀξιοποιήσεως σήμερον τῆς περιοχῆς 18%. Καλλιεργοῦνται ὑβρίδια ἀραβοσίτου καὶ μηδική, καταβάλλονται δὲ προσπάθειαι διὰ καλλιέργειαν πατάτας.

Προμελεῖται ἔχουν γίνεῖ διὰ τὰ ἀκόλουθα ἔργα:

- α) Περιοχὴ πεδιάδος Παραμυθιάς
ἔκτασις 30.000 στρμ. Βαθμὸς ἀξ. 4%.
- β) Περιοχὴ πεδιάδος Μαργαριτίου - Μαζαρακιᾶς
ἔκτασις 15.000 στρμ. Βαθμὸς ἀξ. 3%.
- γ) Περιοχὴ πεδιάδος Φοινικίου - Φιλιατῶν
ἔκτασις 3.500 στρμ. Βαθμὸς ἀξ. 15%.

Ἄτερα ἐγγειοβελτιωτικὰ ἔργα εἰς πεδιάδας τῆς περιοχῆς καὶ ὁ βαθμὸς ἀξιοποιήσεως αὐτῶν ἐκτίθενται κατωτέρω:

Πεδιάδες	*Εκτασες	Βαθμός αξιοποιήσεως
Σίδερης	500	45%
Σκέφαρης	1.600	20%
Λαγγάδιστα	4.000	10%
Παραμυθιάς-Κρυσταλλοπηγής	30.000	8%
Ριζανης-Κορύτιανης	3.000	15%
Πέρδικας	1.600	35%
Νεράιδας	600	45%

Συμπερασματικώς αναφέρομεν ότι διὰ τῶν ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἐγγειο-
 βελτιωτικῶν ἔργων, ὡς καὶ τῶν προμελετηθέντων τοιούτων δύνανται νὰ
 αξιοποιηθοῦν 130.000 στρέμματα, ἤδη αξιοποιηθέντων τῶν 25.000 στρ.
 τοῦ μέσου βαθμοῦ αξιοποιήσεως τῆς περιοχῆς τοῦ νομοῦ, ἀνερχομένου
 εἰς 19%. *Ὅθεν ὑφίσταται ἀπεριόριστος δυνατότης κρατικῆς καὶ ἰδιωτι-
 κῆς πρωτοβουλίας.

Ἐ ν ὄ σ ε ι ς Γ ε ω ρ γ ι κ ῶ ν Σ υ ν ε τ α ι ρ ι σ μ ῶ ν .

Αἱ κυριώτεροι γεωργικαὶ ἐνώσεις ἐν τῷ νομῷ εἶναι ἡ Ἐνωσις Συ-
 νεταιρισμῶν Παραμυθίας καὶ ὁ Γαλακτοκομικὸς Συνεταιρισμὸς Φιλιατῶν.
 Ὑφίστανται ὡσαύτως 48 πιστωτικοὶ γεωργικοὶ συνεταιρισμοί. Καὶ εἰς τὸ
 σημεῖον τοῦτο πρέπει νὰ τονίσωμεν τὴν ἀνάγκην δημιουργίας παραγω-
 γικῶν γεωργικῶν συνεταιρισμῶν διὰ τὴν διευκόλυνσιν τῆς μεταποιήσεως
 τῶν ἀγροτικῶν προϊόντων (42).

Κ τ η ν ο τ ρ ο φ ί α .

Τὸ ζωϊκὸν κεφάλαιον τῆς περιοχῆς κρίνεται ὡς ἀνεπαρκὲς ποσο-
 τικῶς, χαρακτηρίζεται δὲ ἀπὸ χαμηλὴν ἀπόδοσιν ὑφειλομένην κυρίως
 εἰς τὸ μικρὸν μέγεθος τῶν κτηνοτροφικῶν ἐκμεταλλεύσεων, εἰς τὴν μετρίαν
 ποιότητα τῶν ζώων, εἰς τὴν μὴ τήρησιν τῶν κανόνων συστηματικῆς ἐκ-
 μεταλλεύσεως τῶν λοιμῶνων, εἰς τὴν ἔλλειψιν τῶν ἀπαραιτήτων ἔργων
 ὑποδομῆς κλπ. (43).

Εἰς τὰς ὀρεινὰς κοινότητας καὶ τὰ χωρία ἢ βελτίωσις τοῦ ζωϊκοῦ
 κεφαλαίου δέον ὅπως ἐπέλθῃ διὰ τῆς αὐστηρᾶς ἐπιλογῆς καὶ διαλογῆς

(42) *Ἴδε περὶ συνεταιρισμῶν γενικώτερον εἰς Π.Α.Σ.Ε.Γ.Ε.Σ. (Παν-
 ελλήνιον Ἀγροτικοσυνεταιριστικῶν συνέδρ. 25—27 Ἀπριλίου 1968), Ἀθήνα
 1968, ἰδίᾳ σελ. 88.

(43) Ἴδε εἰς παράρτημα πινάκων, πίνακας ὑπ' ἀριθ. 17—20 εἰς οὗς
 ἐμφαίνονται, τὸ εἶδος τῶν ζώων, ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν, ὡς καὶ ἡ ἐτησία παραγω-
 γή των.

τόσον τῶν θηλέων ὅσον καὶ τῶν ἀρρένων ζώων ἀναπαραγωγῆς. Πρέπει δὲ ἐπὶ πλεόν νὰ ἐξασφαλισθῆ καλύτερα διατροφή διὰ τῆς σπορᾶς κυρίως κτηνοτροφικοῦ πύσσου M10, τὸ ὁποῖον ἀντέχει εἰς τὸ ψῦχος, μὴ παραμελουμένης τῆς καλῆς διαβιώσεως τῶν ζώων, διὰ τῆς κατασκευῆς ποιμινοστασιῶν καὶ σταύλων, ὡς ἐπίσης καὶ τῆς καταπολεμῆσεως τῶν ἀσθενειῶν κυρίως ἀνθρακος, στρογγυλώσεως καὶ ἐντερολυαιμίας (44).

Εἰς τὰς πεδινὰς κοινότητας καὶ τὰ χωρία ἢ κτηνοτροφία δέον ὅπως προσαρμοσθῆ ταχέως πρὸς τὴν οἰκίστιον ἐκτροφὴν, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς νέων βελτιωμένων ζώων, ἥτοι ἀγελάδων Σδίτς, προβάτων Μυτιληνῆς, Ζακύνθου, Καραμάνικα, αἰγῶν Μάλτας, Ζάανεν καὶ Τόκεμπουρτ.

Ἡ καλύτερα διατροφή θὰ ἐξασφαλισθῆ διὰ τῆς σπορᾶς εἰς τὰ ποτιστικὰ ἐδάφη μηδικῆς (ποτιστικὸν τριφύλλι) καὶ εἰς τὰ ξηρικὰ ἐδάφη βίκου ἀλεξανδρινοῦ, τριφυλλίου ἢ πύσσου M10.

Τέλος δυνάμεθα νὰ βελτιώσωμεν τὰς ὑπαρχούσας βοσκάς δι' ἐκθαμνώσεων, ἀλλὰ καὶ διὰ λιπάνσεως καὶ ἀνασπορᾶς αὐτῶν. Τόσον ἡ κοπαδικὴ ὅσον καὶ ἡ νομαδικὴ κτηνοτροφία ἤρχισεν ἤδη νὰ ὑποχωρῆ πρὸ τῆς οἰκοσίου τοιαύτης, δεδομένου ὅτι δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν τὴν ἴδιαν παραγωγὴν μὲ ὀλιγώτερα ζῶα μὲν, πλὴν ὁμως καλλιτέρας φυλῆς καὶ διατροφῆς.

Δ ἄ σ η.

Τὸ δασικὸν κεφάλαιον τῆς περιοχῆς κρίνεται καὶ τοῦτο ὡς ἀνεπαρκές, δεδομένου ὅτι ἔχει κατὰ ἓν μεγάλο μέρος καταστραφῆ, τὰ ὑπάρχοντα δὲ δάση δὲν ὑφίστανται ὀρθολογικὴν ἐκμετάλλευσιν, μὲ μειωμένην παραγωγὴν ἐμφανιζομένην κατὰ συνέπειαν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔτους 1968 ἐγένοντο ἀναδασωτικαὶ ἐργασίαι ὕψους 150.000 δρχ., κατεσκευάσθησαν ὁμβροδεξαμεναὶ ὕψους 330.000 δρχ. καὶ ἐφυτεύθησαν 20.000 λεῦκες εἰς τὴν νέαν κοίτην τοῦ ποταμοῦ Καλαμᾶ (45). Ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1966 παραγωγὴ δασικῶν προϊόντων εἰς τὸν νομὸν ἀνήλθεν εἰς 23.549,2 τόννους (46).

(44) Κατὰ τὸ ἔτος 1968 ὑπὸ τῆς Νομοκτηνιατρικῆς ὑπηρεσίας ἐγένετο συστηματικὴ καταπολέμησις τῶν ἐπιζωοτιῶν ἐγένοντο ἄνω τῶν 80.000 ἐμβολιασμοί, προληπτικοὶ καὶ κατασταλτικοί, ἐχορηγήθησαν διάφορα φάρμακα καὶ ἐγένετο κρεοσκοπήσις καὶ ἀστυκτηνιατρικὸς ἐλεγχος, συνεστήθη δὲ ἡ λήψις τῶν ἐνδεικνυομένων μέτρων διὰ τὴν κανονικὴν λειτουργίαν τῶν σφαγαίων, κυρίως δὲ ἡ ἰδιοῦς συγχρονισμὸς τούτων.

(45) Ἴδε A. Kerr, The South - West Region of Western Australia, 1965, σελ. 25—34 (ἐνθα ἐξετάζονται λεπτομερῶς τὰ εἶδη καὶ οἱ τύποι τῶν δασῶν γενικῶς).

(46) Ὅρα εἰς παρῶρτημα πινάκων τοῦς ἀνάκας ὑπ' ἀριθ. 21—23 εἰς

Θ ή ρ α - Ά λ ι ε ι α .

Τόσον ή θήρα δσον και ή άλιεία εις τόν νομόν θεωρουνται άσήμαντοι. Μέχρι τουδε δέν έχομεν έπαρκείς έρεύνασ περι τών δυνατοτήτων άναπτύξεωσ τών τομέων τούτων.

Ειδικώτερον περι τής άλιείασ, θά ήτο δυνατόν νά έχωμεν αύξησιν του άλιευτικού κεφαλαίου εις ταχύ χρονικόν διάστημα, έφ' δσον θά ήκολουθούντο αί γενικαί άρχαί και κατευθύνσεισ τάσ όποίασ δίδει επί του σημείου αύτου τó έν ισχύι πενταετέσ πρόγραμμα οικονομικήσ άναπτύξεωσ τής Χώρασ (47), δεδομένου όντοσ του ύπάρχοντοσ άλιευτικού πλούτου εις τινασ θαλασσιάσ περιφερείασ πλησίον τών άκτών του νομού.

Εις τόν νομόν τέλος παρατηρείται και τó έξήσ άξιοπερίεργον, τó σύνολον σχεδόν τών άλιευμάτων καταναλίσκεται έκτόσ του Θεσπρωτικού χώρου, τουτο δέ όφείλεται, ώσ έπληροφορήθημεν, εις ώρισμένασ άγορανομικάσ διατάξεισ, αί όποιαί έμποδίζουσι τόν σχηματισμόν τιμήσ ίσησ ή άνωτέρασ με τήν τιμήν τήν σχηματιζομένην π.χ. εις τά 'Ιωάννινα. Οδτω τά άλιεύματα, πωλούμενα εις τήν άγοράν τών 'Ιωαννίνων, άποδίδουσι μεγαλυτέραν πρόσδοον, ή δέ άγορά τής 'Ηγουμενίτοσ στερείται άλιευμάτων.

Δευτερογενήσ τομέουσ.

Εις τόν νομόν Θεσπρωτιάσ, έν έξαιρέση τισ μικράν τινα βιοτεχνίαν και οικοτεχνίαν, δέν ύπάρχουσι σοβαρά μεταποιητικά δραστηριότητες.

Έξαιρέσει όλίγων έγκαταστάσειων έπεξεργασίασ άγροτικών προϊόντων (γεωργικά βιομηχανία), ώσ έλαιοτριβεία, τυροκομεία κλπ., τó σύνολον τής δευτερογενούσ παραγωγήσ άπετελείτο κατά τó έτοσ 1963 έκ 440 έπιχειρήσειων με μέσην έτησίαν άπασχόλησιν 680 άτομων, ένφ τó έτοσ 1958 ó άριθμόσ τών έπιχειρήσειων άνήρχετο εις 542 με μέσην έτησίαν άπασχόλησιν 1.031 άτομων (48).

Έκ τών άνωτέρω στοιχείων καταφαίνεται ή φθίνουσα άπόδοσισ τής δευτερογενούσ παραγωγήσ, εις τόν νομόν Θεσπρωτιάσ, όστισ είναι εις έκ τών έλαχίστων νομών τής χώρασ εις όδσ έμφανίζεται παρομοία κατά-

οδσ έμφαίνεται ή άναλυτική παραγωγή δασικών προϊόντων εις τόνους, τόν Ξυλώδη όγκο και τήν κατονομή τής έκτάσειωσ τών βιομηχανικών μη παραγωγικών δασών του νομού.

(47) 'Ιδε Πρόγραμμα Οικονομικήσ 'Αναπτύξεωσ τής 'Ελλάδοσ (1968—1972), 'Αθήνα 1968, σελ. 69—70.

(48) Πηγή: Στατιστική έπετηρίσ τής 'Ελλάδοσ 1968.

στασις (49). Σήμερον αἱ κυριώτεραι μονάδες μεταποιήσεως εἰς τὸν νομὸν κατ' εἶδος, ἱποδύναμιν, ἔδραν καὶ ἄδειαν λειτουργίας εἶναι αἱ κάτωθι: (50).

Εἶδος βιομηχανίας ἢ βιοτεχνίας	Ἱποδύναμις	Ἔδρα	Διάρκεια λειτουργίας εἰς ἔτη
1) Ξυλουργικὸν ἔργαστήριον	13 HP	Ἡγουμενίτσα	5
2) » »	17 HP	Φιλιάτες	3
3) Ἀλευρόμυλος	10 HP	Παραπόταμος	5
4) »	5 HP	Ἄγ. Νικόλαος Φιλ.	5
5) Ξυλουργικὸν ἔργοστάσιον	10 HP	Ἡγουμενίτσα	5
6) Μηχανουργεῖον	18¼ HP	Ἡγουμενίτσα	5
7) Ἐλαιοτριβεῖον-Ἀλευρόμυλος	20 HP	Πλαταριά	5
8) Ἐλαιοτριβεῖον	15 HP	Κορύτιανη	5
9) Ξυλουργεῖον	18 HP	Ἡγουμενίτσα	5
10) Ἐλαιοτριβεῖον	14 HP	Μύλοι Μαργαριτίου	5
11) Ξυλουργικὸν ἔργοστάσιον		Παραμυθιά	
12) Ἐλαιοτριβεῖον	25 HP	Προδρόμιον	5
13) »	25,62 HP	Παραπόταμος	5
14) »	25,75 HP	Νεράϊδα Νεοχωρίου	5
15) Ξυλουργικὸν ἔργοστάσιον	6 HP	Παραμυθιά	5
16) Λατομεῖον	60 HP	Ἡγουμενίτσα	5
17) Μηχανουργεῖον	26,8 HP	Ἡγουμενίτσα	4
18) Ξυλουργικὸν ἔργοστάσιον	18,40 HP	Φιλιάτες	10
19) Ὀπτοπλινθοκεραμοποιεῖον	60 HP	Καρυώτιον	5
20) Ἐργοστάσιον ἐπεξεργ. ἄλατος	10 HP	Παραμυθιά	5
21) Ὀπτοπλινθοκεραμοποιεῖον	102,5 HP	Μαυρούδιον	5
22) Ξυλουργικὸν ἔργοστάσιον	22 HP	Γλυκὴ Σουλίου	5
23) Κεραμοποιεῖον	24,5 HP	Ἀσπροκλήσιον	5

Τέλος ὑφίστανται καὶ τέσσαρα τυροκομεῖα, τὰ μεγαλύτερα τῶν δοπιῶν εἶναι τῶν Φιλιατῶν καὶ τῆς Ἡγουμενίτσης, τὰ δὲ ἕτερα δύο εἶναι ἐγκατεστημένα εἰς Μορφάτι Μαργαριτίου καὶ εἰς Προδρόμι Παραμυθιάς.

(49) Ἄλλοι νομοὶ εἶναι οἱ νομοὶ Λευκάδος, Κεφαλληνίας, Φλωρίνης καὶ Ἀρκαδίας (Ε.Σ.Τ.Ε. 1968).

(50) Πηγή: Νομαρχία Θεσσαλονίκης.

Τριτογενής τομέυς.

Συγκοινωνίαι - Όδικόν Δίκτυον.

Τò συνολικόν μήκος τοῦ ὀδικοῦ δικτύου τοῦ νομοῦ εἶναι περίπου 310 χλμ. Ὅλοι αἱ κοινότητες τοῦ νομοῦ, ἐκτὸς ἐλαχίστων, συνδέονται ὀδικῶς. Ἡ κατασκευή ὀδῶν εἰς τὴν περιφέρειαν εἶναι ἀρκούντως δαπανηρά, λόγῳ τῆς ἐντόνου ἀναγλυφικότητος τοῦ ἐδάφους καὶ ἐπειδὴ τοῦτο εἰς τὰς ἡμιορεινάς καὶ ὀρεινάς περιοχὰς ἀποτελεῖται ἐξ ἀποσθρωμμένου ἀσβεστολίθου, ὡς ἐκ τούτου δὲ ἀπαιτεῖται δαπανηρὰ ἐνίσχυσις τοῦ ὑποστρώματος καὶ τῶν πλευρῶν τῶν ὀδῶν.

Ἰπολογίζεται ὅτι ἡ κατασκευή ὀδῶν διὰ τὴν ἐξασφάλισιν καλῆς ἐπικοινωνίας μὲ ὄλους τοὺς οἰκισμοὺς τοῦ νομοῦ ἀπαιτεῖ δαπάνην περὶ τὰ 400.000.000 δρχ. Τὸ ὀδικόν δίκτυον τῆς περιοχῆς δὲν εὑρίσκεται εἰς πολὺ καλὴν κατάστασιν κατὰ ἕν μεγάλο τμήμα αὐτοῦ ⁽⁵¹⁾. Ἡ κυριώτερα ὀδὸς τοῦ νομοῦ εἶναι ὁ πρὸ ὀλίγων ἐτῶν κατασκευασθεὶς ἀσφαλτοδρόμος ὁ συνδέων τὴν Ἡγουμένισαν μὲ τὰ Ἰωάννινα. Τὸ μήκος του εἶναι 104 χλμ. καὶ ἐξασφαλίζει ταχέϊαν καὶ ἀσφαλῆ σύνδεσιν μὲ τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν Νότιον Ἑλλάδα. Τὸ πλάτος του εἶναι 5—6 μέτρα διὰ τὸ ἤμισον περίπου τοῦ μήκους του καὶ 6 μέτρα διὰ τὸ ὑπόλοιπον ἤμισον. Περίπου 70 χιλιόμετρα τῆς ὀδοῦ αὐτῆς κείνται ἐκτὸς τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας.

Ἐκ τῶν λοιπῶν ὀδῶν τῆς περιφέρειας μόνον 6,5 χλμ. ἔχουν ἀρίστην βατότητα, 15 καλὴν τοιαύτην ἕως μετρίαν καὶ πλέον τῶν 200 χλμ. ἔχουν κακὴν βατότητα, ἐνῶ περὶ τὰ 30 χλμ. εἶναι μερικῶς ἢ ἀπολύτως ἄβατα ⁽⁵²⁾.

Ἡ ὀδικὴ ἀπόστασις Ἡγουμένισης—Ἀθηνῶν εἶναι 570 χλμ.

Κατ' ἀπόλυτον προτεραιότητα δέον ὄπως ἀποπερατωθοῦν ἢ θελωτωθοῦν αἱ κάτωθι ὀδοί:

- α) Σαγιάδα—Μενίνα—Παραμυθιά—Πρέβεζα (μῆκος 115 χλμ.).
- β) Ἡγουμένισα—Μαργαρίτιον—Σκεπαστὸν (μῆκος 64 χλμ.).

(51) Εἰς τὸ πρόγραμμα ὀδοποιίας τὸ ὁποῖον εἶναι ἀνάγκη νὰ πραγματοποιηθῆ ταχέως καὶ λόγῳ τοῦ περιορισμένου τῶν πόρων χρηματοδοτήσεως, δέον ὄπως μελετηθῆ ἡ ἐφαρμογὴ τῆς συγχρόνου μεθόδου σταθεροποιήσεως τοῦ ἐδάφους (Soil Stabilization), ὅπου τοῦτο εἶναι ἐφικτόν. Ἡ μέθοδος ταύτη διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ὁποίας χρησιμοποιοῦνται ὕλικά, ἐπιτοπίου προελεύσεως, ὑπάφχοντα ἐν ἀφθονίᾳ εἰς τὴν περιοχὴν, δύναται νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν κατασκευὴν οἰκονομικῶν ὀδῶν, ἐντὸς σχετικῶν συντόμου χρονικοῦ διαστήματος.

(52) Πηγὴ: Ἰπουργεῖον Δημοσίων Ἔργων.

- γ) Πάργα—Μαργαρίτιον (μῆκος 19 χλμ.).
δ) Καστρι—Λούτσα—Ριζό—Κανάλι (μῆκος 34 χλμ.).
ε) Φιλιάτες—'Αγ. Νικόλαος Τσαμαντάς (μῆκος 22 χλμ.).
στ) Πάργα—Πέρδικα—Μοῦρτος—Πλαταριά (μῆκος 22 χλμ.).

Ἡ δαπάνη διὰ τὰ ἀνωτέρω ἔργα ὑπολογίζεται εἰς 150.000.000 δρχ. (53).

Τέλος ἡ γραμμὴ Κοζάνης—Καστοριάς—Κονίτσης δέον ὅπως ἐπεκταθῆ μέχρι τῆς Ἡγουμενίτσης, ὅποτε καὶ θὰ προσφέρῃ ἰδεώδη ἀπὸ τουριστικῆς ἀπόψεως διαδρομὴν.

Οἱ ἀπὸ τῆς πρωτεύουσας τοῦ νομοῦ μακρύτερον κείμενοι οἰκισμοὶ τῆς περιφερείας εἶναι οἱ τῶν κοινοτήτων Κοκαλί καὶ Φροσύνης (82 χλμ.). Ἡ ἀπόστασις Ἡγουμενίτσης—Παραμυθιάς εἶναι 37 χλμ., Ἡγουμενίτσης—Μαργαρίτιου 28 χλμ. καὶ Ἡγουμενίτσης—Φιλιατῶν 20 χλμ.

Ἡ μέση ἀπόστασις τῆς Ἡγουμενίτσης ἐκ τῶν λοιπῶν κυρίων ἑλληνικῶν πόλεων (κύρια καταναλωτικαὶ ἀγοραὶ) εἶναι μεγαλύτερα τῆς ἀντιστοίχου, οἰασθήποτε ἄλλης πόλεως τῆς Ἠπείρου καὶ τῶν πλείστων ἄλλων πόλεων τῆς χῶρας.

Ὅπως ὅποτε δὲν δυνάμεθα γὰ μὴ τονίσωμεν τὴν σημασίαν τῆς κατασκευῆς τῆς Ἐγνατίας ὁδοῦ, ἣτις θὰ συνδέῃ τὴν Ἡγουμενίτσαν μὲ τὰ τουρκικὰ σύνορα καὶ ἡ ὅποια εἶναι πλέον ἢ βέβαιον ὅτι θὰ προσδώσῃ μεγάλα οἰκονομικὰ ὄφελῃ εἰς τὴν περιφέρειαν.

Λ ι μ έ ν ε ς.

Ὁ νομὸς Θεσπρωτίας ἐξυπηρετεῖται ὑπὸ τριῶν λιμένων: τῆς Πάργας, εἰς τὸ νοτιοδυτικὸν ἄκρον αὐτοῦ, ἀνήκοντος εἰς τὸν νομὸν Πρεβέζης, τὸν τῆς Ἡγουμενίτσης, εἰς τὸ μέσον περίπου τῶν ἐπὶ τοῦ Ἴονιου πελάγους παραλίῳ τῆς περιφερείας καὶ τοῦ τῆς Σαγιάδος εἰς τὸ βορειοδυτικὸν ἄκρον αὐτῆς.

Ὁ λιμὴν τῆς Πάργας εἶναι μικρὸς καὶ ἀσήμαντος, χρησιμοποιούμενος περισσώτερον ὡς φαρολιμὴν καὶ διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν μιᾶς μικρᾶς περιοχῆς, περίξ τῆς κωμοπόλεως Πάργας.

(53) Ἡ ὁδὸς Ἡγουμενίτσης - Λούρου - Γεφύρας Καλογήρου θεωρεῖται ὑπὸ τῆς Τ.Π.Α.Η. ὡς ἔργον πρώτης προτεραιότητος, διότι πέραν τοῦ ὅτι θὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴν ἐπιβατικὴν καὶ ἐμπορευματικὴν κίνησιν τοῦ λιμένος τῆς Ἡγουμενίτσης ἀπὸ καὶ πρὸς τὴν κεντρικὴν καὶ νότιον Ἑλλάδα, μετὰ τῶν Δυτικῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν καὶ θὰ ὁλοκληρώσῃ τὸ βασικὸν ὁδικὸν δίκτυον τῆς Ἠπείρου, θὰ ἀποτελῇ τὸ βασικότερον ἔργον ὑποδομῆς διὰ τὴν τουριστικὴν καὶ οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἀκτῶν τῆς Ἠπείρου καὶ τῆς νήσου Κερκύρας.

Ἡ λιμὴν τῆς Ἡγουμενίτσας ἀνασυγκροτηθεὶς τὸ ἔτος 1960 διὰ κρατικῶν κεφαλαίων, τὸ ὕψος τῶν ὁποίων ἀνῆλθεν εἰς 20.000.000 δρχ. περὶπου, εἶναι κυρίως τουριστικὸς λιμὴν. Εἰς αὐτὸν προσεγγίζουσι ὀχηματωγὰ (Ferry-boats) καὶ ἐπιβατηγὰ πλοῖα ἀπὸ τὴν Ἰταλίαν καὶ τὴν Κέρκυραν, μεταφέροντα τουρίστας ἐπιθυμοῦντας νὰ ἐπισκεφθοῦν τὰ Ἰωάννινα καὶ τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα, μέσῳ τῆς ὁδοῦ Ἡγουμενίτσας—Ἰωαννίνων.

Ἡ λιμὴν σχήματος ὠσειδοῦς εἶναι ἀρκούντως ἀσφαλῆς. Ἐκ τῶν δύο ἀξόνων τούτου ὁ εἰς ἔχει μῆκος 2,5 μίλια καὶ κατεύθυνσιν ἀπὸ βορειοδυτικὰ πρὸς νοτιοανατολικὰ, ὁ δὲ ἕτερος ἔχει μῆκος 1,25 μίλια καὶ κατεύθυνσιν ἀπὸ βορειοανατολικὰ πρὸς βορειοδυτικὰ (54). Τὸ πλάτος τοῦ λιμένος εἶναι 850 μέτρα, τὸ μῆκος δὲ τοῦ διαύλου του 150 μέτρα. Λόγῳ τῆς στενότητος τοῦ διαύλου, οὗτος πολλακίς φράσσεται ἀπὸ ἰλὸν ἢ ὅποια ἐμποδίζει τὴν εἴσοδον μεγάλων πλοίων. Τὸ πλάτος τοῦ διαύλου εἶναι 56 μέτρα καὶ τὸ βάθος του 6 μέτρα.

Εἰς τὸν λιμένα Ἡγουμενίτσας δὲν ὑφίστανται τὰ ἀναγκαῖα ἔργα ὑποδομῆς, εἰς ἱκανοποιητικὸν βαθμὸν. Οὕτω ὑφίσταται ἑλλειψὶς ἀποθηκῶν, ἐξοπλισμοῦ φορτώσεως καὶ ἐκφορτώσεως κλπ. Ὑπάρχει μίᾶ ἐγκατάστασις ὕδατος παρέχουσα 20—30 τόννους ἀνὰ ὥραν, ὡς καὶ μίᾶ γεννήτρια παροχῆς ἠλεκτρικοῦ ρεύματος. Ἡ κατασκευὴ νέου λιμενοβραχίονος κρίνεται ἀναγκαῖα.

Ἡ λιμὴν τῆς Σαγιάδος, ὁ βορειότερος λιμὴν τῆς Ἑλλάδος, ἐχρησίμευε παλαιότερον ὡς ἐπιλιμένιον κέντρον τῶν Φιλιατῶν καὶ τῆς ὁμωνύμου ἐπαρχίας, ἐν συνεχείᾳ δὲ μὲν ἐμειώθη κατὰ πολὺ ἡ σημασία του. Σήμερον ἐξεταζόμενος οὗτος, λόγῳ τῆς ἀναμενομένης παραγωγικῆς ἐξελίξεως τῆς περιοχῆς, βλέπομεν ὅτι ἀποτελεῖ τὸ φυσικὸν ἐπίγειον τῆς ἐνδοχωρίας, κατὰ συνέπειαν δὲ θὰ παρουσιάζῃ συνεχῶς αὐξανόμενον ὄγκον φόρτου διακινήσεως (55).

Συγκεκριμένως ἡ παραγωγὴ τῆς περιοχῆς καὶ δὴ τῶν ἐν ἀποπερατώσει ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων Κάτω ροῦ Καλαμᾶ, θὰ ἀνέλθῃ τοῦλάχιστον εἰς 60.000 τόννους ἑτησίως, οὕτω δὲ τὸ ὑφιστάμενον λιμενικὸν ἔργον καθίσταται ἀνεπαρκές. Ἡ Υ.Π.Α.Η. προτείνει τὴν χρηματοδότησιν τοῦ ἔργου διὰ 3,5 ἑκατομμύρια δρχ. ὀλοκλήρωσιν δὲ ἐπίσης τοῦ παραμεθορίου ὁδικοῦ κυκλώματος Καναλακίου—Παραμυθιάς—Φιλιατῶν—Σαγιάδος Ἄγ. Πάντων—Λάβδανης—Κονίτσας.

(54) Πηγὴ: Ἐπιμεναρχεῖον Ἡγουμενίτσας.

(55) Πηγὴ: Υ.Π.Α.Η.

Είς την περιφέρειαν του νομού δὲν υφίσταται σιδηροδρομικὴ ἢ ἀεροπορικὴ γραμμὴ, τὸ πλησιέστερον δὲ ἀεροδρόμιον εἶναι τὸ τῆς Κερκύρας, μὲ τὴν ὁποίαν ὑπάρχει σύνδεσις διὰ ὀχηματαγωγοῦ (ferry-boat), ἡ δὲ ἀπόστασις εἶναι 18 ναυτικὰ μίλια.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς τὸν νομὸν εὐρισκομένων αὐτοκινήτων Ι.Χ., Δ.Χ. καὶ τρικύκλων ἀνέρχεται εἰς 312, ἐξ ὧν:

α) Φορτηγὰ Δ.Χ.	58
β) Ἐπιβατηγὰ Δ.Χ.	50
γ) Φορτηγὰ Ι.Χ.	140
δ) Τρίκυκλα Δ. Χ.	61
ε) Φορτοεπιβατηγὰ ἀγόνου γραμμῆς 3	

Ὡσαύτως ὑπάρχουν 30 λεωφορεῖα τοῦ παλαιοῦ 21ου ΚΤΕΛ Θεσσαλονίκης, ὑπαγομένου σήμερον εἰς τὸ Γον ΚΤΕΓΛ Ἰωαννίνων.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν διακινηθέντων μέσῳ τοῦ οἰκείου ΚΤΕΛ ἐπιβατῶν κατὰ τὰ ἔτη 1966, 67, 68 καὶ 1969 (μέχρι 31.7.69) ἦτο:

1966	777.150	ἄτομα
1967	883.406	>
1968	884.537	>
1969 (31.7)	528.868	> (56)

Τὰ κυριώτερα κατὰ τὸ ἔτος 1968 ἐκτελεσθέντα ὁδοποιητικὰ ἔργα εἶναι τὰ κάτωθι: (57)

1. Ἐ θ ν ι κ α ἰ ὀ ὀ ο ἰ

α) Ἀνακαίνισις Ἐθνικῆς ὁδοῦ Φιλιατῶν—Αὐχῆν Βρυσελλας	δρχ.	416.500
β) Στοιχειώδης συντήρησις ὀδικοῦ δικτύου νομοῦ		700.000
γ) Ἀνακαίνισις Ἐθν. ὁδοῦ Νεράιδας-Παραμυθιάς		2.400.000
δ) Ὅμοιως Παραμυθιάς-Γλυκῆς		5.800.000
ε) Κατασκευὴ ὁδοῦ ἐντὸς πόλεως Φιλιατῶν		300.000
Σύνολον		9.616.500

2. Ἐ π α ρ χ ι α κ α ἰ ὀ ὀ ο ἰ

α) Στοιχειώδης συντήρησις ἐπαρχιακῶν ὁδῶν		670.000
β) Συμπλήρωσις διανοίξεως ὁδοῦ Φιλιατῶν—Ἀγ. Πάντων		940.000

(56) Πηγὴ: Κ.Τ.Ε.Λ. Θεσσαλονίκης.

(57) Πηγὴ: Νομαρχία Θεσσαλονίκης.

γ)	Όμοιος Ἀμπελώνος—Κεραμίτσας	270.000
δ)	» Λειᾶς—Πέλεκας	70.000
ε)	» Κεραμίτσας—Ραβενής	120.000
στ)	» Συκοχωρίου—Πέρδικας	220.000
ζ)	» Βροσίνης—Ραβενής	200.000
η)	Διάνοιξις ὁδοῦ Ἴγουμενίτσας—Μύτης Γάτας— Πλαταριάς—Μυλοκοκιάς—Μαργαριτίου—Μορφάτιου	
α')	Ἴγουμενίτσα—Μύτη Γάτας	3.400.000
β')	Μύτη Γάτας—Πλαταριά	4.850.000
γ')	Πλαταριά—Μυλοκοκιά	9.490.000
δ')	Μυλοκοκιά—Μαργαρίτι	390.000
ε')	Μαργαρίτι—Μορφάτι	3.350.000
	Σύνολον ὄρχ. α—ζ	23.970.000
	Σύνολον ὄρχ. α'—ε'	21.480.000
3.	Κοινοτικά ἔδοι διαφόρων κοινοτήτων	350.000
4.	Λιμενικά ἔδοι:	
α)	Ἐπισκευὰ λιμενοβραχίονος τουριστικῆς ζώνης λιμένος Ἴγουμενίτσας	1.150.000
β)	Κατασκευὴ νέων κρηπιδωμάτων λιμ. Ἴγουμενίτσας	950.000
	Σύνολον (58)	2.100.000

Δ η μ ο σ ί α ὄ γ ε ί α.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν θεραπευτηρίων εἰς τὸν νομὸν εἶναι δύο μὲ συνολικὸν ἀριθμὸν κλινῶν 66. Τὰ δύο αὐτὰ θεραπευτήρια, κατὰ κλιμάκια κλινῶν, κατατάσσονται τὸ μὲν ἓνα εἰς τὴν δύναμιν ἕως 6 κλινῶν μὲ σύνολον κλινῶν 6, τὸ δ' ἕτερον εἰς τὴν δύναμιν ἕως 100 κλινῶν, μὲ σύνολον κλινῶν 60.

Ἡ κίνησις τῶν ἀνωτέρω θεραπευτηρίων κατὰ τὸ ἔτος 1966 ἦτο ἡ ἀκόλουθος:

Εἰσελθόντες ἀσθενεῖς 2.108, ἐξελθόντες ἀσθενεῖς 2.115, ποσοστὸν καλύψεως ἐπὶ 100 κλινῶν 64 (59).

Ἀγαλυτικῶς, εἰς τὸν νομὸν Θεσπρωτίας ὑφίστανται:

- α) Γενικὸν Κρατικὸν Νοσοκομεῖον εἰς Φιλιάτες.
- β) Δύο ὕγειονομικοὶ σταθμοί, ἀνὰ εἷς εἰς Ἴγουμενίτσαν καὶ Παραμυθίαν.

(58) Ἴδε εἰς παράρτημα πινάκων, πίνακα ὑπ' ἀριθ. 24 εἰς δὲ ἐμφαίνονται τὰ ποσοστὰ εἰς ἐξυηρητομημένης κοινότητος καὶ ὁ πληθυσμὸς καθ' ὅδιν κέντρομα περιλαμβάνον ὀλικῶς ἢ κατὰ μέγα τμήμα κοινότητος τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας, τῆς Τ.Π.Α.Η.

(59) Πηγή: Ε.Σ.Τ.Ε.

Τέσσαρα ιατρεία ⁽⁶⁰⁾ Α' τάξεως εις κοινότητας Σαγιαίδος, Πέρδικας, 'Αγ. Νικολάου, Μαργαρίτιον. Δεκατέσσαρα ιατρεία Β' τάξεως εις τὰς κοινότητας Γαρδικίου, Προδρομίου, Ξηρολόφου, 'Αγ. Κυριακῆς, Νεοχωρίου, Παλαιοχωρίου, Λεπτοκαρυᾶς, Κεραμίτσης, Κεφαλοχωρίου, Λιάς, Καστρίου, Παραποτάμου καὶ Πλαταριάς ⁽⁶¹⁾.

Τὸ ὑπάρχον ἰατρικὸν δυναμικὸν εἰς τὸν νομὸν ἀποτελεῖται ἀπὸ 42 ἰατροῦς, ἐξ ὧν 23 εἶναι ἄνευ ἐιδικότητος, αἱ δὲ 19 εἶναι δύο παθολόγοι, εἰς χειρουργός, εἰς ἀκτινολόγος, δύο μαιευτῆρες γυναικολόγοι, τρεῖς παιδαῖτροι καὶ ἑπτὰ ὀδοντίατροι.

Τέλος εἰς τὸν νομὸν ὑπάρχουν τρία φαρμακεία.

Ὑπὸ τοῦ τμήματος Ὑγιεινῆς, ἐν τῷ νομῷ, κατὰ τὸ ἔτος 1968, ἐλήφθησαν τὰ ἐνδεικνυόμενα μέτρα προστασίας τῆς δημοσίας ὑγείας, ἐγένοντο προληπτικοὶ ἐμβολιασμοί, ψεκασμοὶ διαφόρων οικισμῶν, οὐδενὸς κρούσματος πολιομυελίτιδος ἢ διφθερίτιδος ἢ ἐλονοσίας παρουσιασθέντος ἐν τῷ νομῷ.

Περὶ τὸ τέλος τοῦ διαρρέυσαντος ἔτους ἐπληρώθησαν ἑπτὰ εἰσέτι μεγάλα θέσεις ἀγροτικῶν καὶ κοινοτικῶν ἰατρείων, ἐλπίζεται δὲ βασίμως ἢ ταχεῖα πλήρωσις καὶ τῶν ὑπολοίπων.

Ἐναντιοθετικῶς, εἰς τὸ θέμα τοῦ ἰατρικοῦ δυναμικοῦ ὑφίστανται μεγάλα κενά, τὰ ὁποῖα εἶναι κατεπείγουσα ἀνάγκη νὰ πληρωθοῦν, ἐλπίζομεν δὲ βασίμως εἰς τὴν ταχεῖαν λύσιν τούτου, σπηριζόμενοι εἰς τὰ κυβερνητικὰ μέτρα περὶ ἀγροτικῶν ἰατρείων κλπ.

Μὲ τὸ ἤδη ὑπάρχον δυναμικὸν ἔχομεν περίπου τὴν ἀναλογίαν ἐνὸς ἰατροῦ ἀνὰ 2.500 κατοίκους ⁽⁶²⁾.

Ἐ κ π α ἰ δ ε υ σ ι ς.

Τὸ μορφωτικὸν ἐπίπεδον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιφέρειας εἶναι ἐξαιρετικῶς χαμηλόν. Πράγματι, οἱ ἀπολύτως ἀγράμματοι ἀνέρχονται εἰς 9.900, ἧτοι εἰς 19,9% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ, ἔναντι 14,5% τοῦ ἐθνικοῦ δείκτου. Ἐκ τῶν 38.200 κατοίκων τοῦ νομοῦ, οἱ ὅποιοι εἶναι ἡλικίας 10 ἐτῶν καὶ ἄνω, οἱ 24.300, ἧτοι 63,6% τούτων, δὲν ἔχουν τελειώσει τὸ δημοτικὸν σχολεῖον (ὁ ἀντίστοιχος ἐθνικὸς δείκτης εἶναι 47,2%). Ἐκ τῶν ὑπολοίπων 13.900, οἱ 12.700 (ἧτοι 33,2%, ἔναντι ἐθνικοῦ δεί-

(60) Ἀγροτικά - Κοινοτικά Ἰατρεία.

(61) Πηγή: Κέντρον Κοινωνικῆς Πολιτικῆς Θεσπρωτίας.

(62) Ὅρα εἰς παράρτημα πινάκων, πίνακα ὑπ' ἀριθ. 25 εἰς δν ἐμφανέται ἡ ἀναλογία ἰατρῶν, ὀδοντιάτρων καὶ κλινῶν ἀνὰ 100.000 κατοίκους.

κτου 43,4%) έχουν τελειώσει δημοτικών σχολείων, οι 800 (ήτοι 2,1% έναντι εθνικού δείκτου 7,5%) έχουν τελειώσει Γυμνάσιον και 400 (περιλαμβανομένων των εξ άλλων περιοχών δημοσίων υπαλλήλων, διδασκάλων κλπ.) έχουν ανώτερον ή ανωτάτην μόρφωσιν.

Πρακτικῶς δυνάμεθα γὰ εἰπωμεν ὅτι περὶ τὸ 80% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιφερείας εἶναι ἀναλφάβητον, ἐκ δὲ τοῦ παραγωγικοῦ πληθυσμοῦ, ἀνερχομένου, ὡς ἀνωτέρω ἐλέχθη, εἰς 29.500 ἄτομα, τὰ 28.385 εἶτε εἶναι ἀναλφάβητοι, εἶτε ἔχουν τελειώσει τὸ δημοτικὸν σχολεῖον, ἐκ δὲ τῶν ὑπολοίπων οἱ 715 ἔχουν ἀποφοιτήσει ἐκ τοῦ γυμνασίου καὶ οἱ 400 ἐξ ἀνωτέρας ἢ ἀνωτάτης σχολῆς. Ἡ ἀναλογία τῶν ἀναλφάβητων γυναικῶν εἶναι τετραπλασία τῆς τῶν ἀνδρῶν. Ἡ στοιχειώδης καὶ ἡ μέση ἐκπαίδευσις εἰς τὸν νομὸν κατὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1965—66 ἐμφανίζεται ὡς ἀκολούθως ἀπὸ ἀπόψεως σχολείων, διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ μαθητῶν (63).

α) Σ τ ο ι χ ε ι ὄ δ η ς ἔ κ π α ἰ δ ε υ σ ι ς .

Ἐπάρχουν 153 δημόσια σχολεῖα, ἐξ ὧν καὶ τὰ 153 εἶναι δημόσια, 3 νυκτερινὰ δημοτικὰ ἐπίσης δημόσια καὶ 45 δημόσια νηπιαγωγεῖα. Τὸ σύνολον τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ τῶν ἀνωτέρω σχολείων ἀνέρχεται εἰς 328 διδασκάλους, τὸ σύνολον δὲ τῶν μαθητῶν εἰς 9.794.

β) Μ έ σ η ἔ κ π α ἰ δ ε υ σ ι ς .

Ἐπάρχουν τρία γυμνάσια μὲ σύνολον διδακτικοῦ προσωπικοῦ 25, σύνολον δὲ μαθητῶν 1.896.

Κατὰ τὸ ἔτος 1968 ἐτέθησαν εἰς λειτουργίαν πέντε νυκτερινὰ σχολεῖα ἀναλφάβητων, ὀργανώθησαν ἐξ κέντρα λαϊκῆς ἐπιμορφώσεως ἐνηλίκων καὶ ἐπετεύχθη ἤδη σχεδὸν πλήρης ἐφοδιασμὸς τῶν σχολείων δι' ἐποπτικῶν μέσων.

Ἐνθ' ἀπὸ πλευρᾶς διδακτηρίων στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ὑφίσταται σχετικὴ ἐπάρκεια, ἀντιθέτως εἰς τὸν χῶρον τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως ἀντιμετωπίζεται σοβαρὰ ἑλλειψίς καταλλήλων κτιρίων. Εἰδικότερον, ἐκ τῶν τριῶν γυμνασίων τοῦ νομοῦ, μόνον τῶν Φιλιππῶν στεγάζεται εἰς σχετικῶς κατάλληλον οἰκῆμα, ἐνθ' τῆς Παραμυθίας καὶ τῆς πρωτεύουσας τοῦ νομοῦ Ἠγουμενίτσας στεγάζεται εἰς ἰδιωτικά, ἀκατάλληλα ἐν πολλοῖς οἰκῆματα.

Κατὰ τὸ 1968 ἰδρύθησαν δύο νέα γυμνάσια εἰς τὰς κοινότητας Μαρ-

(63) Πηγή: Ε.Σ.Τ.Ε. (Στατιστικὴ ἐπετηοὶς τῆς Ἑλλάδος 1968).

γαριτίου και Σαγιάδος, εκκρεμεί όμως εισέτι ή άνέγερσις διδακτηρίων.

Κατά τὸ τρέχον έτος ελήφθη απόφασις, όπως εκ τῶν δημοσίων επενδύσεων διατεθῆ ποσὸν 1.000.000 δραχ. διὰ τὴν ἀρχὴν ἀνεγέρσεως τοῦ νέου Γυμνασίου Ἡγουμενίτης.

Ἐσαύτως ὑφίστανται κενὰ εἰς τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν ἰδίᾳ εἰς τὴν μέσῃ ἐκπαίδευσιν. Εἰς τὸ θέμα τῆς παιδείας πρέπει νὰ καταβληθῆ ἰδιάζουσα προσοχή, δεδομένου ὅτι κύριος σκοπὸς μας εἶναι ἡ ἐξάλειψις τῆς ἀλθινοτάμικης γλωσσικῆς διαλέκτου.

Ἰδιάζουσα, τέλος, προσοχή δεόν όπως καταβληθῆ και εἰς τὸ θέμα τῆς ἰδρύσεως νέων τεχνικῶν σχολῶν, ὡς και ἐπ'άνδρωσις τῶν θέσεων τῶν γεωπόνων, οἱ ὅποιοι δεόν νὰ ἔχουν ὡς κύριον ἔργον τὴν συνεχή καθοδήγησιν τῶν κατοίκων. Ἄνευ παιδείας θεωρητικῆς και τεχνικῆς εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιδιώξωμεν ἀνάπτυξιν τοῦ νομοῦ (64).

Τ ο υ ρ ι σ μ ὀ ς .

Σήμερον ἡ Θεσπρωτία, κατόπιν τῆς συνδέσεως τῆς Ἡγουμενίτης μετὰ τῆς Ἰταλίας διὰ ferry - boats, κατέστη κέντρον εισόδου και ὑποδοχῆς ξένων τουριστῶν.

Κατὰ πάντα λοιπὸν εἶναι ἐπιβεβλημένη ἡ ταχυτάτη δημιουργία τῶν ἀναγκαίων ἔργων τουριστικῆς ὑποδομῆς, τὰ ὅποια σήμερον εἶναι ἀνεπαρκῆ, ἵνα ἐπιτευχθῆ ἡ παραμονὴ μέρους ἧ και τοῦ συνόλου τῆς τουριστικῆς κινήσεως, ἐντὸς αὐτῆς ταύτης τῆς περιοχῆς, δι' ὀλιγώτερον ἧ περισσότερον χρονικὸν διάστημα.

Εἰς τὴν Θεσπρωτίαν ὁ τουρίστας ἱκανοποιεῖ ἀπολύτως τὸ ἀρχαιολογικὸν και ἱστορικὸν ἐνδιαφέρον του. Δοθέντος ὅτι ἡ Θεσπρωτία κατωκεῖτο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὑπὸ Πελασγῶν (ἐκ Πελασγοῦ ἡγεμόνος Ἐλαβε και τὸ ὄνομά της) ὑφίστανται πελασγικῆς μορφῆς τείχη, πλησίον τῆς ἱστορικῆς μονῆς Γηρομερίου εἰς τὴν θέσιν «Χτίσμα» και εἰς φάραγγα διατεταμένη ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Κάδμου, ὡς ἐπίσης και εἰς τὸ Γαρδικιον Φιλιατῶν παρὰ τὴν Βελίκαν. Εἰς πλείστα δσα μέρη ὑφίστανται ἐκδηλατὴν παλαιῶν πόλεων, ὡς ἡ Πανδωσία, Γορύνη και Ἐλαία. Ἐκτὸς τούτων ὑφίστανται και νῆσοι με εὐρήματα ἀρχαιολογικῆς ἀξίας, ὡς ἡ Σύβορα και τὸ Χειμέριον. Τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα ὑπολογίζονται ὅτι εἶναι τοῦ 3ου και 4ου π.Χ. αἰῶνος.

Ἐσαύτως, εἰς τὴν «Σκάλαν τῆς Τζαβέλαινας» ἡ μυθολογία, ὡς γνω-

(64) Ἴδε C. Sanders: Technical Education for Development - 1966, ἰδίᾳ σελ. 10—28, 217—234, 235—252.

στόν, τοποθετεί την Ἀχερουσίαν λίμνην, σχηματιζομένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἀχέροντος, ἀπὸ ὅπου διεπορθμεύοντο αἱ ψυχαὶ εἰς τὸν Ἄδην, πληρώνουσαι εἰς τὸν πορθμέα μικρὸν νόμισμα.

Τὸ 1960 ἀνεκαλύφθη ἡ ἀρχαία πρωτεύουσα τῆς Θεσπρωτίας Ἐφύρα. Ὠνομάσθη Ἐφύρα ἀπὸ τὸν Ἐφυρον, τὸν υἱὸν τοῦ Ἀμβρακα, ὁ ὁποῖος ἔκτισε τὴν Ἀμβρακίαν, υἱὸν Θεσπρωτοῦ τοῦ Λυκάνονος (65).

Τέλος, εἰς τὸ βουνὸν τῆς Γράδας ὑπάρχει ἐν σπήλαιον μὲ δολόκληρον ἱστορίαν. Ὁ Ὀδυσσεὺς μετὰ τῶν συντρόφων του, ἐπιστρέφων εἰς τὴν πατρίδα του ἔφθασε εἰς τὸ σπήλαιον τοῦτο, τὸ ὅποιον κατωκεῖτο ὑπὸ τοῦ Κύκλωπος Πολυφήμου, τὸν ὅποιον καὶ κατώρθωσε νὰ τυφλώσῃ (66).

Ἀλλὰ ἔχι μόνον τὰ ἀρχαιολογικὰ μνημεῖα εἶναι ἐκεῖνα τὰ ὅποια θὰ κρατήσουν εἰς τὴν Θεσπρωτίαν τὸν ξένον ἐπισκέπτην, εἶναι καὶ αἱ ἀφθονοὶ φυσικαὶ καλλοναὶ τὰς ὁποίας διαθέτει ἡ περιφέρεια. Δρέπανον—Μακρυγιάλι, Πλαταριά—Σύβοτα, τέσσαρες περιοχαὶ αἱ ὅποια δύνανται νὰ γίνουσι πόλοι ἑλξεως διὰ τοὺς ξένους ἐπισκέπτας. Ἡ ὀλοκάθαρη θάλασσα καὶ οἱ ἐκτεταμέναι ἀμμουδιᾶς εἶναι δέλεαρ διὰ τὸν ξένον τουρισμόν.

Δὲν δυνάμεθα νὰ μὴν ἀναφερθῶμεν ἐπίσης εἰς τοὺς ἡμεδαποὺς ἐπισκέπτας, οἱ ὅποιοι ἂν μὴ τι ἄλλο ἔλκονται ἀπὸ τὸ Σοῦλι, ὅπου κάθε Ἕλληνα πρέπει νὰ ἔχῃ μεταβῆ διὰ προσκύνημα «Στὰ βράχια ποῦ πρωτὰναφε τῆς Λευτεριάς ἡ δάδα καὶ μὲ πυρσοὺς ἐγέμισε ὅλη τὴ σκιάδα Ἑλλάδα» (67).

Εἶναι ἐπιβεβλημένον δὲ ὅπως αἱ ἐτήσαι ἐκδρομαὶ τῶν τελευταίων τάξεων τῶν Γυμνασίων, τοῦλάχιστον τῶν περιφερειῶν Στερεᾶς Ἑλλάδος, Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Ἠπείρου καὶ Θράκης πραγματοποιοῦνται εἰς Σοῦλι καὶ οὐχὶ ὡς συνήθως εἰς νήσον Κέρκυραν.

Δυστυχῶς ὅμως ὑφίσταται πλήρης ἔλλειψις τουριστικῆς ὑποδομῆς, οὐδὲ καὶν ἄριστον ὀδικὸν δίκτυον.

Μόνον ἡ κρατικὴ δότηεια θὰ δυνηθῇ νὰ δημιουργήσῃ τὰς ἀναγκαίας προϋποθέσεις τουριστικῆς ἀναπτύξεως καὶ νὰ παρακινήσῃ καὶ τὸν ἰδιωτικὸν φορέα εἰς ἐπενδύσεις.

(65) Ὅρα: Ὀμήρου Ὀδύσσεια — στιχ. 315—316.

(66) α) Ταῦτα βεβαίως δὲν στηρίζονται εἰς ἱστορικές πηγάς, ἀλλὰ εἰς τὴν μυθολογίαν καὶ εἰς τὴν παράδοσιν. β) Ἴδε εἰς παράρτημα πινάκων ὑπ' ἀριθ. 26 εἰς ὃν ἐμφαίνονται οἱ χῶροι, εἰς οὓς ὑφίστανται ἀρχαιολογικὰ μνημεῖα.

(67) Η. Βεζδρεβάνη: Προσκύνημα στὸ Σοῦλι, Ἐν Ἀθήναις 1969, σελ. 10—14.

Πρὸς τοῦτο εἶναι ἀπαραίτητον ὅπως τὸ σύνολον τῆς περιοχῆς χαρακτηρισθῇ ὑπὸ τοῦ Ε.Ο.Τ. ὡς πρώτης προτεραιότητος, δυναμένης τῆς ὑπ' αὐτοῦ χρηματοδοτήσεως νὰ φθάσῃ εἰς τὸ 85% τῶν δαπανῶν κατασκευῆς ξενοδοχείων, κέντρων ἐστίασεως, ψυχαγωγίας κλπ.

Σήμεραρον, ὁ ἀριθμὸς τῶν ξενοδοχείων Β' καὶ Γ' κατηγορίας (δὲν ὑφίσταται Α' κατηγορία) ἀνέρχεται εἰς 17, τῶν δὲ κλινῶν εἰς 392, ἐκ τῶν ὁποίων αἱ 72 ἀνήκουν εἰς τὸ Μοτέλ Ξενία.

Πρὸς διευκόλυνσιν τῶν ξένων ἐπισκεπτῶν ὑπάρχει ὑπηρεσία διαβατηρίων, γραφεῖα ταξιδίων, ἀνταλλακτήρια συναλλάγματος τῆς Ἐθνικῆς καὶ Ἐμπορικῆς Τραπεζῆς, τουριστικὴ ἀστυνομία κλπ.

Ἡ κίνησις τῶν ξενοδοχείων (διανυκτερεύσεις) κατὰ τὰ ἔτη 1968 καὶ 1969 (ἕως Ἰουλίου) ἦτο ἡ ἀκόλουθος:

1968 ⁽⁶⁸⁾

Ἰανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Ἀπρίλιος
—	—	54	311
2.483	2.923	3.051	4.268
Μάιος	Ἰούνιος	Ἰούλιος	Αὐγουστος
295	490	1.125	1.179
3.492	4.172	5.942	6.872
Σεπτέμβριος	Ὀκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος
786	—	98	104
6.079	—	3.970	4.404

1969

Ἰανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Ἀπρίλιος
81	10	89	314
2.894	2.614	2.697	3.701
Μάιος	Ἰούνιος	Ἰούλιος	
425	767	2.751	
3.976	3.209	6.613	

(68) Πηγή: Ἱποδιόκησις Βασ. Χωροφυλακῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ πρῶτος ἀριθμὸς δεκνύει τοὺς ἀλλοδαποὺς, ὁ δὲ δεύτερος τοὺς ἡμεδαποὺς.

Ἐκ στοιχείων τοῦ τελωνείου Ἡγουμενίτης κατὰ τὸ ἔτος 1967 εἰσηλθόν 15.000 ἄτομα καὶ ἐξήλθον 13.000 ἄτομα, ὡσαύτως δὲ εἰσηλθόν καὶ ἐξήλθον ἀνὰ 3.500 αὐτοκίνητα.

Κατὰ τὸ ἔτος 1968 εἰσηλθόν 17.000 ἄτομα, ἐξήλθον 14.000 ἄτομα, ὡσαύτως δὲ εἰσηλθόν καὶ ἐξήλθον ἀνὰ 3.500 αὐτοκίνητα.

Περαίνοντες τὸ θέμα τοῦ τουρισμοῦ, ὡς ἐμφανίζεται τοῦτο εἰς τὸν νομόν, θέλομεν νὰ τόνισωμεν τὰ ἑξῆς:

Τὰ ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα, αἱ φυσικαὶ καλλοναὶ καὶ τὰ ἀναγκαῖα ἔργα τουριστικῆς ὑποδομῆς δὲν ἄρκοῦν διὰ τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς περιφερείας ἕαν δὲν συντρέχει καὶ εἰς ἕτερος σπουδαῖος παράγων, ὁ ἀνθρώπινος παράγων.

Εἶναι ἀπαραίτητος ἡ ὑπαρξὶς τουριστικῆς συνειδήσεως εἰς τὸν πληθυσμόν, ἕαν θέλωμεν νὰ ἔχωμεν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν. Πρὸς τοῦτο δέον ὅπως ἰδρυθῆ ἕν τῇ περιφερείᾳ παράρτημα, τοῦλάχιστον, τῆς σχολῆς τουριστικῶν ἐπαγγελμάτων, ἡ ὁποία ἔχει ἤδη παραρτήματα εἰς Θεσσαλονικὴν καὶ Ρόδον. Εἰς τὸ παράρτημα τοῦτο θὰ ἐκπαιδεύωνται τὰ νέα ἄτομα τὰ ὁποῖα θὰ πρόκειται νὰ ἐπανδρώσουν τὰς νεοἰδρυομένας ξενοδοχειακὰς μονάδας καὶ τὰ λοιπὰ ἔργα τουριστικῆς ἀναπτύξεως. Τὸ παράρτημα τοῦτο, τὸ ὅποιον θὰ ἐδρεύῃ εἰς Ἡγουμενίτσαν, δέον ὅπως περιλαμβάνῃ καὶ ἕν τμήμα ὀργανωμένον ὑπὸ μορφὴν κλιμακίου περιοδεύοντος, εἰς τὸ ὁποῖον ἡ φοίτησις θὰ εἶναι βραχεία (δεκαπενθήμερος περίπου) καὶ διὰ τοῦ ὁποῖου θὰ καθίσταται ἐφικτὴ ἡ τουριστικὴ διαπαιδαγώγησις τοῦ τοπικοῦ πληθυσμοῦ καὶ τῶν καταστηματαρχῶν.

Ἔργα τουριστικῆς ὑποδομῆς καὶ τουριστικῆ συνειδήσεως εἶναι δύο θέματα, ἡ συνύπαρξις τῶν ὁποίων θὰ ὀδηγήσῃ ἑπωσδῆποτε εἰς ταχεῖαν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν.

Ο.Τ.Ε. (Ὁργανισμὸς Τηλεπικοινωνιῶν Ἑλλάδος).

Εἰς τὸν νομόν Θεσπρωτίας ὑφίστανται 4 τηλεπικοινωνιακὰ κέντρα καὶ ἕν ταχυδρομικὸν γραφεῖον. Τὰ τηλεπικοινωνιακὰ κέντρα (ἅπαντα αὐτόματα) εἶναι τῆς Ἡγουμενίτης, τῶν Φιλιατῶν, τῆς Παραμυθίας καὶ τῆς Κεραμίτης, τὸ δὲ ταχυδρομικὸν γραφεῖον τοῦ Μαργαριτίου, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι αὐτόματον.

Ἡδὴ τηλεπικοινωνιακῶς συνδέονται ἅπασαι αἱ κοινότητες τοῦ νομοῦ καὶ σχεδὸν τὸ σύνολον τῶν οἰκισμῶν, τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κοινοτικῶν τηλεφωνείων καὶ πρακτορείων ἀνερχομένου εἰς 170 περίπου ⁽⁶⁹⁾.

Ἐναλυτικώτερον, ἡ χωρητικότης τῶν τεσσάρων τηλεπικοινωνιακῶν

(69) Πηγὴ: Ο.Τ.Ε. Ἡγουμενίτης.

κέντρων (Ήγουμενίτσας, Φιλιατών, Παραμωθίας και Κεραμίτσας) είναι αντίστοιχως 300, 300 (200+100), 200 και 50 αυτόματοι τηλεφωνικοί συνδέσεις, ή δέ χωρητικότης τοῦ ταχυδρομικοῦ γραφείου Μαργαριτίου 6 ΧΑΣ. Εἰδικῶς διὰ τὸ τηλεπικοινωνιακὸν κέντρον Ἁγουμενίτσας προβλέπεται διὰ τὸ ἄμεσον προσεχῆς μέλλον αὐξήσις τῆς χωρητικότητός του κατὰ 700 συνδέσεις.

Αἱ διεξαχθεῖσαι κατὰ τὸ ἔτος 1968 ὑπεραστικάι συνδιαλέξεις (συνολικῶς) τῶν τεσσάρων τηλ. κέντρων ἀνῆλθεν ἀντιστοίχως εἰς 247.394, 80.968, 97.074 καὶ 15.913 συνδιαλέξεις.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνταλλαγέντων τηλεγραφημάτων ἀνῆλθεν ἀντιστοίχως ἀνά τηλεπικοινωνιακὸν κέντρον εἰς 72.011, 44.274, 35.053 καὶ 10.536. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κατατεθέντων τηλεγραφημάτων εἰς 18.423, 5.620, 8.885 καὶ 386, ὁ ἀριθμὸς δὲ τῶν ἐπιδοθέντων τηλεγραφημάτων εἰς 14.829, 5.712, 7.647 καὶ 919.

Αἱ ἐκκρεμίαι αἰτήσεις νέων συνδέσεων ἀνέρχονται διὰ τὸ τηλεπικοινωνιακὸν κέντρον Ἁγουμενίτσας εἰς 300, διὰ τὸ τηλεπικοινωνιακὸν κέντρον Φιλιατῶν εἰς 113 (ἐν τῇ οὐσίᾳ ἕως εἰς 13, δεδομένης τῆς αὐξήσεως τῆς χωρητικότητος τοῦ κέντρου κατὰ 100 συνδέσεις), τοῦ τηλεπικοινωνιακοῦ κέντρου Παραμωθίας εἰς 80, διὰ δὲ τὸ τηλεπικοινωνιακὸν κέντρον Κεραμίτσας οὐδεμίαν ἐκκρεμῆς αἴτησις ὑφίσταται.

Δ. Ε. Η. (Δημοσία Ἐπιχείρησις Ἡλεκτρισμοῦ (70))

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1958 ἡ Δ.Ε.Η. ἐξηγόρασε τὴν τοπικὴν ἐπιχείρησιν ἠλεκτρισμοῦ καὶ ἡ ἠλεκτροδότησις τῆς περιφερείας ὑπῆχθη εἰς τὸ ἔθνικὸν δίκτυον, τροφοδοτουμένη ἀπὸ τὸν ὑποσταθμὸν Ἰωαννίνων.

Μέχρι τέλους τοῦ 1968 ἐκ τῶν 102 δήμων καὶ οἰκισμῶν τῆς περιφερείας εἶχον ἠλεκτροδοτηθῆ ἅπαντες οἱ δήμοι, ἐκ δὲ τῶν οἰκισμῶν τὸ 60%, ἦτοι τὸ 70% τοῦ πληθυσμοῦ.

Ἡ πλήρης ἠλεκτροδότησις τῆς περιφερείας ἀναμένεται νὰ ἐπιτευχθῆ μέχρι τοῦ θέρους τοῦ 1971.

Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1966—1968 παρατηρεῖται μία αὐξήσις εἰς τὴν κατανάλωσιν ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας κυμαινομένη μεταξὺ 20—25%, ἦτοι κατὰ τὸ 1966 ἡ μηνιαία κατανάλωσις εἰς κίλοβατῶρας ἦτο 196.000, κατὰ τὸ 1967 240.000 κίλοβατῶραι καὶ κατὰ τὸ 1968 300.000 κίλοβατῶραι. Ἡ τιμὴ τοῦ ἠλεκτρικοῦ ρεύματος εἶναι χαμηλοτέρα τῆς τῶν Ἀθηνῶν, μειουμένη ἀναλόγως τῆς καταναλώσεως.

(70) Πηγὴ: Δ.Ε.Η. Θεσπρωτίας.

Τέλος από απόψεως προσωπικού υφίστανται κενά, τὰ ὅποια δέον ὅπως πληρωθοῦν διὰ τὴν καλλιτέραν διεξαγωγὴν τῶν διοικητικῶν κυρίως φύσεως ἐργασιῶν.

Ἐ μ π ὀ ρ ι ο ν.

Ἡ ἐμπορικὴ κίνησις εἰς τὸν νομὸν Θεσπρωτίας δὲν παρουσιάζει ἐνδιαφέρον, δεδομένου ὅτι τὰ ἀγαθὰ τὰ ὅποια καταναλίσκονται καὶ τὰ ἀγαθὰ τὰ ὅποια ἡ οἰκονομία τοῦ νομοῦ προτίθεται νὰ διαθέσῃ ἔκτος τῶν ὄριων του, αἱ εἰσαγωγαὶ καὶ ἐξαγωγαὶ, ἐν ἄλλοις λόγοις, δὲν πραγματοποιοῦνται εἰς τὸν νομὸν, ἀλλὰ μέσῳ ἄλλων πόλεων, κυρίως δὲ τῶν πόλεων Ἀθηνῶν, Ἰωαννίνων καὶ Πατρῶν. Ἐκ στοιχείων τοῦ Τελωνείου, τὰ ὅποια ἔχομεν εἰς τὴν διάθεσίν μας, φαίνεται ὅτι τὰ μόνον προϊόντα τὰ ὅποια εἰσάγονται ἀπ' εὐθείας εἰς τὸν νομὸν εἶναι τὰ ἀκόλουθα καὶ εἰς τὰς ἐξῆς ποσότητας:

*Ἔτος 1968	α) Πετρέλαιον ντῆζελ	8.667.000 Kg.
	β) Βενζίνη ἀπλῆ	3.076.000 »
	γ) Βενζίνη σοῦπερ	1.834.000 »
	δ) Ὀρυκτέλαια	28.000 »
	ε) Ξυλεία δρυὸς	1.900 M3
	στ) Γάλα ἐθαπορὲ καὶ λοιπὰ γαλακτοκομικὰ προϊόντα	270.000 Kg.
	ζ) Τσιμέντα - ἄλευρα	75.000.000 »
	η) Ζῶνα ζῶα	228 τεμάχια

Ἡ κατὰ τὸ ἔτος 1967 εἰσαγωγὴ τῶν αὐτῶν εἰδῶν ὑπ' ἀριθ. α—η ἀνῆλθεν εἰς τὰς ἀκόλουθους ποσότητας:

α) 7.210.000 Kg.	ε) 16.52 M3
β) 2.178.000 »	στ) 1.000.000 Kg.
γ) 700.000 »	ζ) 66.000.000 »
δ) 50.000 »	η) —

Ἡ μοναδικὴ ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ νομοῦ ἐξαγωγὴ, ἡ ὅποια ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1968, εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν, ἦσαν πεντάκωσια βαρέλια τυροῦ φέτας.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω στοιχείων καταφαίνεται ὅτι τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν τοῦ νομοῦ κατὰ τὸ μεγαλύτερον τμήμα αὐτῆς τὴν ἐκμεταλλεύονται οἰκονομίαι ἐτέρων νομῶν μόνον δὲ ὠρισμένα προϊόντα εἰσάγονται ἀπ' εὐθείας. Ἐκ τῶν ποσοτήτων τῶν εἰσαγομένων ἀγαθῶν, αἱ ὅποιαι προανεφέρθησαν, διαφαίνεται ἐπίσης ὅτι ἡ ξυλεία δρυὸς καὶ τὰ τσιμέντα καταλαμβάνουν τὴν μεγαλύτεραν θέσιν. Τοῦτο συμβαίνει, διότι αἱ ποσότητες αὐταὶ προορίζονται νὰ διατεθοῦν ὄχι μόνον εἰς τὸν νομὸν Θεσπρω-

τίας, ἀλλὰ εἰς δόλοκληρον τὴν Ἑπειρον. Εἰδικώτερον δὲ διὰ τὴν ξυλείαν δρυός, αὕτη κατευθύνεται εἰς τὴν πόλιν Ἰωαννίνων (Ν. Ἰωαννίνων), ὅπου ὑφίσταται βιομηχανία ἐπεξεργασίας καὶ κατασκευάζονται παρκέτα. Ἡ ξυλεία εἶναι προελεύσεως Σερβίας καὶ Τουρκίας.

Ἡ ἐμπορικὴ κίνησις ἐν γένει ἀναμένεται νὰ λάβῃ μεγάλην ἔκτασιν εἰς τὸν νομόν, ἅμα τῇ ἀποπερατώσει τῆς ἐκτελέσεως κατασκευῆς τῆς ὁδοῦ τῆς συνδεούσης τοῦτον μετὰ τῶν τουρκικῶν συνόρων (Ἐγνατία ὁδός), ὅτε τὸ ὅλον διαμετακομιστικὸν ἐμπόριον τῆς Βορείου Ἑλλάδος πρὸς τὰς δυτικὰς χώρας μέσφ' Ἰταλίας θὰ διεξάγεται διὰ μέσου τοῦ λιμένος τῆς Ἡγουμενίτης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑΙ ΣΥΝΘΗΚΑΙ

Αί επικρατούσαι εἰς τὸν νομὸν κοινωνικαὶ συνθήκαι δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς ἄρισται, τὸ ἐγκατεστημένον δὲ κοινωνικὸν κεφάλαιον κρίνεται ὡς ἀνεπαρκές.

Τοῦτο συνίσταται κυρίως ἐξ ἐνὸς γηροκομείου εἰς Ἡγουμενίτσαν, ἐνὸς μητροπολιτικοῦ ὄρφανοτροφείου εἰς Φιλιάτες, ἐξ οἰκοκυρικῶν σχολῶν μικροῦ ἀριθμοῦ, εἰς διαφόρους κοινότητας, ἐκ τεσσάρων βρεφοκομικῶν σταθμῶν, ἐξ ἐνὸς παιδικοῦ σταθμοῦ εἰς Ἡγουμενίτσαν, ἐξ ἐνὸς οἰκοτροφείου εἰς Παραμυθίαν, ἐκ δώδεκα «σπιτιῶν τοῦ παιδιοῦ» εἰς Ἰσάριθμα χωρία καὶ ἐξ ἐνὸς ἀθλητικοῦ γυμναστηρίου εἰς Ἡγουμενίτσαν. Θὰ ἠδυνάμεθα νὰ προσθέσωμεν ἐπίσης εἰς τὰ ἔργα κοινωνικοῦ κεφαλαίου εἰκοσιεῖς κοινοτικά ὑδραγωγεῖα καὶ εἰκοσιτέσσαρα πηγὰδια, διὰ τὴν ὑδρευσιν τῶν κατοίκων.

Δὲν ὑφίσταται εἰς τὴν περιφέρειαν σοβαρὸς ἀριθμὸς δημοσίων ἢ δημοτικῶν βιβλιοθηκῶν, δημοσίων λεσχῶν, ἀγροτολεσχῶν, γυμναστηρίων κλπ., προφανῆς δὲ εἶναι ἡ ἔλλειψις ἐγκαταστάσεων δημοσίας ὑγεινῆς.

Ἡ κοινωνικὴ πρόνοια καὶ ἀντίληψις εἰς τὸν νομὸν ἐκδηλοῦνται μέσῳ τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν τοῦ Ὑπουργείου Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν (71).

Τὴν κυριωτέραν ψυχαγωγίαν τοῦ πληθυσμοῦ ἀποτελεῖ ὁ κινηματογράφος, ἡ ἀθλητικὴ δὲ δραστηριότης ἐξαντλεῖται κυρίως εἰς ποδοσφαιρικάς τινὰς συναντήσεις καὶ ἄλλα τινὰ ἀθλήματα στίβου (72).

Τὴν κυριωτέραν πνευματικὴν ἀναψυχὴν ἀποτελοῦν τοπικαὶ τινες ἐφημερίδες. Συγκεκριμένως ὑπάρχουν δύο ἡμερήσiai ἐφημερίδες (Ἐλεύ-

(71) Κατὰ τὸ ἔτος 1968 ἐγένετο ἀπογραφή τῶν πληγέντων ἐκ θεομηνίων ἐν γένει 710 οἰκογενειῶν ἐν συνόλῳ, ἐχορηγήθησαν στεγαστικά δάνεια εἰς τοὺς πληγέντας ἐκ τοῦ σεισμοῦ τῆς 9.2.67 περιοχῆς Φιλιπῶν καὶ ἐχορηγήθησαν βοηθήματα εἰς ἀπόρους ὑπερῆλικας καὶ ἀνικάνους πρὸς ἐργασίαν.

(72) Κατὰ τὸ ἔτος 1968 διωργανώθη ἐξωσχολικὸς ἀθλητισμὸς ὑπὸ τοῦ ΣΕΓΑΣ, ὡς καὶ κολυμβητικοὶ ἀγῶνες εἰς Ἡγουμενίτσαν. Εἰς τὸ θέμα τοῦ ἐξωσχολικοῦ ἀθλητισμοῦ δεόν ὅπως καταβληθῆ μεγάλη προσπάθεια εἰσέτι.

θερον Βήμα - Θεσπρωτική) και τέσσαρες εβδομαδιαίαι (Έθνικά Νέα - Θεσπρωτικός Άγών - Θεσπρωτικών Βήμα - Φωνή των Φιλιατών), τέλος δέ εν εβδομαδιαίον σωματειακόν έντυπον, ή «Έθνική Άντίστασις».

Ό λιμνήν Ήγομνίσις στερεΐται υδρευτικού δικτύου, μη καθισταμένου δυνατού, να εφοδιασθών τα προσορμιζόμενα πλοία της γραμμής ή αναφυχής εις πόσιμον ύδωρ, τούτο δέ αποβαίνει απολύτως δυσμενές δια τόν τουρισμόν της περιοχής.

Ώσαύτως δέν υφίσταται αποχευτευτικόν δίκτυον, με αποτέλεσμα τα θμβρια ύδατα να καθιστούν αδιάβατον την παραλιακήν ζώνην.

Ό αριθμός των κανονικων οικιων της περιοχής υπολογίζεται υπό της Ε.Σ.Υ.Ε. εις 10.000 περίπου, δ δέ αριθμός των νοικοκυριων εις 11.200, ήτοι 1.200 νοικοκυριά στεγάζονται εις μη κανονικά οικήματα (73).

Έκ των 11.200 νοικοκυριων του νομιου, τα 8.400 (ήτοι 75%) έχουν από 3—6 μέλη, εκαστον και τα 2.000 (ήτοι 18%) από 7—10 μέλη και άνω εκαστον.

Έκ των 10.000 «κανονικων οικιων», αι 8.400 (ήτοι 84%) ειχον μόλις από 1 έως 2 δωμάτια εκάστη.

Η πυκνότης οικήσεως είναι λιαν ύψηλή, υπολογίζεται δέ ότι πλέον του 30% των κατοικων διαβιούν ανά τέσσαρα άτομα και άνω εις έν δωμάτιον.

Έκ των 10.000 οικιων της περιφερείας μόνον 100 περίπου έχουν «κανονικόν» αποχωρητήριο και περί τας πεντακοσίας έχουν τρεχούμενον ύδωρ, ένθ περί τας 6.000 οικία στερούνται κουζίνας.

Δια τό οικιστικόν πρόβλημα της περιφερείας πρέπει να καταβληθή μεγάλη προσπάθεια θελιτώσεώς του, μέσω κυρίως των στεγαστικων δαυειών, ούτως ώστε τόσο αι πύλεις βσον και τα χωρία (άγροτικαί περιχα) να δυναθών να αποκτήσουν ένα άνεκτόν επίπεδον στεγάσεως (74).

Σήμερον ή περιφέρεια συνδέεται ικανοποιητικώς, ως ήδη προανε-

(73) Κανονική κατά την Ε.Σ.Υ.Ε., θεωρείται μία οικία, όταν περιβάλλεται από τοίχον και καλύπτεται υπό σκεπής, έχει έν δωμάτιον επιφανείας 4 τ. μέτρων και θυρος 2 μέτρων, δύναται να περιλάβη μίαν κλίνην ενήλικος, έχει έν παράθυρον και κατεσκευάσθη επί σκοπώ οικήσεως.

(74) Ίδε Ρ. Self: Cities in Flood, London 1957, ίδία σελ. 115—118, 168—172.

φέρθη, τηλεπικοινωνιακῶς, τηλεγραφικῶς καὶ ταχυδρομικῶς. Εἰδικώ-
τερον περὶ τῶν ταχυδρομείων (ἴδε παραπομπή 74α).

Πραγματοποιουμένης τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως, ἀναμένεται με-
τὰ δεσφαίτητος καὶ ἡ κοινωνικὴ ἀνάπτυξις, ὡς δὲ θὰ ἴδωμεν εἰς τὸ Β'
Μέρος τῆς παρούσης μελέτης, διὰ τοῦ προγραμματισμοῦ οἰκονομικῆς ἀ-
ναπτύξεως προγραμματίζεται καὶ ἡ παράλληλος κοινωνικὴ τοιαύτη, ὡς
φυσικὸν ἄλλωστε ἐπακόλουθον.

(74α) Ἐν τῷ νομῷ λειτουργοῦν πέντε ταχυδρομικὰ γραφεῖα, ἔν πρα-
κτορείον καὶ πέντε κοινοτικά ταχυδρομεῖα. Ἐκ τῶν ταχυδρομικῶν γραφείων
ἐληρωθήσαν ἑπταγαὶ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ συνολικοῦ ἔψους 51.721.323 δρχ.,
ἐνῶ αἱ καταθέσεις ταχυδρομικοῦ ταμειυτηρίου ἀνήλθον εἰς τὸ ποσὸν τῶν
28.980.306 δρχ. καὶ ἡ κατανάλωσις γραμματοσήμου εἰς 1.664.389 δρχ. (Νο-
μαρχία Θεσπρωτίας).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

ΕΙΣΟΔΗΜΑ

Τὸ εἰσόδημα τῆς περιφερείας εἶναι ἐκ τῶν χαμηλωτέρων εἰσοδημάτων τοῦ συνόλου τῶν περιφερειῶν τῆς χώρας, ἀνερχόμενον κατὰ τοὺς πλέον αἰσιοδόξους ὑπολογισμοὺς εἰς 500.000.000 δρχ. (περιλαμβανομένου καὶ τοῦ εἰσοδήματος ἐξ ἰδιοκατοικήσεως οἰκιῶν, τοῦ καθαρῶ εἰσοδήματος ἐκ δημοσίων πηγῶν, τοῦ εἰσοδήματος ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κλπ.), ἤτοι εἰς 320 \$ περίπου κατὰ κεφαλὴν, ἔναντι ἐθνικοῦ μέσου δρου 750 \$ περίπου κατὰ κεφαλὴν. Ἄς σημειωθῆ ὅτι τὸ 1/3 τοῦ εἰσοδήματος τούτου προέρχεται ἐκ μεταναστευτικῶν ἐμβασιμάτων ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς, τὸ ἦμισυ περίπου ἐκ τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς καὶ 20% τούτου ἐκ τῆς δευτερογενοῦς καὶ τριτογενοῦς παραγωγῆς.

Ἡ κατανομή τοῦ εἰσοδήματος ἐμφανίζεται ἄνισος, σοβαροῦ μέρους αὐτοῦ ἀπολαμβάνομένου ὑπὸ τῶν ὑπηρετούντων εἰς τὴν περιοχὴν δημοσίων καὶ λοιπῶν ὑπαλλήλων, ὑπολογιζομένου τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ ἀπολαμβάνοντος κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα κατώτερον τῶν 200—250 \$ ἐτησίως.

Παρὰ τὰ ἐκτελεσθέντα ἀπὸ τῆς λήξεως τοῦ συμμοριτοπολέμου καὶ ἐντεθῆεν ἔργα, ἐγγείων θελιώσεων, ὁδοποιητικὰ καὶ λιμενικὰ, ἀνοικοδομήσεως οἰκιῶν κλπ., ἡ περιφέρεια πάσχει εἰσέτι σημαντικὰ ἐξ ἑλλείψεως ἔργων βασικῆς ὑποδομῆς καὶ κοινωνικοῦ κεφαλαίου, ἀπαραιτήτων διὰ τὴν οἰκονομικοκοινωνικὴν ἀνάπτυξιν ταύτης.

Ἐνδεικτικῶν τῆς πτωχείας τῆς περιοχῆς εἶναι ὅτι αἱ ὑπὸ τοῦ Δημοσίου πάσης φύσεως ἐτήσιαι εἰσπράξεις μὲν ἀνέρχονται εἰς τὸ ἦμισυ τῶν ὑπὸ τοῦ Δημοσίου γενομένων ἐτησίων καταναλωτικῶν δαπανῶν διὰ τὰν νομόν, μὴ περιλαμβανομένων τῶν στρατιωτικῶν δαπανῶν καὶ τῶν δαπανῶν δι' ἔργα ὑποδομῆς.

Ὅτῳ αἱ εἰσπράξεις ἀνέρχονται εἰς 33,3 ἑκατ. δρχ., αἱ δὲ πληρωμαὶ εἰς 60,8 ἑκατ. δρχ. ⁽⁷⁵⁾. Αἱ τιμαὶ τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων εἶναι ὑψηλότεραι γενικῶς τῶν ἀντιστοιχῶν, εἰς ἄλλας περιφερείας, τῶν δὲ κτηνοτροφικῶν τοιούτων χαμηλότεραι.

(75) Πηγὴ: Ε.Σ.Τ.Ε. (Στατιστικὴ Ἐπετηεὶς 1968).

Λόγω τῆς ἀνυπαρξίας συγχρόνων ἀνέσεων καὶ τῆς ὑπάρξεως χαμηλοῦ εἰσοδήματος, τὸ κόστος ζωῆς εἶναι μὲν μικρὸν, τὸ πολιτιστικὸν δὲ ἐπίπεδον εἶναι ἐξ ἴσου χαμηλόν.

Τὸ γεωργικὸν καὶ κτηνοτροφικὸν εἰσόδημα τῆς περιφέρειας, διὰ τὸ ὅποιον ἄλλωστε εἶναι καὶ τὸ μόνον ποῦ ἔχομεν ἀκριβῆ στοιχεῖα, ἀνῆλθεν εἰς 249.512.893 δραχμὰς, ἐξ ὧν τὸ γεωργικὸν 212.672.892, τὸ δὲ κτηνοτροφικὸν 36.840.000 δρχ. Ἀναλυτικώτερον ἔχει ὡς ἐξῆς:

Γεωργικὸν εἰσόδημα νομοῦ Θεσσαρωτίας 1967 ⁽⁷⁶⁾.

A.— Ἀκαθάριστον εἰσόδημα

1) Ἀξία φυτικῆς παραγωγῆς	δρχ.	136.586.487
2) Ἀξία ζωϊκῆς παραγωγῆς	»	141.937.194
3) Ἀδξησις φυτικοῦ κεφαλαίου	»	20.466.100
4) Ἀδξησις ζωϊκοῦ κεφαλαίου	»	9.419.840
5) Χορηγηθεῖσαι ἐπιδοτήσεις	»	2.532.866
6) Εἰσπραχθεῖσαι ἀποζημιώσεις	»	77.917
		<hr/>
Σύνολον	»	311.020.404

B.— Ἐξοδα

1) Δαπάναι προμηθείας σπόρων	»	7.517.588
2) Τρέχουσαι δαπάναι	»	32.849.865
3) Ἀξία καταναλωθεισῶν ζωοτροφῶν	»	45.415.758
4) Ἀποσβέσεις κεφαλαίου (ἐτήσιαι)	»	12.564.300
		<hr/>
Σύνολον	»	98.347.511

Καθαρὸν γεωργικὸν εἰσόδημα:

Ἀκαθάριστον εἰσόδημα	δρχ.	311.020.404
Ἐξοδα	»	98.347.511
		<hr/>

Σύνολον » 212.672.893

Τὸ κτηνοτροφικὸν εἰσόδημα τοῦ ἔτους 1968 ἦτο: ⁽⁷⁷⁾

1) Κρεατοπαραγωγῇ	δρχ.	12.000.000
2) Γαλακτοπαραγωγῇ	»	21.000.000
3) Ἐριοπαραγωγῇ	»	3.840.000
		<hr/>
Σύνολον	»	36.840.000

(76) Πηγή: Νομαρχία Θεσσαρωτίας.

(77) Πηγή: Νομαρχία Θεσσαρωτίας.

Τέλος ο όγκος τής νομισματικής κυκλοφορίας εις τήν περιφέρειαν υπολογίζεται (1966) εις 100.000.000 δρχ. περίπου. Δεδομένου ότι τὸ εισόδημα ὑπελογίσθη εις 500 ἑκατ. δρχ., ἡ ταχύτης τής νομισματικῆς κυκλοφορίας ἀνέρχεται εις 5.

Τὰ ἀντίστοιχα μεγέθη διὰ τὸ σύνολον τής χώρας εἶναι: α) ὄγκος νομισματικῆς κυκλοφορίας (1966) 26,0 δισεκατ. δρχ. ⁽⁷⁸⁾, ἡ δὲ ταχύτης τής κυκλοφορίας ἀνέρχεται εις 8, δοθέντος ότι τὸ εισόδημα ἦτο 208 δισεκατ. δρχ., ἦτοι 23.000 περίπου κατὰ κεφαλὴν ἢ 750 \$.

(78) Πηγή: Λογιστικὴ κατάστασις τής Τραπέζης τής Ἑλλάδος — Δεκέμβριος 1966.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ ΕΚ ΤΗΣ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΕΩΣ ΤΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ

Α.— Πληθυσμός

1. Ο νομός Θεσπρωτίας αποτελεί τὸ 1,1% τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως τῆς χώρας, ὃ δὲ πληθυσμὸς του τὸ 0,62% τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς.

2. Ἡ ἀύξησις τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Θεσπρωτίας ὑπῆρξε 16,6%, 10,2% καὶ—8,1% διὰ τὰς περιόδους 1940—1951, 1951—1961 καὶ 1940—1961, συγκρινομένη πρὸς 2,3%, 9,9% καὶ 12,4% ἀντιστοίχως διὰ τὴν χώραν ἐν συνόλῳ.

3. Τὸ ποσοστὸν γεννήσεων εἰς τὴν περιοχὴν εἶναι χαμηλότερον τοῦ ἀντιστοίχου διὰ τὴν χώραν ἐν συνόλῳ, ἤτοι 13,5‰ ἔναντι 18,2‰ (1966).

4. Ἡ μετανάστευσις ἐκ τῆς Θεσπρωτίας κατὰ τὰ ἔτη 1961 καὶ 1962 ὑπερέβη κατὰ πολλὴ τὴν φυσιολογικὴν αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ, ἀνελθοῦσα εἰς 35,6‰ καὶ 38‰ ἐπὶ τοῦ συνολικοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς ἀντιστοίχως, ἔναντι 10,3‰ καὶ 13,2‰ διὰ τὴν χώραν ἐν συνόλῳ, ἐνῶ κατὰ τὸ 1966 τὰ ἀντίστοιχα ποσοστὰ εἶναι 30,7‰ καὶ 10,7‰.

5. Ὁ θῆλυς πληθυσμὸς τῆς περιοχῆς ἀποτελεῖ τὸ 54,5% τοῦ πληθυσμοῦ αὐτῆς, ἔναντι 51,1% διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐν συνόλῳ.

6. Τὸ μορφωτικὸν ἐπίπεδον τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι λίαν χαμηλόν. Σημαντικὸν μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ὁμιλεῖ τὴν Ἀλβανικὴν. Ὑφίσταται σοβαρὰ ἑλλείψεις ἐπιστημόνων, ἰδίως γεωπόνων καὶ ἰατρῶν.

7. Περίπου 70% τῆς συνολικῆς ἐργατικῆς δυνάμεως τῆς περιοχῆς ἀπασχολεῖται εἰς τὴν πρωτογενῆ παραγωγὴν.

8. Ὁ πληθυσμὸς εἶναι εὐρῶς διασκορπισμένος ἐντὸς τῆς περιοχῆς. Δὲν ὑπάρχει ἀστικὸς πληθυσμὸς.

Β.— Φυσικοὶ συντελεσταὶ καὶ συνθήκαι

9. Πηγαῖον ὕδωρ σπανίως ἀνευρίσκεται εἰς τὴν περιοχὴν.

10. Τὸ ἀνάγλυφον τῆς περιοχῆς ἐμφανίζεται λοφώδες καὶ ὄρεινόν. Δὲν ὑπάρχουν ἐκτεταμέναι ἐπίπεδοι πεδιάδες καὶ κοιλάδες.

11. Εἰς πλείστας περιπτώσεις τὸ ἔδαφος τῆς περιοχῆς ἔχει σοβαρῶς διαβρωθῆ.

12. Μέγα μέρος τοῦ ἐδάφους τῆς περιοχῆς χρησιμοποιεῖται ὡς βοσκότοπος.

13. Μικρὸν μέρος τῆς συνολικῆς ἐκτάσεως τῆς περιοχῆς χρησιμοποιεῖται ὡς ἀγροτικὴ γῆ. Τὸ ποσοστὸν τοῦτο δύναται νὰ αὐξηθῆ σημαντικῶς μετὰ τὴν ἐκτέλεσιν μερικῶν βασικῶν ἐγγειοβελτιωτικῶν καὶ ἀρδευτικῶν ἔργων.

14. Τὸ ὕδωρ τῶν ποταμῶν Καλαμᾶ καὶ Ἀχέροντος εἶναι ἐπαρκές διὰ τὴν ἀρδουσιν ὅλοκλήρου τῆς περιοχῆς. Τὸ ὕδωρ τοῦτο μερικῶς μόνον χρησιμοποιεῖται σήμερον. Διάφορα ἀρδευτικὰ ἔργα εὐρίσκονται ἤδη ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἢ ἐν τῷ περατοῦσθαι.

15. Τὸ κλίμα τῆς περιοχῆς χαρακτηρίζεται ὑπὸ ὑψηλῆς ὑγρασίας καὶ βροχοπτώσεως, ἐπιτρέπει δὲ τὴν καλλιέργειαν εὐρείας ποικιλίας φυτῶν καὶ δένδρων. Εἰς τὰ $\frac{3}{4}$ τῆς περιοχῆς δύναται νὰ εὐδοκηθῆ ἡ ἐλαία.

Γ.— Κεφάλαιον βασικῆς ὑποδομῆς καὶ κοινωνικῶν κεφάλαιον

16. Ὁρισμένα ἔργα βασικῆς ὑποδομῆς, ἰδίως ἀρδευτικὰ καὶ ἐγγειοβελτιωτικὰ, εὐρίσκονται ἤδη ὑπὸ ἐκτέλεσιν ἢ ἐν τῷ περατοῦσθαι.

17. Δὲν ὑπάρχει σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἢ ἀεροδρόμιον εἰς τὴν περιοχὴν. Ἡ Ἡγουμενίτσα συνδέεται μὲ τὴν Κέρκυραν, εἰς ἣν ὑπάρχει ἀεροδρόμιον, διὰ ferry-boats (18 ναυτικὰ μίλια).

18. Ὁ λιμὴν τῆς Ἡγουμενίτσης, ἐκσυγχρονισθεὶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, χρησιμεύει ἀποκλειστικῶς διὰ τουριστικούς σκοπούς. Δὲν ὑπάρχουν ἐγκαταστάσεις ἀποθηκεύσεως, φορτοεκφορτώσεως κλπ.

19. Τὸ ὁδικὸν δίκτυον τῆς περιοχῆς, μολονότι ἐβελτιώθη σημαντικῶς κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἀνεπαρκές. Ἡ βατότης τῶν ὁδῶν εἶναι κακὴ. Ἡ Θεσπρωτία εὐρίσκεται μακρὰν τῶν κυρίων καταναλωτικῶν ἀγορῶν τῆς χώρας, ἀλλὰ σχετικῶς πλησίον τῶν ἀγορῶν τῆς Βορείου Ἰταλίας καὶ τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης.

20. Τὸ κοινωνικὸν κεφάλαιον τῆς περιοχῆς εἶναι ἀνεπαρκές. Δὲν ὑπάρχουν δημόσια βιβλιοθήκαι ἢ ἐπαρκεῖς ἀθλητικαὶ ἐγκαταστάσεις καὶ ἐγκαταστάσεις ὑγιεινῆς, ὑδρεύσεως, ἀποχετεύσεως κλπ.

Δ.— Παραγωγικὸν κεφάλαιον

21. Τὸ μέσον μέγεθος τῆς ἀγροτικῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι πολὺ μι-

κρόν. Ὁ πληθυσμὸς εὐλόγως ἀξιῶι περαιτέρω διανομὴν γαιῶν, ἀνηκουσῶν ἤδη εἰς τὸ Δημόσιον ἢ τὰς κοινότητας. Ἡ ἀνάγκη ἀναδασμοῦ τῆς γῆς εἶναι ἔντονος.

22. Ἡ χρῆσις μηχανικῶν μέσων εἰς τὴν γεωργίαν εἶναι περιορισμένη. Συνθετικὰ λιπάσματα χρησιμοποιοῦνται συνεχῶς καὶ περισσότερον, τὰ περιθώρια δμως χρησιμοποίησεως τούτων εἶναι εἰσέτι λίαν ὑψηλά.

23. Ἡ ἐνυπάρχουσα εἰς τὴν περιοχὴν ἀγροτικὴ βιομηχανία (τυροκομεῖα, ἐλαιουργεῖα κλπ.) εἶναι μικρά.

24. Τὰ δάση τῆς περιοχῆς ἔχουν περιορισθῆ. Ἡ ἐκμετάλλευσίς των δὲν εἶναι συστηματικὴ καὶ ἡ παραγωγή των περιορισμένη.

25. Ἡ θήρα καὶ ἡ ἀλιεῖα εἶναι σχεδὸν ἀνύπαρκτοι. Δὲν ἔχουν εἰσέτι ἐξακριβωθῆ αἱ δυνατότητες τῆς περιοχῆς ἐν προκειμένῳ, ἰδίως δὲ ὁσον ἀφορᾷ τὴν ἀλιεῖαν.

26. Ἡ κτηνοτροφία ἀποτελεῖ σημαντικὴν πηγὴν εἰσοδήματος ἐκ τῆς πρωτογενοῦς παραγωγῆς εἰς τὴν περιοχὴν. Τὸ ζωϊκὸν παρὰ ταῦτα κεφάλαιον εἶναι ἀνεπαρκὲς καὶ χαμηλῆς ποιότητος, ἡ δὲ ἐκμετάλλευσίς του οὐχὶ συστηματικὴ καὶ ἡ ἀπόδοσίς του χαμηλῆ.

27. Δὲν ὑπάρχουν μεταλλεῖα ἢ ἄλυκα εἰς τὴν περιοχὴν. Δὲν ἔχουν εἰσέτι διενεργηθῆ συστηματικαὶ διερευνήσεις τοῦ ὑπεδάφους πρὸς πλήρη καθορισμὸν τοῦ μεταλλευτικοῦ πλοῦτου τῆς περιοχῆς.

28. Ἡ παραγωγή καὶ κατανάλωσις ἠλεκτρικῆς ἐνεργείας εἰς τὴν περιοχὴν εἶναι χαμηλῆ, σημειουμένης κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη αὐξήσεως.

29. Δὲν ὑπάρχει βιομηχανία εἰς τὴν περιοχὴν. Περιορισμένη βιοτεχνία καὶ χειροτεχνία, μὲ κύρια προϊόντα τὰ γαλακτοκομικὰ εἶδη, τὸ ἔλαιον, τοὺς τάπητας κλπ., ὑπάρχει εἰς ὄρισμένα σημεῖα τῆς περιοχῆς.

30. Αἱ συνθήκαι στεγάζσεως τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι λίαν δυσμενεῖς. Ἡ πυκνότης οἰκήσεως εἶναι περίπου τριπλασία ἀπὸ ὅτι εἰς τὴν χώραν ἐν συνόλῳ. Τὸ οἰκιστικὸν κεφάλαιον εἶναι ἀνεπαρκὲς καὶ αἱ σύγχρονοι οἰκιακαὶ ἀνέσεις εἶναι σχεδὸν ἀγνωστοί.

Ε.— Συνθήκαι διαβιώσεως καὶ εἰσοδήμα

31. Αἱ ἰδιωτικαὶ ἐπενδύσεις εἰς τὴν περιοχὴν μόλις ἀνέρχονται εἰς 10% τοῦ εἰσοδήματος αὐτῆς, ἔναντι 30% περίπου διὰ τὴν χώραν ἐν συνόλῳ. Αἱ δημόσιαι ἐπενδύσεις ἀποτελοῦν τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἐπενδύσεων εἰς τὴν περιοχὴν.

32. Τὸ μεγαλύτερον τμῆμα τοῦ εἰσοδήματος, ἂν ὄχι δλόκληρον, κατανalώνεται, λόγῳ τοῦ ἐξαιρετικῶς χαμηλοῦ ὕψους του.

33. Αι μορφωτικά, ψυχαγωγικά και άθλητικά εγκαταστάσεις και διευκολύνσεις είναι ανεπαρκείς. Δέν υπάρχουν τεχνικά ή επαγγελματικά σχολεία, ούτε ιδιωτικά τσιαυτα, με μόννη εξαίρεση τήν μέσην τεχνικήν σχολήν Ήγουμενίτσας. Ή πνευματική κίνησις τής περιοχής είναι περιωρισμένη.

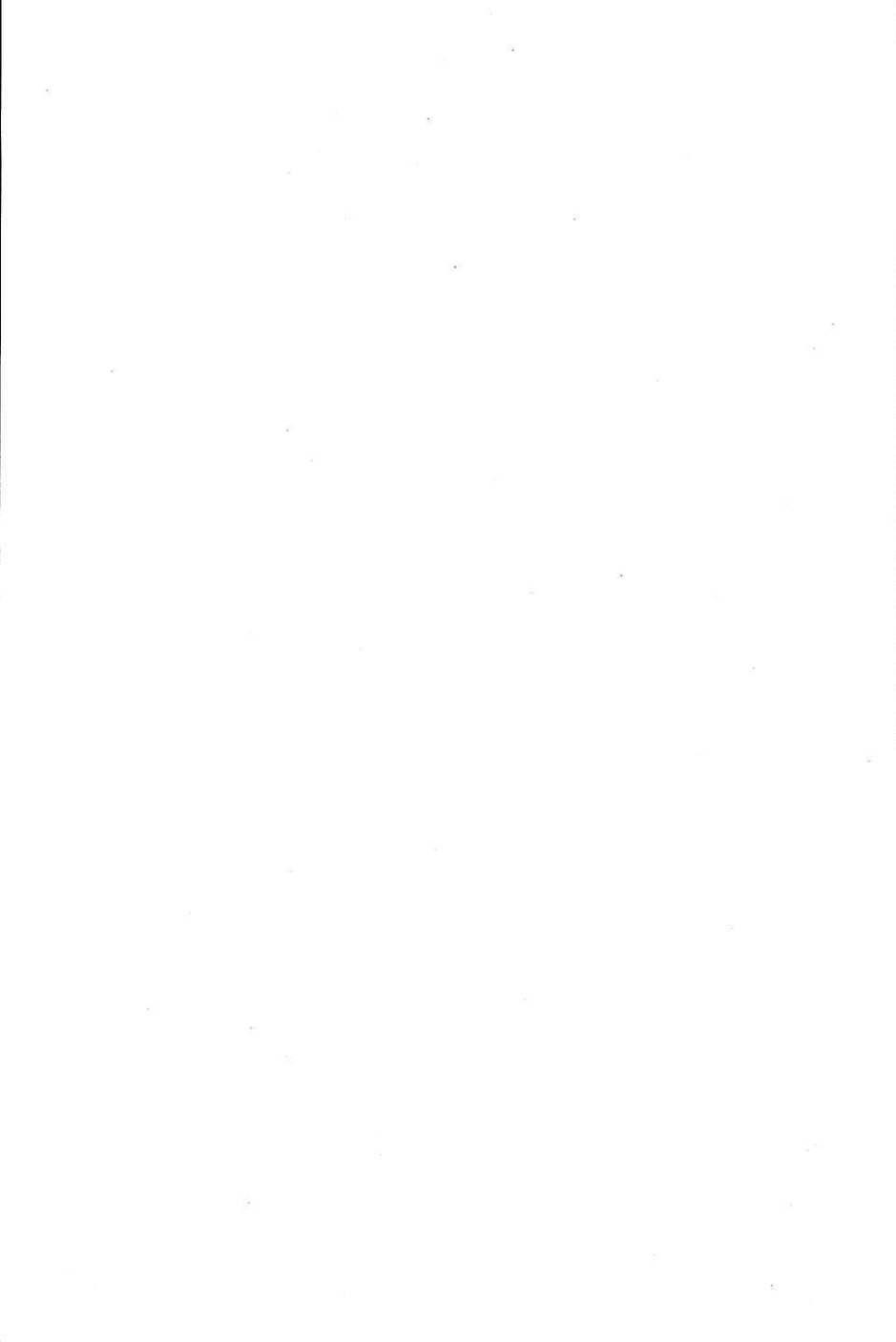
34. Ύπάρχει έλλειψις ιατρών (εις ανά 2.743 άτομα), διδασκάλων και ιερέων.

35. Τό μέσον κατά κεφαλήν εισόδημα τής περιοχής είναι περίπου 9.500 δρχ. ή \$ 320, έναντι έθνικου τιαούτου (1968) εκ \$ 750 περίπου. Δέον επίσης νά σημειωθῆ ότι έν μέγα μέρος του εισοδήματος τής περιοχής προέρχεται εκ μεταναστευτικῶν έμβασμάτων (περίπου 150.000.000 δρχ. ή τό 30% του συνολικου εισοδήματος), καθώς και ότι ή κατανομή του εισοδήματος είναι λίαν άνισος, του άγροτικου πληθυσμου, οστις αποτελεί τό μέγιστον μέρος του πληθυσμου τής περιοχής, απολαμβάνοντας εισόδημα κατώτερον των \$ 200 κατά κεφαλήν έτησίως.

Ή «διάγνωσις», ήτις προκύπτει εκ των άνωτέρω, είναι ότι ή Θεσπρωτία αποτελεί μίαν καθυστερημένην περιφέρειαν ούχι μόνον υπό τήν άπόλυτον έννοιαν, αλλά και έν σχέσει πρὸς τήν Έλλάδα έν συνόλῳ.

ΜΕΡΟΣ Β'

**Προγραμματισμός
'Ανατύξεως**

**ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ
ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ**

Γενικά.

Εἰς τὸ Μέρους Α' τῆς παρούσης μελέτης ἐπεχειρήθη μία σαφὴς καὶ πλήρης παρουσίασις τῶν κοινωνικῶν καὶ οικονομικῶν χαρακτηριστικῶν τοῦ νομοῦ διὰ τῆς χρήσεως τῆς στατιστικῆς ἐρεύνης καὶ ἀναλύσεως, ἐξ ἧς προέκυψεν ἡ διάγνωσις τοῦ οικονομικοῦ σταδίου, εἰς τὸ ὅποιον εὐρίσκειται ἡ περιφέρεια καὶ ἐπεσημάνθησαν ὠρισμένα ἐξελίξεις, ἰδίᾳ ὅσον ἀφορᾷ τὸν πληθυσμὸν καὶ τὴν μετανάστευσιν, αἱ ὁποῖαι θὰ λάβουν χώραν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ἐὰν δὲν ληφθοῦν ἐγκαίρως τὰ κατάλληλα μέτρα.

Πιστεύομεν, ὡς καὶ εἰς τὸν πρόλογον ἐλέχθη, ὅτι ἡ ἀνάπτυξις τῆς περιφερείας καθίσταται ἐπιβεβλημένη, ὅχι μόνον διότι τοῦτο ἐπιτάσσεται ὑπὸ κοινωνικο-πολιτικῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ ἀνάπτυξις τῆς θὰ ἰκανοποιῇ κατ' ἄριστον τρόπον τὸ οικονομικὸν κριτήριον. Ὁ προσανατολισμὸς τῶν δημοσίων ἐπενδύσεων, μὲ χωροταξικὰ κριτήρια, ὡς προσφάτως ἐξηγγέληται ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως, θὰ συμβάλῃ ἐν προκειμένῳ λίαν ἀποφασιστικῶς.

Εἰς τὰ ἐπακολουθοῦντα κεφάλαια ἐκτίθενται αἱ γενικαὶ γραμμαὶ ἐνὸς προγράμματος ἀναπτύξεως τῆς περιφερείας τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας, τὸ ὅποιον προπαρασκευάσθη ὑφ' ἡμῶν καὶ τοῦ ὁποῖου ἡ ἐφαρμογὴ πιστεύομεν ὅτι θὰ δηγήσῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς περιφερείας ἐντὸς τοῦ συντομωτέρου δυνατοῦ χρονικοῦ διαστήματος καὶ μὲ τὸ μικρότερον δυνατὸν κόστος, ὑπὸ τὴν εὐρείαν τοῦ δρου ἔννοιαν. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο διαίρεται εἰς δύο ἀλληλένδετα ἐπὶ μέρους προγράμματα.

α) τὸ βραχυχρόνιον πρόγραμμα διαρκείας τριῶν ἐτῶν,

β) τὸ μακροχρόνιον πρόγραμμα διαρκείας πέντε ἕως δέκα ἐτῶν.

Τὸ πρόγραμμα ἀναπτύξεως, τοῦ ὁποῖου ὡς εἴρηται, ἐκτίθενται κατωτέρω αἱ γενικαὶ γραμμαί, βασίζεται ἐπὶ τῶν στοιχείων, τὰ ὁποῖα συνεκεντρώσαμε διὰ τὴν περιφέρειαν καὶ ἐκ τῶν ὁποίων προέκυψαν τὰ προαναφερόμενα συμπεράσματα ⁽⁷⁹⁾.

(79) Ἰδε αὐτόθι Κεφ. ΣΤ' (Συμπεράσματα ἐκ τῆς στατιστικῆς ἐρεύνης καὶ ἀναλύσεως τῶν οικονομικοκοινωνικῶν δεδομένων τῆς περιφερείας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

ΒΡΑΧΥΧΡΟΝΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑΣ

Οί αντικειμενικοί σκοποί του προγράμματος τούτου είναι οί ακόλουθοι:

- Συγκράτησις του πληθυσμού εις την περιφέρειαν.
- Ύποκλήσις του ενδιαφέροντος των κατοίκων δια την ανάπτυξιν της περιφέρειας των.
- Διαφώτισις και καθοδήγησις των κατοίκων επί των μέτρων, μέσων και μεθόδων ανάπτυξεως της περιφέρειας των.
- Πλήρης ἄρσις των μη διαρθρωτικῶν ἀδυναμιῶν της οἰκονομίας της περιφέρειας.
- Ἄρσις των βραχυχρονίων διαρθρωτικῶν ἀδυναμιῶν αὐτης.
- Ἀξιοποίησις των ἀμέσως ἀξιοποιησίμων, ἀμέσου ἀποδόσεως, σχετικῶς χαμηλῆς δαπάνης ἐκτελέσεως και σχετικῶς ὑψηλῆς ἀποδοτικότητος πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν της περιφέρειας.
- Διενέργεια των ἀπαιτουμένων τεχνικῆς φύσεως ἐρευνῶν δια τὸ μακροχρόνιον πρόγραμμα.
- Ὁργάνωσις της ὅλης προσπάθειας ἀναπτύξεως και τοῦ ἀνθρωπίνου δυναμικοῦ της περιφέρειας, οὕτως ὥστε ἡ ἐμφάνισις των πολλαπλασιαστικῶν και ἐπιταχυντικῶν φαινομένων της ἀναπτύξεως, ὡς και ἡ ἐπίτευξις αὐτης νὰ πραγματοποιηθοῦν εις τὸν συντομώτερον δυνατὸν χρόνον.

Τὰ μέτρα και αἱ γραμμαὶ περι τὰς ὁποίας θὰ περιστραφῇ τὸ βραχυχρόνιον πρόγραμμα, ἐν ὄψει των ἀνωτέρω ἀντικειμενικῶν σκοπῶν, ἔχουν ὡς ἀκολούθως:

1.— Ἄμεσος ἔναρξις συστηματικῆς και προγραμματισμένης, ὡς πρὸς τὸ περιεχόμενον και τὴν μέθοδον, προπαγάνδας και διαφωτίσεως, δια των κατὰ περίπτωσιν πλέον προσφόρων μέσων (ὁμιλίαι, ἔγτυπα, τόπος, τεχνικὴ καθοδήγησις κλπ.) πρὸς τόνωσιν τοῦ φρονήματος και τοῦ ἠθικοῦ των κατοίκων και ἐμφύσησιν πνεύματος αἰσιοδοξίας και συνεργασίας. Ἡ ἀποστολὴ ὁμάδος εἰδικευμένων ὁμιλητῶν, ἐντεταγμένων εις τὴν

ύπηρεσίαν τοῦ προγράμματος ἀναπτύξεως, ἀποτελεῖ λίαν ἐπείγουσαν ἀνάγκην.

2.— Δημιουργία τοπικοῦ ὀργάνου ἀναπτύξεως, ἔχοντος τὰς ἀναγκαίους ἀρμοδιότητας καὶ δυναμένου νὰ ἐρᾷ ταχέως πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς δεύσης ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν κεντρικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τὴν ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐποπτείαν ἐπὶ τῆς ἐκτελέσεως τοῦ προγράμματος. Ἡ σύνθεσις τοῦ ὀργάνου τούτου θὰ πρέπει νὰ ἀνταποκρίνεται πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς ἀναπτύξεως, κατὰ συνέπειαν δὲ θὰ πρέπει νὰ εἶναι περιορισμένη ἢ συμμετοχὴ προσώπων ἐξ officio καὶ ἐκτεταμένη ἢ συμμετοχὴ εἰδικῶν καὶ τοπικῶν παραγόντων.

3.— Ἀναδιοργάνωσις τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν τοῦ νομοῦ καὶ κατάλληλος ἐπ'ἀνδρωσις αὐτῶν, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τῆς συμπληρώσεως τῶν ὑφισταμένων κενῶν θέσεων γεωπόνων, κοινοτικῶν ἰατρῶν, ἱερέων, διδασκάλων καὶ καθηγητῶν.

4.— Π λ η θ υ σ μ ι α κ ῆ π ο λ ι τ ι κ ῆ. Συστηματικὴ προσπάθεια ἐναντίον τῆς μεταναστεύσεως, ἐπὶ σκοπῷ δραστηκῆς μειώσεως αὐτῆς, περὶ τὸ τέλος τοῦ προγράμματος τούτου. Πρὸς τοῦτο τὰ ἀκόλουθα μέτρα θὰ πρέπει νὰ ληφθοῦν:

α) Δημιουργία εὐκαιριῶν ἀπασχολήσεως (Jobs) διὰ τοὺς μέλλοντας νὰ μεταναστεύσουν, προσπορίζουσῶν εἰς τοὺτους εἰσόδημα ἐξασφαλίζον στοιχειώδη τοῦλάχιστον διαβίωσιν αὐτῶν καὶ τῶν οἰκογενειῶν των. Ἡ ἐν προκειμένῳ «κενσιανὴ πολιτικὴ» θὰ ἀφορᾷ παραγωγικά, κατὰ τὸ δυνατόν, ἔργα.

β) Ἐναρξίς ἀναδιοργανώσεως τῆς κατανομῆς τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὴν περιοχὴν, διὰ τῆς ὑποδοθῆσεως τῆς δημιουργίας μεγαλυτέρων καὶ ὀλιγωτέρων κατ' ἀριθμὸν πληθυσμιακῶν κέντρων, ὀρθολογικῶς ἐγκατεστημένων, ἀπὸ παραγωγικῆς ἀπόψεως καὶ ἀπὸ ἀπόψεως φυσικῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐντὸς τοῦ νομοῦ. Ἐν προκειμένῳ, ἴσως εἶναι σκόπιμος ἢ ἐνίσχυσις τῆς ἤδη ἐνυπαρχούσης τάσεως καθόδου τοῦ πληθυσμοῦ πρὸς τὰς πεδινὰς περιοχὰς καὶ τῆς πληθυσμιακῆς συγκεντρώσεως εἰς τὴν Ἡγουμενίτσαν καὶ ὄρισμένα ἄλλα κέντρα. Ὁ ἀνασχεδιασμός τῶν πληθυσμιακῶν κέντρων καὶ ἡ ἐξ ἀπαρχῆς ὀρθολογικὴ σχεδίασις καὶ κατασκευὴ ἀγροτοπόλεων καὶ χωριῶν εἰς τὰς ὑπὸ ἐποικίαν ζῶνας, θὰ συντελέσουν σπουδαίως εἰς τὴν ἐξασφάλισιν βελτιωμένων ὄρων ζωῆς τοῦ πληθυσμοῦ καὶ μεγαλυτέρας παραγωγικότητος τῆς ἐργασίας, δέον δὲ νὰ ἀρχίσουν κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ θραχυχρονίου προγράμματος.

γ) Βελτίωσις τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ πληθυσμοῦ τῆς περιοχῆς, διὰ τῆς συμπληρώσεως τῶν σχολείων καὶ ἐκσυγχρονισμοῦ καὶ ἀνακαινίσεως τῶν ἤδη ὑφισταμένων, ἰδιαιτέρως δὲ βελτίωσις τῆς ἐπαγγελματικῆς ἐξειδικεύσεως τῶν κατοίκων (διοργανώσις γεωργικῶν σεμινα-

ρίων, τουριστική εκπαίδευσις, χειροτεχνία, οικότεχνια κλπ.). Ὁ εκπαιδευτικὸς ρόλος τῶν γεωπόνων τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος καὶ τῶν λοιπῶν τεχνικῶν ὑπαλλήλων τῆς περιοχῆς, ὡς καὶ ὁ ρόλος τοῦ Ἑθνικοῦ Ὄργανισμοῦ Ἑλληνικῆς Χειροτεχνίας, τοῦ Ἑλληνικοῦ Κέντρου Παραγωγικότητος, τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὄργανισμοῦ Τουρισμοῦ κλπ., ἔχει ιδιαίτερον σημασίαν ἐν προκειμένῳ.

δ) Ἐναρξίς θαυμαίας μεταβολῆς τῆς Pattern κατανομῆς τῶν ἔργων εἰς τὴν περιοχὴν πρὸς μείωσιν τοῦ ποσοστοῦ τῶν ἀπασχολουμένων εἰς τὴν πρωτογενῆ παραγωγὴν μὲ ἀντίστοιχον αὔξησιν τοῦ ποσοστοῦ τῶν ἀπασχολουμένων εἰς δευτερογενεῖς καὶ τριτογενεῖς δραστηριότητας. Ἡ ὑποβοήθησις ἀναπτύξεως βιοτεχνίας καὶ χωρικῆς οἰκοτεχνίας (Cottage Industry) διὰ τὴν εἰς μικρὰν κλίμακα, ἐν ἀρχῇ, ἐπεξεργασίαν τῶν τοπικῶν ἀγροτικῶν προϊόντων θὰ ἀποτελέσῃ τὸν πυρῆνα τῆς ὡς ἄνω μεταβολῆς τῆς Pattern κατανομῆς τῶν ἔργων, πέραξ τοῦ ὁποῦ θὰ ἀναπτυχθῶν σὺν τῷ χρόνῳ κατὰ τρόπον «σπειροειδῆ» εὐρύτεραι καὶ σοβαρότεραι δευτερογενεῖς καὶ τριτογενεῖς δραστηριότητες, ἵκαναὶ νὰ μεταβάλουν τὴν ἀπὸ ἀπόψεως τομέως ἀπασχολήσεως πληθυσμιακὴν κατανομὴν.

Ἡ ἀκολουθητέα πληθυσμιακὴ πολιτικὴ δέον νὰ τείνῃ εἰς τὴν ἐξάλειψιν τοῦ φαινομένου τῆς μεταναστεύσεως καὶ εἰς τὴν δημιουργίαν καὶ διατήρησιν εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ ποσοτικῶς καὶ ποιοτικῶς Optimum πληθυσμοῦ διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν στόχων τοῦ προγράμματος.

5. Πολιτικὴ ὀλοσχεροῦς ἄρσεως τῶν μὴ διαρθρωτικῶν ἀδυναμιῶν τῆς οἰκονομίας τῆς περιφέρειας - Ἄρσις τῶν βραχυχρονίων διαρθρωτικῶν ἀδυναμιῶν αὐτῆς - Ὁργάνωσις - Ἀμεσα ἔργα:

α) Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ βραχυχρονίου προγράμματος δέον νὰ ἐπιτευχθῇ ἡ ὀριστικὴ ρύθμισις τοῦ θέματος τῶν ἀπαλλοτριώσεων καὶ τῆς ἰδιοκτησίας τῶν κτημάτων, τῆς συντάξεως κτηματολογίου τῆς περιοχῆς, τοῦ ἀναδαμοῦ καὶ τῆς ἐνοποιήσεως τῶν ἀγροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων. Ἡ συγκαρτότησις ἐνὸς ταχυκινήτου συνεργείου ἐξ ἐιδικῶν, τὸ ὁποῖον θὰ ἀναλάβῃ τὰ ἔργα ταῦτα, δέον νὰ ἐπιδιωχθῇ τὸ ταχύτερον δυνατόν.

β) Ἐνίσχυσις μέσῳ τοῦ Νομαρχιακοῦ Ταμείου, ἐπαρκῶς χρηματοδοτουμένου, καὶ ἄλλων ὀργανισμῶν, ὑπὸ τύπον μακροπροθέσμων χαμηλοτόκων δανείων, τῶν δήμων καὶ κοινοτήτων τῆς περιφέρειας διὰ τὴν κατασκευὴν μικρῶν κοινωφελῶν ἔργων (ἰδίως ὑδρεύσεως καὶ ἀποχετεύσεως), μικρῶν τουριστικῶν ἔργων κατὰ περίπτωσιν, ὡς καὶ ἀθλητικῶν καὶ ψυχαγωγικῶν ἐγκαταστάσεων. Τὰ μέτρα ταῦτα δέον ὅπως συνδυασθῶν πρὸς τὴν δημιουργίαν εὐκαιριῶν ἀπασχολήσεως.

γ) Ἐναρξίς τῆς ἀναδιάρθρωσεως τῶν καλλιιεργειῶν, πρὸς ἐπίτευξιν ὑψηλότερων γεωργικῶν ἀποδόσεων. Ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ βραχυχρο-νίου προγράμματος, ἡ τοιαύτη ἀναδιάρθρωσις εἰς περιωρισμένην μόνον κλίμακα δύναται νὰ ἐκτελεσθῇ. Ἡ ὑπὸ τῆς Α.Τ.Ε. ἐν προκειμένην καθο-δῆγησις τῶν ἀγροτῶν καὶ ἡ διερεύνησις τῶν δυνατοτήτων τῆς ἀναδιάρ-θρώσεως, θὰ πρέπει νὰ ἀποτελοῦν τοὺς κυρίους εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο στό-χους τοῦ βραχυχρορίου προγράμματος. Ταχὺς καὶ ὀρθὸς ἐποικισμὸς τῶν ἐκ τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων προκυπτουσῶν νέων γαιῶν (περιοχὴ φράγματος Καλαμιᾶ κ.ἄ.). Αἱ νέαι αὐταὶ γαῖαι κατὰ ἐν ποσοστὸν θὰ πρέπει νὰ χρησιμεύσουν διὰ τὴν δημιουργίαν προτύπων ἀγροκτημάτων (Pilot), εἰς τὰ ὅποια δέον ὅπως ἐγκατασταθοῦν ἐξει-δικευμένοι ἀγρόται εἴτε ἐκ τῆς περιφέρειας, εἴτε ἐν ἀνάγκῃ ἐξ ἄλλων περιφερειῶν τῆς χώρας. Ἡ τυχόν παρατηρηθησομένη ἀπροθυμία ἐποικ-κήσεως θὰ πρέπει νὰ ἀντιμετωπισθῇ διὰ τῆς παροχῆς κινήτρων ἐποικι-σμοῦ, ὡς παροχῆς κεφαλαίου ὑπὸ μορφήν βελτιωμένων σπόρων, δενδρυλ-λίων, στεγαστικῶν δανείων κ.ἄ.

Κατ' ἐξαιρέσειν μεταχειρίσεις ὑπὸ τῆς Ἀγροτικῆς Τραπεζῆς τῶν ἀ-γροτικῶν ἐκμεταλλεύσεων τῆς περιφέρειας μέχρι καὶ τῆς λήξεως τοῦ μακροχρορίου προγράμματος. Αἱ εἰδικαὶ συνθήκαι, ὑπὸ τὰς ὁποίας τελεῖ ἡ Θεσπρωτικὴ γεωργία, ἐπιβάλλουν τὴν τοιαύτην ἰδιαιτέραν μεταχει-ρίσειν, ἐξικονομημένην πέραν τῶν γενικῶν μέτρων, τὰ ὅποια ἐξήγγειλε προσ-φάτως ἡ Κυβέρνησις διὰ τὸ σύνολον τῆς ἐλληνικῆς γεωργίας. Εὐδύτερα χρηματοδότησις, χαμηλότεροι τόκοι καὶ μακρότερος χρόνος ἐξοφλήσεως, τεχνικὴ βοήθεια ὑπὸ μορφήν τεχνικῶν συμβουλῶν καὶ πληροφοριῶν, παραχώρησις βελτιωμένων φυτῶν καὶ σπόρων, ἀποτελοῦν τὰ κυριώτερα μέτρα τῆς τοιαύτης κατ' ἐξαιρέσειν μεταχειρίσεως. Ἀναδιοργάνωσις καὶ ἐνίσχυσις τῶν συνεταιρισμῶν καὶ παροχὴ πρὸς αὐτοὺς τῆς ἀναγκαίας τεχνικῆς ἰδίᾳ βοηθείας διὰ τὴν ἀποτελεσματικωτέραν καὶ πλέον ἐπικερδῆ διὰ τοὺς γεωργοὺς ἀνάπτυξιν τοῦ Μάρκετινγκ τῶν προϊόντων των καὶ τὴν ἐκμάθησιν μέσφ τῶν συνεταιρισμῶν συγχρόνων μεθόδων καλλιερ-γείας χρήσεως λιπασμάτων καὶ νέων φυτῶν καὶ σπόρων.

δ) Ἀναδιοργάνωσις τῆς κτηνοτροφίας, πτηνοτροφίας καὶ μελισσο-κομίας τῆς περιφέρειας. Τὸ πρῶτον ἐν προκειμένφ στάδιον δέον νὰ εἶ-ναι ἡ μελέτη καὶ ἐπιλογή τῶν πλέον προσφῶρων μορφῶν ἐκμεταλλεύ-σεως (οἰκόσιτος - συνεταιρικὴ - ἐσταυλισμένη) κατὰ περίπτωσιν, τὸ δεύ-τερον στάδιον ἡ ἐκπαίδευσις τῶν παραγωγῶν καὶ τέλος τὸ τρίτον στά-διον ἡ εἰσαγωγή καὶ ἀνάπτυξις καταλλήλων διὰ τὴν περιοχὴν βελτιω-μένων ποικιλιῶν ὑψηλῆς ἀποδόσεως. Τὰ πρῶτα δύο στάδια δέον ὅπως ἐκτελεσθοῦν ἐντὸς τῶν προθεσμιῶν τοῦ βραχυχρορίου προγράμματος, τοῦ τρίτου δὲ σταδίου ἡ ἐκτέλεσις νὰ ἀρχίσῃ ἐντὸς τῶν προθεσμιῶν τούτων.

ε) Ἐναρξίς συστηματικῆς ἀναδασώσεως τῆς περιοχῆς καὶ θέσπισις κανόνων ὀρθολογικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν δασῶν.

στ) Ίδρυσis και λειτουργία πειραματικού και έρευνητικού σταθμού διά τήν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν και πτηνοτροφίαν τής περιφέρειας και κέντρον παραγωγής και διοχετεύσεως εις τούς άγρότας βελτιωμένων ποικιλιών φυτών και ζώων.

ζ) Διενέργεια πλήρους ύδρογεωλογικής μελέτης τής περιφέρειας και διερεύνσεις τών μεταλλευτικών και τών εις δρυκτά άποθεμάτων αύτης (80).

η) Διερεύνησις τών άλιευτικών και θηρευτικών δυνατοτήτων τής περιφέρειας.

θ) Κατ' έξαιρεσιν χρηματοδοτική μεταχείρισις του έμπορίου, τής μεταποιήσεως και τών έλευθέρων επαγγελματίων του νομού, ύπό τών Τραπεζών, ανάλογος δέ μεταχείρισις δσον άφορᾷ τήν πιστοδότησιν τής γεωργίας.

ι) Έναρξις εκτελέσεως προγράμματος βελτιώσεων τών στεγαστικών συνθηκών του πληθυσμού, άρχής γενομένης άπό τής παροχής στοιχειώδους τουλάχιστον στέγης εις τούς έστερημένους τιαύτης. Η έντονοποίησις και ένίσχυσις τής προσπάθειας αυτοστεγάσεως και ένδεχομένως ή έγκατάστασις εύθηνών προκατεσκευασμένων οικιών, εις τās περισσότερον επειγούσας περιπτώσεις, δύνανται νά αποτελέσουν τά πρώτα μέτρα έν προκειμένω.

ια) Βελτίωσις τής θατότητος ώρισμένων σημαντικών διά τήν οικονομίαν τής περιφέρειας οδών (ώς ή άγουσα άπό Ήγουμενίτσας εις Άθήνας μέσω Παραμυθίας) κ.ά.

Τά μέτρα ταύτα δέον όπως ληφθούν τό ταχύτερον δυνατόν. Προσάθεια πρέπει νά καταβληθῆ, όπως τά μέτρα ταύτα είναι δσον τό δυνατόν «οικονομικά» μέτρα, αποβλέποντα κατ' εύθην τρόπον εις τήν αξιοποίησιν παραγωγικών πόρων τής περιφέρειας, έν πάση δμως περιπτώσει, τούτο εις τό παρόν στάδιον του προγράμματος δέν πρέπει νά αποτελή αποκλειστικόν κριτήριο. Η κοινωνική σημασία τών μέτρων τούτων δύναται πολλάκις (συγκράτησις του πληθυσμού εις τήν περιούχην και αναπτέρωσις του ήθικου και του φρονήματος αύτου) νά είναι τό πρωταρχικόν κριτήριο.

Ώρισμένα εκ τών αναφερομένων μέτρων θα άρχίσουν ένωρίς νά άκοϋν πολλαπλασιαστικήν επίδρασιν εις τήν προσπάθειαν ανάπτυξεως.

(80) Κατά τό πρότυπον τής μελέτης ύδρογεωλογικής άναγνωρίσεως τών πηγών Κούδιανης και Πολυνερίου, εκπονηθείσης ύπό του Δρ. ύδρογεωλόγου Έλσι. Καραγεωργίου (Νομαρχία Θεσσατίας).

Ἐπιθυμοῦμεν καὶ πάλιν νὰ τονίσωμεν τὴν σημασίαν τῆς δραστηριοποιήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος, ὡς κεντρικοῦ συντελεστοῦ τῆς ἀναπτύξεως. Αἱ παροχαί, αἱ ὁποῖαι ἐντὸς τῶν πλαισίων τῶν μέτρων τοῦ βραχυχρονίου προγράμματος θὰ χορηγηθοῦν πρὸς τὸν πληθυσμὸν τῆς περιφέρειας (τὰ ἀναφερόμενα ὡς μέτρα κεῖνσιανῆς πολιτικῆς) δεόν ὅπως ἀποτελέσουν «προεξόφλησιν τῆς παραγωγικότητος», ἐκ τῆς ἀξίσεως τῆς ὁποίας θὰ προσδοκᾶται ἡ κατ' ἀρχὴν ἀύξησις τοῦ εἰσοδήματος (80α).

(80α) Ἴδε J. M. Keynes ἐνθα ἀνωτέρω, σελ. 313 ὅπου πραγματεύεται τὸ ὅλον θέμα τοῦ κύκλου συναλλαγῆς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'.

ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΕΩΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ

Τὸ πρόγραμμα τοῦτο ἐκτείνόμενον, ὡς εἴρηται, εἰς μίαν περίοδον πέντε ἕως δέκα ἐτῶν ἐντατικῆς, συστηματικῆς καὶ ὀργανωμένης ἐργασίας, θὰ εἶναι τὸ κυρίως πρόγραμμα ἀναπτύξεως τῆς περιφέρειας.

Ἐντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ προγράμματος τούτου εἶναι ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τῆς περιφέρειας τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας, εἰς τὸ ἐπίπεδον τὸ ὁποῖον εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθῇ, λαμβανομένων ὑπ' ὄψιν κυρίως τῶν ἐξῆς:

—Τοῦ οἰκονομικοῦ ἀξιώματός, καθ' ὃ ἐν προκειμένῳ τὰ ἔργα, τὰ ὁποῖα θὰ ἐκτελεσθοῦν, δεόν νὰ ἔχουν πρωτεύοντως οἰκονομικὴν καὶ δευτερευόντως κοινωνικὴν σκοπιμότητα.

—Τῶν δυνατοτήτων ἀναπτύξεως τῆς περιφέρειας, ὡς αὗται καθορίζονται ἐκ τῶν ὀφισταμένων καὶ τῶν τυχόν ἀνακαλυφθησομένων πλουτοπαραγωγικῶν πόρων αὐτῆς, κατόπιν τῶν διενεργηθησομένων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ βραχυχρονίου προγράμματος ἔρευνῶν.

—Τῶν δυνατοτήτων αἱ ὁποῖαι παρουσιάζονται, διὰ τὴν ἀξιοποίησιν τῆς συγχρόνου τεχνολογίας, τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν ἀρχῶν καὶ μεθόδων περιφερειακῆς ἀναπτύξεως.

Ἐν ἤψει τῶν ἀνωτέρω, ἡ ὑποδεικνυμένη πολιτικὴ καὶ τὰ μέτρα διὰ τὴν ἐπίτευξιν τῶν στόχων τοῦ προγράμματος εἶναι τὰ ἐξῆς:

1. Πολιτικὴ ὡς πρὸς τοὺς φυσικοὺς συντελεστοὺς τῆς παραγωγῆς.

Στόχος τῆς πολιτικῆς ταύτης εἶναι ἡ συντήρησις, ἐπέκτασις καὶ ὀρθολογικὴ ἐκμετάλλευσις τῶν φυσικῶν πόρων τῆς περιφέρειας.

α) Περᾶτωσις τῆς ἀναδασώσεως τῆς περιφέρειας (τῆς ἐνάρξεως ταύτης γενομένης ἀπὸ τοῦ βραχυχρονίου προγράμματος) πρὸς αὔξησιν τοῦ ἐκ δασῶν εἰσοδήματος καὶ πρὸς συγκράτησιν τῆς περαιτέρω διαβρώσεως τοῦ ἐδάφους.

6) Κατασκευή «πεζουλών» εις τὰς κλιτεῖς τῶν λόφων καὶ ὄρεων, κατὰ περίπτωσιν, πρὸς παρεμπόδισιν περαιτέρω ἐμφανίσεως «μητρικοῦ» ἐδάφους εις τὰς χαμηλωτέρας ἐπικλινεῖς περιοχὰς λόγῳ διαβρώσεως. Αἱ «πεζούλαι» αὗται θὰ ἐπιτρέψουν ἐπίσης τὴν ἐπαύξησιν τοῦ καλλιεργήσιμου ἐδάφους.

γ) Ἐπαύξησις τῆς καλλιεργησίμου γῆς διὰ τῆς διευθετήσεως (ἐπιπεδοποιήσεως - ἀποστράγγισις) λοφοειδῶν ἢ ὄρειων ἐκτάσεων, αἱ ὁποῖαι παρουσιάζουν ἀπὸ ἀπόψεως συστατικῶν ἐδαφῶν δυνατότητας καλλιεργείας.

δ) Ἐπιτάχυνσις τῆς ἐκτελέσεως τῶν ἐγγειοβελτιωτικῶν, ἀρδευτικῶν καὶ ἀποστραγγιστικῶν ἔργων, τῶν ἀναφερομένων εις τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἀνὰ χεῖρας μελέτης.

2. Ἔργα βασικῆς ὑποδομῆς.

α) Ἐπέκτασις, ἐκθάθυνσις καὶ κατάλληλος ἐξοπλισμὸς τοῦ λιμένος τῆς Ἡγουμενίτης, ὥστε νὰ δύνανται οὗτος νὰ χρησιμοποιηθῆ σὺχὶ μόνον διὰ τουριστικῶν σκοποῦς, ἀλλὰ καὶ κυρίως ὡς ἐμπορικὸς λιμὴν.

β) Λύσις τοῦ συγκοινωνιακοῦ (ὀδικοῦ) προβλήματος τοῦ νομοῦ. Ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ἀπαιτηθῆ πρὸς τοῦτο ποσὸν 400.000.000 δρχ. Λόγῳ τῆς τοιαύτης ὑψηλῆς δαπάνης καὶ τοῦ μακροχρονίου τῆς ἀποδόσεως τῶν ὁδῶν, τὸ ποσὸν τοῦτο δύνανται νὰ κλιμακωθῆ ἐντὸς περιόδου μακροτέρας τῆς τοῦ μακροχρονίου προγράμματος, π.χ. ἐντὸς δέκα πέντε ἐτῶν.

γ) Τὸ πρόγραμμα πλήρως ἐξηλεκτρισμοῦ τῆς περιοχῆς νὰ ἐκτελεσθῆ ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ μακροχρονίου προγράμματος. Πρέπει δὲ νὰ ληφθῆ πρόνοια, οὕτως ὥστε γραμμαὶ ὑψηλῆς τάσεως νὰ διέλθουν ἐκ διαφόρων περιοχῶν τῆς περιφερείας, εἰς τὰ ὁποῖα θεωρεῖται πιθανὴ ἢ ἐγκατάστασις βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων (ιδίᾳ γραμμῇ Παραμυθίας—Ἡγουμενίτης—φράγματος Καλαμᾶ).

3. Ἔργα κοινωνικοῦ κεφαλαίου.

α) Ἐκσυγχρονισμὸς, ἀναδιοργάνωσις καὶ ἐπέκτασις τῶν ὑφισταμένων εις τὴν περιφέρειαν ἰδρυμάτων κοινωνικῆς πολιτικῆς.

β) Κατασκευὴ ἐγκαταστάσεων ἐπιμορφώσεως, ἀθλητισμοῦ, ἀναψυχῆς καὶ ὑγιεινῆς τῶν κατοίκων εις τὰ κυριώτερα κέντρα τοῦ νομοῦ (ἀγροτολέγαι, δημόσια βιβλιοθήκαι, γήπεδα κ.ἄ.), οὕτως ὥστε νὰ καταστή δυνατὴ ἡ συστηματικὴ καὶ προγραμματισμένη διαπαιδαγώγησις καὶ ἐκπαίδευσις τοῦ πληθυσμοῦ.

γ) Κατασκευὴ ἔργων ὑδρεύσεως εἰς τοὺς διαφόρους οἰκισμοὺς τοῦ νομοῦ καὶ ἀποχευτικῶν ἔργων εἰς τοὺς κυριωτέρους τούτων.

4. Έργα παραγωγικού κεφαλαίου.

α) Εύρεια επέκτασις τῆς καλλιεργησίμου γῆς διὰ τῆς ἀποδόσεως εἰς τὴν καλλιέργειαν ἐκτάσεως 400.000 περίπου στρεμμάτων. Συμφώνως πρὸς προκαταρκτικὰς μελέτας τῶν ἀρμοδίων ὑπηρεσιῶν τοῦ νομοῦ, τοῦτο εἶναι δυνατόν διὰ τῆς ἐκτελέσεως εὐρέως προγράμματος ἐγγειοβελτιωτικῶν ἔργων, ὡς ἤδη ἀνεφέρθη σχετικῶς. Τὸ πρόγραμμα τοῦτο ὑπολογίζεται ὅτι θὰ ἀπαιτήσῃ δαπάνην περίπου 350.000.000 δρχ. ἐν συνόλῳ, ἢ ὅποια, ὡς εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ ὀδικοῦ δικτύου, δύναται νὰ κλιμακωθῇ ἐντὸς μεγαλύτερου χρόνου τῶν προθεσμιῶν τοῦ μακροχρονίου προγράμματος.

β) Ἡ ἀνάπτυξις τῆς γεωργικῆς παραγωγῆς καὶ τῆς κτηνοτροφίας θὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἀνάπτυξιν βιομηχανιῶν ἐπεξεργασίας τροφίμων καὶ ἀκολούθως εἰς ἀνάπτυξιν ἀναλόγων ἐμπορικῶν δραστηριοτήτων. Ἡ κατασκευὴ κέντρων συγκεντρώσεως, διαλογῆς, τυποποιήσεως καὶ ἀποθηκεύσεως γεωργικῶν καὶ κτηνοτροφικῶν προϊόντων θὰ πρέπει νὰ προβλέπεται ὑπὸ τοῦ μακροχρονίου προγράμματος, φαίνεται δὲ ὅτι ὁ καλύτερος τρόπος λειτουργίας τῶν κέντρων τούτων εἶναι ὁ ἐπὶ συνεταιριστικῆς βάσεως ἐδραζόμενος ⁽⁸¹⁾.

γ) Ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως καθ' ἣν ἐκ τῶν σχετικῶν ἔρευνῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ διεξαχθοῦν ἐντὸς τῶν πλαισίων τοῦ βραχυχρονίου προγράμματος, θὰ ἀποκαλυφθῇ ἡ ὑπαρξίς ἐκμεταλλευσίμων ὀρυκτῶν, ἢ ἀνάπτυξις ἐργοστασιακῆς βιομηχανίας δὲν φαίνεται δυνατὴ, εἰμὴ μόνον εἰς τὸ πεδίον τῆς ἐπεξεργασίας τροφίμων. Ἡ ἀνάπτυξις αὕτη χρονικῶς τοποθετεῖται περὶ τὸ μέσον τοῦ μακροχρονίου προγράμματος. Τὰ ἔργα τοῦ βιομηχανικοῦ τοιμέως θὰ πρέπει νὰ ἐπαφεθοῦν εἰς τὴν ἰδιωτικὴν καὶ συνεταιριστικὴν πρωτοβουλίαν, καταλλήλως ὑποβοηθουμένην, ἰδίᾳ χρηματοδοτικῶς, ὑπὸ τῶν Τραπεζῶν ⁽⁸²⁾, ⁽⁸³⁾.

δ) Ἡ χειροτεχνία καὶ οἰκοτεχνία φαίνεται ὅτι παρουσιάζουν μεγάλαν δυνατότητα ἀναπτύξεως εἰς τὴν περιφέρειαν. Τὸ μακροχρόνιον πρόγραμμα δέον ὅπως προβλέπη τὴν ὀργάνωσιν τῆς ἀγορᾶς τῶν σχετικῶν

(81) Ἀναγκαῖα κρίνεται ἡ δημιουργία ἐν προκειμένῳ παραγωγικῶν συνεταιρισμῶν, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν καὶ τὴν τελειότεραν μορφήν συνεταιρισμοῦ, ἀποβλέποντες κυρίως εἰς τὴν μεταποίησιν τῶν παραγομένων προϊόντων. Εἰς τοὺς παραγωγικοὺς συνεταιρισμοὺς ὑπάγονται ἐπίσης οἱ συνεταιρισμοὶ χρήσεως κοινῶν μηχανῶν, ἐκτελέσεως μονίμων δελτιώσεων κλπ.

(82) Ἴδε U.N.I.D.O. (International Symposium of Industrial Development, Athens 29 Nov., 20 Dec. 1967, Id. Conf. 1/A,23, 1 July 1967, σελ. 3—6.

(83) Ἴδε United Nations, Report of the Symposium on Industrial Development in Africa, New York 1966, σελ. 14, 31.

προϊόντων (ένδεχομένως δια τῆς ιδρύσεως κέντρων πωλήσεως εἰς διαφόρους κόμβους διελύσεως τουριστῶν) καὶ τὴν ἐνίσχυσιν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν ἀσχολουμένων μὲ τὴν χειροτεχνίαν.

5. Ἔργα τριτογενεῶς κεφαλαίου.

α) Ὁλοκλήρωσις τοῦ οἰκιστικοῦ προγράμματος, τοῦ ὁποίου ἡ ἔναρξις δέον νὰ συμπέσῃ, ὡς εἴρηται, ἐντὸς τοῦ βραχυχρονίου προγράμματος. Ἡ στέγασις δλων τῶν στερουμένων τοιαύτης καὶ ἡ βελτίωσις τῶν ὑφισταμένων συνθηκῶν στεγάσεως δέον ὅπως ἀποτελοῦν τοὺς στόχους τοῦ οἰκιστικοῦ προγράμματος. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ προγράμματος τούτου ὑπολογίζεται διὰ τὴν ἀπαιτήσιν δαπάνην περίπου 300.000.000 δρχ., ἥτις δύναται νὰ κλιμακωθῇ, ὡς καὶ ἡ τοιαύτη περὶ τοῦ ὁδικοῦ δικτύου καὶ τῶν ἔργων ἐπεκτάσεως τῆς καλλιεργησίου γῆς.

β) Ὅσον ἀφορᾷ τὴν τουριστικὴν ἀνάπτυξιν, προβλέπεται ἡ ἀξιοποίησις τοῦ συνόλου τῶν ἐνδιαφερόντων σημείων τοῦ νομοῦ εἴτε ἀπὸ ἀρχαιολογικῆς σημασίας, εἴτε ἀπὸ ἀπόψεως φυσικῶν καλλονῶν, ἐπίσης δὲ αὐξήσις τῆς χρηματοδοτήσεως τῆς ἰδιωτικῆς πρωτοβουλίας.

ΜΕΡΟΣ Γ'

Συμπεράσματα

Προβλέψεις ἐπὶ τοῦ εἰσοδήματος

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΒΛΕΨΕΙΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ

Αί ανωτέρω υποδείξεις ως πρὸς τὰς γενικὰς γραμμὰς καὶ τὰ σπουδαιότερα ἐπὶ μέρους μέτρα τοῦ προγράμματος ἀναπτύξεως τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας βασίζονται, ὡς εἴρηται, ἐπὶ στοιχείων τὰ ὁποῖα συνεκεντρώσαμεν διὰ τὴν περιφέρειαν.

Εἰς τὴν παρούσαν μελέτην δὲν ἐπιχειρεῖται ὑπολογισμὸς τοῦ ὕψους τῶν ἀπαιτούμενων ἐπενδύσεων διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ανωτέρω ἐκτεθέντος προγράμματος. Ἐνδείξεις μόνον δίδονται, ὅσον ἀφορᾷ ὠρισμένα, σοβαρὰς δαπάνης ἔργα (ὄγκησις - ὀδικὸν δίκτυον - ἐπέκτασις καλλιεργησίμων ἐκτάσεων), ὑπολογιζομένου πάντως τοῦ τελικοῦ ποσοῦ τῶν ἐπενδύσεων εἰς 5.000.000.000 δρχ.

Θεωρῶ ὅτι οὕτω εἶναι δυνατόν νὰ διπλασιασθῇ τὸ πραγματοποιούμενον ἐν Θεσπρωτίᾳ σήμερον εἰσόδημα, τὸ ὁποῖον ἀνέρχεται, ὡς ἤδη προαναφέρθη, εἰς 500.000.000 δρχ., ἐξ ὧν τὸ 30%, ἤτοι 150. ἐκατομμύρια περίπου, εἶναι καθαρὸν εἰσόδημα ἐξ ἀλλοδαπῆς, ἰδίᾳ μεταναστευτικὰ ἐμβάσματα.

Ὁ διπλασιασμὸς οὗτος τοῦ εἰσοδήματος θὰ πραγματοποιηθῇ ἐὰν ἐφαρμοσθῇ τὸ πρόγραμμα καὶ ἐπέλθῃ ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τῆς περιφέρειας, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς πλήρους, ποσοτικῆς καὶ ποιοτικῆς ἀπασχολήσεως τῶν εὐρισκομένων εἰς τὴν περιφέρειαν συντελεστῶν τῆς παραγωγῆς. Ἦτοι, τὸ πραγματοποιούμενον εἰσόδημα, θεωρεῖται ὅτι δύναται νὰ ἀνέλθῃ εἰς τὸ ὕψος τοῦ 1.000.000.000 δρχ., τὸ δὲ κατὰ κεφαλὴν εἰς δραχμὰς 18.100 ἢ \$ 600 ἔναντι ὡς εἴρηται τῶν 320 \$ τῆς σήμερον. Ἡ δὲ κατανομὴ αὐτοῦ νὰ εἶναι ἀρκούντως ἰκανοποιητικὴ. Βεβαίως καὶ τὸ εἰσόδημα τῶν 600 \$ ὑπολείπεται τῶν ἀντιστοίχων, μέσων κατὰ κεφαλὴν εἰσοδημάτων τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν, ὅπως οὐδέποτε ὅμως θὰ ἀποτελῇ ἀληθῶς τεραστίαν πρόοδον ἔναντι τῆς ὑφισταμένης σήμερον καταστάσεως. Ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἐπιτύχωμε τὸν διπλασιασμὸν τοῦ εἰσοδήματος τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας ἐντὸς τῆς πενταετίας τοῦ μακροχρονίου προγράμματος θὰ πρέπει νὰ σημειωθῇ ρυθμὸς αὐξήσεως τοῦ εἰσοδήματος 20% ἀνατοκιστικῶς ἑτησίως.

Ὡς δὲ κατ' ἐπανάληψιν ἐτονίσθη, ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο τεραστία

προσπάθεια, έντακτική εργασία, όρθολογική όργάνωσις και μέγα ύψος κεφαλαίων (84).

Βεβαίως, κατά τὰ πρώτα στάδια τοῦλάχιστον τοῦ προγράμματος και ὅσον ἀφορᾷ τὰ ἔργα ὑποδομῆς, πολὺ ὀλίγον θὰ πρέπει νὰ βασίζεται τις εἰς τὰς ἰδιωτικὰς ἐπενδύσεις. Πολλαπλασιαστικά ἐπίσης φαινόμενα δὲν δύνανται νὰ ἐμφανισθοῦν εἰμὴ εἰς τὰ μεταγενέστερα στάδια τούτου.

(84) Ἴδε I. Πίντου: Μεθοδολογικά προβλήματα τοῦ οικονομικοῦ προγραμματισμοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1959, σελ. 11—17.

Ἐπίλογος

Λόγοι ἔθνικοί, οἰκονομικοὶ καὶ κοινωνικοὶ ἀπαιτοῦν ὅπως ὁ νομὸς Θεσπρωτίας καταστῆ πρότυπον περιφερειακῆς ἀναπτύξεως καὶ ἐξ ὧων ἐξεθέσασμεν, τὸσον εἰς τὸ πρῶτον ὅσον καὶ εἰς τὸ δεῦτερον καὶ τρίτον μέρος τῆς μελέτης μας, τοῦτο εἶναι ἀπολύτως δυνατὸν.

Πρὸς τοῦτο θεωροῦμεν ὅτι ἐπιβάλλεται εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅπως καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ προγράμματος κηρύξῃ τὴν περιφέρειαν εἰς κατάστασιν ἀνάγκης καὶ χορηγηθοῦν ἠϋξημέναι ἐξουσίαι εἰς τὸν νομάρχην, τὰς τοπικὰς ἀρχὰς καὶ τοὺς ὑπευθύνους ἐφαρμογῆς τούτου.

Ἡ προσηκτικὴ ἐπιλογή τῶν ἀρμοδίων προσώπων καὶ ἡ σταδιακὴ διάθεσις τῶν ἀναγκαίων ἐπενδύσεων θὰ ἀποτελέσουν τὴν κλεῖδα ἐπιτυχίας τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ προγράμματος.

Ἡ Ἑλλάς δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ μόνον τὰς Ἀθήνας, τὴν Θεσσαλονίκην, τὴν Ρόδον, τὴν Κέρκυραν, θὰ ἔχῃ νὰ ἐπιδείξῃ καὶ μίαν Θεσπρωτίαν ἀκμάζουσαν, εὐημεροῦσαν, παλλομένην ἀπὸ ἔθνικὰ ἰδεώδη, μίαν ἀντιπροσωπευτικὴν εἰκόνα τῆς συγχρόνου οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς προόδου τῆς.

Παράρτημα Πινάκων

ΠΙΝΑΞ 1. (1)

Νεμὸς Θεσπρωτίας (1)

α) ΕΠΑΡΧΙΑ ΘΥΑΜΙΔΟΣ

1.	Δῆμος Ἡγουμενίτσῃς,	3.730
2.	1. Ἡγουμενίτσα, ἡ	3.285
3.	2. Ἀμπέλια, τὰ	118
	3. Δρίμυτσα, ἡ	76
	4. Λάκκα, ἡ	301

ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

1.	Κοινότης Ἁγ. Μαρτίνῃς 7	411
	1. Ἁγία Μαρίνα, ἡ	257
	2. Μακροχώρα, ἡ	154
2.	Κοινότης Ἁγίου Βλάσιου 8 εἰς Καστρίον	576
	1. Ἁγιος Βλάσιος, ὁ	576
3.	Κοινότης Ἀργυροτόπου 19	627
	1. Ἀργυρότοπος, ὁ	316
	2. Πολυμέριον, τὸ (Κούτσιον, τὸ)	311
4.	Κοινότης Γραικοχώρου 1,5	489
	1. Γραικοχώριον, τὸ	489
5.	Κοινότης Καστρίου 7,6	994
	1. Καστρίον, τὸ	994
6.	Κοινότης Κορίτιανῃς 2,2	998
	1. Κορίτιανη, ἡ	326

(1) Πηγὴ: Νομαρχία Θεσπρωτίας.

2.	*Άγιος Γεώργιος, δ (Ρύζιανη, ή	287
3.	Βρατίλα, ή	59
4.	Δράμεση, ή	250
5.	Σεμερίζα, ή	76
7.	Κοινότης Κ ρ υ δ θ ρ υ σ η ς (Πέστιανης) 9	376
1.	Κρυόθρυση, ή (Πέστιανης) 9	284
2.	Μύλοι, οί (Σαράτιον, τδ)	92
8.	Κοινότης Λ α δ ο χ ω ρ ί ο υ 3 εις Γραικοχώριον	357
1.	Λαδοχώριον, τδ	267
9.	Κοινότης Μ α υ ρ ο υ δ ί ο υ 7	357
1.	Μαυρούδιον, τδ	357
10.	Κοινότης Ν έ α ς Σ ε λ ε υ κ ε ί α ς 3	966
1.	Νέα Σελεύκεια, ή	966
11.	Κοινότης Π α ρ α π ο τ ά μ ο υ 11	832
1.	Παραπόταμος, δ	832
12.	Κοινότης Π λ α τ α ρ ι ᾶ ς 13	1.243
1.	Πλαταριά, ή	428
2.	Βρύση, ή	140
3.	Σχορπιώνα, ή	306
4.	Φασκομηλιά, ή	369
13.	Κοινότης Ρ α γ ί ο υ 13	222
1.	Ράγιον, τδ	222
14.	Κοινότης Σ υ β ό τ ω ν 24	684
	Σ ύ ν ο λ ο ν Ἐπαρχίας Θ υ ᾶ μ ι δ ο ς	12.772

6) ΕΠΑΡΧΙΑ ΜΑΡΓΑΡΙΤΙΟΥ

ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

1.	Κοινότης Γ λ υ κ ή ς 57	766
1.	Γλυκή, ή	428
2.	Ποταμά, ή	338
2.	Κοινότης Ἐ λ ε υ θ ε ρ ί ο υ 36	489
1.	Ἐλευθέριον, τδ	426
2.	Πυργίον, τδ	63

3.	Κοινότης Καρτερίου 21	327
1.	Καρτέριον, τὸ	327
4.	Κοινότης Μαζαρακιάς 57	1.021
1.	Μαζαρακιά, ἡ	897
2.	Κόδρα, ἡ	66
3.	Πάνανα, ἡ	58
5.	Κοινότης Μαργαριτίου 28	1.539
1.	Μαργαρίτιον, τὸ	982
2.	Καταδόθρα, ἡ	393
3.	Παλαιόκαστρον, τὸ	164
6.	Κοινότης Πέρδικας 33	1.643
1.	Πέρδικα, ἡ	1.521
2.	Ἄριλλας, ὁ	122
7.	Κοινότης Σπαθαράλων 39	679
1.	Σπαθαράτοι, οἱ	357
2.	Μόρφιον, τὸ	322
	Σύνολον Ἐπαρχίας Μαργαριτίου ..	6.464

γ) ΕΠΑΡΧΙΑ ΣΟΓΑΙΟΥ (Παραμυθίας)

ΔΗΜΟΙ

1.	Δῆμος Παραμυθίας 37	3.162
1.	Παραμυθία, ἡ	2.827
2.	Ἅγιος Δονάτος, ὁ	335

ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

1.	Κοινότης Ἄγλας Κυριακῆς 48	131
1.	Ἄγλα Κυριακή, ἡ	131
2.	Κοινότης Ἄμπελεῖας (Δράγανης) 51	898
1.	Ἄμπελεῖα, ἡ - Δράγανη, ἡ	442
2.	Μεσοβούνιον, τὸ (Κουρτέσιον, τὸ)	368
3.	Ράπιον, τὸ	88
3.	Κοινότης Ἀλότοπου 77	459
1.	Ἀλότοπος, ὁ	459

4.	Κοινότης Γαρδικίου 53	726
	1. Γαρδικιον, τὸ	726
5.	Κοινότης Γκρίκα 35	461
	1. Γκρίκα, ἡ	362
	2. Κάϊτσα, ἡ	99
6.	Κοινότης Ἐλαταριάς 56	79
	1. Ἐλαταριά, ἡ	79
7.	Κοινότης Ζερβοχωρίου 49	694
	1. Ζερβοχώριον, τὸ	4.200
	2. Ἄσφακα, ἡ	52
	3. Καμίνιον, τὸ	222
8.	Κοινότης Καλλιθέας (Τσουρίλας) 37	369
	1. Καλλιθέα, ἡ (Τσουρίλα, ἡ)	176
	2. Ἄβαρίτσα, ἡ	77
	3. Βρυσπούλα, ἡ	116
9.	Κοινότης Καρβουναρίου 49	773
	1. Καρβουνάριον, τὸ	579
	2. Κυρὰ Παναγιὰ, ἡ	194
10.	Κοινότης Καρυωτίου 41	288
	1. Καρυώτιον, τὸ	288
11.	Κοινότης Κουκουλιῶν 80	281
	1. Κουκουλιοί, οἱ	281
12.	Κοινότης Κρουσταλλοπηγῆς (Σέλιανης) 31	570
	1. Κεφαλόδρυσον, τὸ	149
	2. Ἁγία Μαύρα, ἡ (Σέλιανη, ἡ)	118
	3. Κρουσταλλοπηγή, ἡ (Νέα Σέλιανη, ἡ)	333
	4. Μονὴ Παναγιῶν, ἡ	—
13.	Κοινότης Νεοχωρίου 27	678
	1. Νεοχώριον, τὸ	375
	2. Νεράϊτσα, ἡ (Μενίνα, ἡ)	549
14.	Κοινότης Ξηρόλοφου 45	549
	1. Ξηρόλοφος, ὁ	323
	2. Ραχούλιον, τὸ	226

15.	Κοινότης Παγκρατῶν 40	314
	1. Παγκράται, οἱ	314
16.	Κοινότης Πέντε Ἐκκλησιῶν 40	283
	1. Πέντε Ἐκκλησίαι, αἱ	283
17.	Κοινότης Πετουσίου 54	170
	1. Πετούσιον, τὸ	170
18.	Κοινότης Πετροβίτσας 35	116
	1. Πετροβίτσα, ἡ	116
19.	Κοινότης Πλακωτῆς 35	475
	1. Πλακωτή, ἡ	475
20.	Κοινότης Πολυδρόσου (Βλαχώριον) 47	255
	1. Πολύδροσον, τὸ (Βλαχώριον, τὸ)	255
21.	Κοινότης Προδρομίου 47	619
	1. Προδρόμιον, τὸ	619
22.	Κοινότης Σαλονίκης 48	237
	1. Σαλονίκη, ἡ	237
23.	Κοινότης Σαμονίθας 65	90
	1. Σαμονίθα, ἡ	90
24.	Κοινότης Σεβαστοῦ 44	285
	1. Σεβαστόν, τὸ	285
25.	Κοινότης Σκανδάλου 54	819
	1. Σκάνδαλον, τὸ	286
	2. Ἄγορά, ἡ	294
	3. Μανδρότοπος, ὁ	239
26.	Κοινότης Τσαγγαρίου 75	301
	1. Τσαγγάριον, τὸ	301
27.	Κοινότης Φροσύνης 80	339
	1. Φροσύνη, ἡ	339
28.	Κοινότης Χόικας 57	329
	1. Χόικα, ἡ	329

29.	Κοινότης Χρυσουργής (Βελιάνης) 43	262
	1. Χρυσουργή, ή (Βέλιανη, ή)	262
30.	Κοινότης Φάκας 38	411
	1. Φάκκα, ή	193
	2. Νικολίτσιον, τὸ	114
	3. Νουνεσάτιον, τὸ	104
	Σύνολον Ἐπαρχίας Σουλίου (Παραμυθίας)	15.423

δ) ΕΠΑΡΧΙΑ ΦΙΛΙΑΤΩΝ

ΔΗΜΟΙ

1.	Δῆμος Φιλιάτων 20	3.928
	1. Φιλιάται, οἱ	3.065
	2. Βρυσέλα, ή 12	488
	3. Τρικώροφον, τὸ 24	375

ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

1.	Κοινότης Ἁγ. Γεωργίου (Γαρδικίου) 69 ή 78	116
	1. Ὁσάντικα, τὰ	36
	2. Ἁγιος Γεώργιος, δ (Γαρδικιον, τὸ)	39
	3. Τσιμπουκάτικα, τὰ	41
2.	Κοινότης Ἁγίου Νικολάου 32	519
	1. Ἁγιος Νικόλαος, δ	519
3.	Κοινότης Ἁγίων Πάντες 35	395
	1. Ἁγιοί Πάντες, οἱ	235
	2. Παλαιοχώριον, τὸ	160
4.	Κοινότης Ἁετοῦ 21	253
	1. Ἄετός, δ	253
5.	Κοινότης Ἁμπελώνος (Πόβλας) 41	312
	1. Ἁμπελών, δ (Πόβλα, ή)	312
6.	Κοινότης Ἁναδρυτοῦ (Βορτοπίων) 39	73
	1. Ἁναδρυτόν, τὸ (Βορτόπια, τὰ)	73

7.	Κοινότης Ἄσπροκκλησίου 35	432
	1. Ἄσπροκλήσιον, τὸ	432
8.	Κοινότης Ἀχλαδέας 26	236
	1. Ἀχλαδέα, ἡ	141
	2. Χλομός, ὁ	95
9.	Κοινότης Πλατάνου Ἀχουρίων Βαβουρίου 37	125
	1. Ἀχούρια Βαβουρίου, τὰ	125
10.	Κοινότης Βαβουρίου 37	125
	1. Βαβούριον, τὸ	125
	2. Βρυσέλλα, ἡ 12	488
11.	Κοινότης Γυρομερίου 23	307
	1. Γυρομέριον, τὸ	305
	2. Μονὴ Παναγίας, ἡ	2
12.	Κοινότης Γολᾶς 35	268
	1. Γολά, ἡ	160
	2. Ροδοσίθα, ἡ	108
13.	Κοινότης Καλλιθέας (Τσαρακλιμανίου) 66 . .	74
	1. Καλλιθέα, ἡ (Τσαρακλιμάνιον, τὸ)	74
14.	Κοινότης Κάτω Ξεχώρου 34	395
	1. Κάτω Ξέχωρον, τὸ	88
	2. Λαμποβίστρα, ἡ	112
	3. Σίταινα, ἡ	77
	4. Σοκολακάτικα, τὰ	60
	5. Τσέρος, ὁ	64
15.	Κοινότης Κεραμίτσης 35	384
	1. Κεραμίτσα, ἡ	384
16.	Κοινότης Κερασσοχωρίου (Φατήριου) 33 . .	275
	1. Κερασσοχώριον, τὸ (Φατήριον, τὸ)	143
	2. Μαυρονέριον, τὸ	132
17.	Κοινότης Κεστρίνης (Σκουπίτσας) 22	463
	1. Κεστρίνη, ἡ (Σκουπίτσα, ἡ)	463
18.	Κοινότης Κοκκινιάς 40	403
	1. Κοκκινιά, ἡ	403

19.	Κοινότης Κοκκινολιθάριου 30	308
	1. Κοκκινολιθάριον, τὸ	165
	2. Νεοχώριον, τὸ	143
20.	Κοινότης Κουρεμαδίου 73	56
	1. Κουρεμάδιον, τὸ	56
21.	Κοινότης Κρουονερίου (Λιμπόδου) 42	274
	1. Κρουονέριον, τὸ (Λιμπόδον, τὸ)	274
22.	Κοινότης Κυπαρίσσου (Μαντζαρίου) 29	442
	1. Κυπαρίσσιον, τὸ (Μαντζάριον, τὸ)	298
	2. Ἅγιος Ἀρσένιος, ὁ (Συκλιάδῃ, ἡ)	144
23.	Κοινότης Λεπτοκαρυᾶς 55	244
	1. Λεπτοκαρυά, ἡ	180
	2. Ἅγια Μαρίνα, ἡ	64
24.	Κοινότης Λιάς 58	304
	1. Λιά, ἡ	304
25.	Κοινότης Λίστας 71	153
	1. Λίστα, ἡ	153
26.	Κοινότης Μαλουνίου 42	392
	1. Μαλούσιον, τὸ	246
	2. Ἐχούρια Μαλουνίου, τὰ	146
27.	Κοινότης Μηλέας (Κωστάνας) 45	120
	1. Μηλέα, ἡ (Κωστάνα, ἡ)	120
28.	Κοινότης Σμέρτου Μύλων 33	384
	1. Μύλοι, οἱ	—
	2. Σμέρτος, ὁ	384
29.	Κοινότης Ξεχώρου 32	359
	1. Ξέχωρον, τὸ	246
	2. Δάφνη, ἡ	113
30.	Κοινότης Παιλαϊοκλήσιου 37	237
	1. Ἄνω Παιλαϊοκλήσιον, τὸ	93
	2. Κάτω Παιλαϊοκλήσιον, τὸ	144

31.	Κοινότης Παλαιοχωρίου 31	482
	1. Παλαιοχώριον, τὸ	362
	2. Δονάτος, ὁ	120
32.	Κοινότης Παλαμπᾶ 38	108
	1. Παλαμπᾶς, ὁ	108
33.	Κοινότης Πηγαδοουλίων 21	339
	1. Πηγαδούλια, τὰ	235
	2. Γεροπλάτανος, ὁ (Ντόλιανη, ἡ)	104
34.	Κοινότης Κεφαλαιοχωρίου Πλαγιᾶς (Γλού- στης) 65	204
	1. Πλαγιᾶ, ἡ (Γλούστα, ἡ)	204
35.	Κοινότης Πλαίσίου 32	774
	1. Πλαίσιον, τὸ	774
36.	Κοινότης Ραβενῆς 59	300
	1. Ραβενή, ἡ	300
37.	Κοινότης Ριζοῦ (Ἀραχόθης) 34	353
	1. Ριζόν, τὸ (Ἀράχοβα, ἡ)	186
	2. Χλομῶς, ὁ	167
38.	Κοινότης Σαγιαδάς 38	1.105
	1. Σαγιαδά, ἡ	1.105
39.	Κοινότης Σίδερης 17	496
	1. Σίδερη, ἡ	212
	2. Ἐλαία, ἡ	284
40.	Κοινότης Τσαμαντᾶ 51	410
	1. Τσαμαντᾶς, ὁ	319
	2. Καμίτανη, ἡ	91
43.	Κοινότης Φανερωμένης 21	128
	1. Φανερωμένη, ἡ	128
44.	Κοινότης Φοινικίου 21	233
	1. Φοινίκιον, τὸ	233
45.	Κοινότης Χαραυγῆς (Λύκου) 66	178
	1. Χαραυγή, ἡ (Λύκος, ὁ)	123
	2. Ἁγία Βαρβάρα, ἡ (Ἀχούρια, τὰ)	55
	Σύνολον Ἐπαρχίας Φιλιατῶν	17.466
	Σύνολον Νομοῦ Θεσπρωτίας	52.125

ΠΙΝΑΞ 3. (*)

Είδος καλλιιεργειών (1966) εις στρέμματα

Περιφέρεια	Έκταση	Άρσενιαία	Λαχανικά & κηπευτικά	Άμπελος	Ανθρόδοξοι
Θεσσαλονίκη	166.197	97.985	9.019	525	59.718
Ήπειρος	1.219.757	921.561	51.932	23.798	222.466
ΕΛΛΑΣ	36.343.914	26.839.248	1.150.396	2.330.397	6.023.973

ΠΙΝΑΞ 4. (*)

Κατανομή άρσενιαίων καλλιιεργειών — Έκταση εις στρέμματα — Παραγωγή εις τόννους

Σίτος Μαλακός-Σκληρ.	Κριθή	Βρώμη	Σίκαλις	Άραβόσποτοι άμύγης	Όρυζα
E.II.	E	E	II	16.125	1200,9
12.097 E	3.639	365	19,1	16.344	1.395,2
				637	29,6
					συνκαλλιέργ.
					μέ φασόλια
					6.899
					605,0
					συνκαλλιέργ.
					μέ άλλα είδη
					647
					37,4

E = Έκταση

II = Παραγωγή

(3) Γεωγ. Στατιστ. τής Ελλάδος — Ε.Σ.Τ.Ε. 1966 Γ. 18.

(4) Πηγή: Γεωγ. Στατιστ. Έκτενης τής Ελλάδος 1969, Ε.Σ.Τ.Ε. Γ. 18.

ΠΙΝΑΞ 5. (5)

Βρώσιμα Ώσπρια

Συν. 10.607 στρμ. εις τόννους

Φασόλοι & μίγεις		Φασ. συγκαλλισργ.		Φακή		Έρέβινθος		Λάθυρος		Πίσα	
Ε	Π	Ε	Π	Ε	Π	Ε	Π	Ε	Π	Ε	Π
2.231	181,9	7170	76,2	215	8,8	149	7,7	-	0,1	118	0,9
Κόμοι		Ή έκτασις εις στρέμματα				Ε = έκτασις					
724	25,6	Ή παραγωγή εις τόννους				Π = παραγωγή					

Κτηνοτροφικά Ώσπρια

Σ. 181 στρμ.

Βιτικός		Λοιπά	
Ε	Π	Ε	Π
153	13,5	28	1,3

ΠΙΝΑΞ 6. (6)

Βιομηχανικά φυτά

Σ. 9.519 στρέμματα

Βάμβαξ άρθεύσιμος		Σήσαμον		Λιτον		Πιπεριαί διά κόκκινο πιπέρι		Βάμβαξ Ώηρικός	
Ε	Π	Ε	Π	Ε	Π	Ε	Π	Ε	Π
2.449	352,1	4.110	275,0	23	—	5	0,1	2932	355,2

(5), (6) Πηγή: Ε.Σ.Τ.Ε.

ΠΙΝΑΞ 7. (7)

Κτηνοτροφικά φυτά δια σανών

Σ. 11.478 στρέμ.

Κριθή		Βρώμη		Βίκος		Τριφύλλια		Πολυετή μηδική		Κοφτολι- βαδα		Φακή	
Ε	Π	Ε	Π	Ε	Π	Ε	Π	Ε	Π	Ε	Π	Ε	Π
23	19,5	428	352,2	497	63,8	259	92	5410	2.907	4857	753	4	—

ΠΙΝΑΞ 8. (8)

Κτηνοτροφικά φυτά δια γρασιδι

Σ. 700 στρέμ.

Μόνον Έκτασις

Κριθή 7, Βρώμη 670, Βίκος 3, Λοιπά 20

ΠΙΝΑΞ 9. (9)

Πεπονοειδή και γεώμηλα

Σ. 5.292 στρέμ.

Καρπούζια		Πεπόνια		Γεώμηλα		Γλυκοπατάτα	
Ε	Π	Ε	Π	Ε	Π	Ε	Π
1306	887,4	919	473,6	3054	477,8	13	1,7

(7), (8), (9) Πηγή: Ε.Σ.Τ.Ε. (Γεωργ. Στατιστική τής Ελλάδος).

ΠΙΝΑΞ 10. (10)

Λαχανικά και κηπευτικά
Σ. 8.954 στρέμ.

Τομέας	Κρέμμυθα Ξηρά	Φασολάκια	Λάχανα	Κουνου-Κολοκυ- πίθια	Μαλι- θάκια	Άγγι- ρια	Άγγι- τάβιγες	Μαλι- τάβιγες	Ραβί- κια	Άντι- όστι- δια	Σπα- νάκι	Μαϊ- νάκι	Πρόσ- σα		
Άρβευ.	1.387	258,0	1.155	270,2	176	73	238	313	319	187	76	816	2	202	285
Ξηρικά	64	6,0			98,2	15,7	68,7	221,6	75,8	40,3	9,6	72,6	0,1	35,2	124,3
Λοιπά λαχανικά	2.226	294,5												21	
														Ξηρικ.	1,7

(10) Πηγή: Ε.Σ.Τ.Ε., Γ. 15 Στατιστική Έπαγγελίας της Γεωργίας της Ελλάδος 1966.

ΠΙΝΑΞ 11. (11)

Κηπευτική γη

Σ. 8.520 στρέμ.

*Αμπελοι Σ. 1.050 στρέμματα

α) *Αμπελοι - Σταφιδάμπελοι Σ. 525 στρέμ.			
Οινοποιηθείσαι σταφυλαί - Έπιτραπέζιοι - Σταφίδες			
παρ. τόννοι	77	150	4
β) Οινάμπελοι Σ. 274 στρέμ.			
παρ. τόννοι	69	15	—
γ) *Αμπελοι έπιτραπέζιων σταφυλών Σ. 251 στρέμ.			
παρ. τόννοι	2	16	2

ΠΙΝΑΞ 12. (12)

Δενδρώδεις καλλιέργειαι

Γενικά σύνολα 59.718 στρέμ.

α) Έσπεριδοειδή στρέμ. 1.606					
Πορτοκαλέαι - Λεμονέαι - Μανδαρινέαι					
	1.138	459	8		
β) Όπωραι στρέμ. 1.200					
Μηλέαι - Άχλαδέαι - Ροδακινέαι - Βερυκοκέαι - Κερασέαι					
	400	552	43	30	19
γ) Ήεροί καρποί και άποξηραινόμενοι					
Συκέαι ξηρών σύκων - Δαμασκηνέαι - Άμυγδαλέαι - Καρυδέαι					
	6	6	946	534	
δ) Λοιπά δένδρα - Έλαίαι					
	55.370	55.362			

(11), (12) Πηγή: Ε.Σ.Τ.Ε.

ΠΙΝΑΞ 13. (13)

Άριθμός δένδρων και δενδροκεμική παραγωγή (1966)

Ἡ παραγωγή εἰς τόννους, οἱ ἀριθμοὶ δένδρων εἰς χιλιάδας

Εἶδος	Χιλιάδες δένδρων	Εἰς κανον. δενδρώνας	Παραγωγή
Πορτοκαλέαι	45,7	33,5	661,8
Λεμονέαι	18,6	12,2	298,7
Μανδαρινέαι	0,6	0,2	5,1
Μηλέαι	20,0	10,0	440,0
Ἀχλαδέαι	57,9	12,6	858,4
Ροθακινέαι	5,2	0,6	67,1
Βερυκοκέαι	2,07	0,6	20,2
Κερασεῖαι	2,7	0,2	50,0
Συκέαι γυπτῶν σύκων	22,2	1,5	752,6
Συκέαι ξηρῶν σύκων	3,4	0,1	81,4
Ἀμυγδαλέαι	45,6	15,0	671,7
Καρυδέαι	13,6	5,7	72,5
Καστανέαι	0,3	0,2	4,3
Ἐλαίαι θρώσ.	751,01	581,8	273,6
Ἐλαίαι πρὸς ἐλαιοπαρ.			2.592,5

ΠΙΝΑΞ 14. (14)

Ἀρθροθεῖσαι ἐκτάσεις κατὰ κατηγορίας καλλιεργειῶν (1966)

Σ. 31.290 στρέμματα

Ἀροτριαίαι 23.076	Κηπευτικὴ γῆ 4.417	Ἀμπελο-σταφιδ. 37	Δενδρώδεις 3.760
----------------------	-----------------------	----------------------	---------------------

ΠΙΝΑΞ 15. (15)

Δευτερογενῆ τινα γεωργικὰ προϊόντα

375,9	ἐλαιόλαδον εἰς τόννους	
55,1	οἶνος	»
0,1	λίγον ἕνεα	»

(13), (14), (15) Πηγή: Ε.Σ.Τ.Ε.

ΠΙΝΑΞ 16. (16)

Ἀριθμὸς ἀγροτικῶν μηχανημάτων εἰς νομὸν Θεσπρωτίας (1966)

Εἶδος	Ἀριθμὸς
Γεωργικοὶ ἔλκυστήρες	108 (Κάτω τῶν 12 HP, 20)
Θεριζαλωνιστικαὶ μηχαναὶ	3
Ἀπλαῖ θεριστικαὶ μηχαναὶ	1
Ἄλωνιστ. μηχαναὶ παντὸς τύπου	5
Ἐκκοκιστικαὶ ἀραβοσίτου	2
Κορυφολόγοι γάλακτος	12
Ἄντλαι μηχανοκίνητοι	168
Ἄντλαι ηλεκτροκίνητοι	9
Μαγγαν. καὶ ζωοκίνητοι ἀντλῖαι	3
Συγκροτήματα τεχνητῆς βροχῆς	3
Ἐκκολαπτικαὶ μηχαναὶ	1
Σπαρτικαὶ μηχαναὶ δάμβακος, ἀραβο- σίτου κλπ.	125
Σιτοδιαλογεῖς	6
Μηχαν. ψεκαστήρες καὶ νιπτήρες	23
Σύνολον	469

(16) Πηγή: Ε.Σ.Τ.Ε.

ΠΙΝΑΞ 17. (17)

Είδος και αριθμός ζωϊκού κεφαλαίου του νομού Θεσπρωτίας
κατά τὸ ἔτος 1966

Είδος	Ἀριθμός	Ἄρρηνες	Θήλειες
Ἴπποι	3.848	2.243	1.605
Ἡμίονοι	1.286	—	—
ἌΟνοι	2.653	1.412	1.241
Βόες, ταῦροι, δαμάλια, ἀγελάδες	6.042	1.930	4.112
ἐξ ὧν:			
Ἐγχώριοι ἀβελτίωτοι	5.262	1.729	3.533
Ἐγχώριοι βελτιωμένοι	563	163	400
ξενικοί	217	38	179
Πρόβατα	171.031		
ἐξ ὧν:			
πρόβατα οἰκόσιτα	16.138		
πρόβατα νομαδικά	81.459		
Αἴγες	78.528		
ἐξ ὧν:			
αἴγες οἰκόσιτοι	9.734		
αἴγες κοπαδιάρικες	55.354		
αἴγες νομαδικές	13.440		
Χοῖροι	377		
ἐξ ὧν:			
δι' ἀναπαραγωγὴν	160		

(17) Πηγή: Ε.Σ.Τ.Ε.

ΠΙΝΑΞ 18. (18)

Πουλερικά - Κουνέλια (1966)

*Ορνίθες	137.760	έγχώριαι φυλαί
»	18.400	ξενικαί φυλαί
Χήνες	502	
Πάπαι	26	
*Ίνδιάνοι	51	
Κουνέλια	850	
Περιστεραι	909	
Κυφέλαι μελισσών	5.526	έγχώριαι χωρίς κινητά πλαίσια
Κυφέλαι μελισσών	5.753	εϋρωπαϊκαί με κινητά πλαίσια
Σύνολον, πλην κυψελών,	158.498	

ΠΙΝΑΞ 19. (19)

Παραγωγής κτηνοτροφικῶν προϊόντων κατά τὸ ἔτος 1966

Σύνολον γενικὸν γάλακτος		9.872,1 (εἰς τόννους)
α) γάλα ἀγελάδων	747,7	
β) γάλα προβάτων	5.917,3	
γ) γάλα αἰγῶν	3.207,1	
		(εἰς τεμάχια)
α) δέρματα νωπὰ	59.741	(μικρὰ ζῶα)
β) »	1.315	(μεγὰλα ζῶα)
γ) Μαλλιὰ προβάτων	137,2	(εἰς τόννους)
δ) τρίχες αἰγῶν	20,3	» »
ε) αὐγά	9.907,8	(εἰς τεμάχια)
στ) μέλι	56,9	(εἰς τόννους)
ζ) κηρὸς	2,9	» »

(18), (19) Πηγή: Ε.Σ.Τ.Ε.

ΠΙΝΑΞ 20. (20)**Δευτερογενή κτηντροφικά προϊόντα έτους 1966 εις τόννευς**

Τυρός μαλακός	661,7
Τυρός σκληρός	495,0
Βούτυρον νωπών	61,5
Βούτυρον λυωμένο	4,3
Μυζήθρα	61,2
Κρέμα νωπή	6,6

ΠΙΝΑΞ 21. (21)**Παραγωγή δασικών προϊόντων εις τόννευς (1966)**

Καυσόξυλα από δάση	12.541
Καυσόξυλα από γεωργ. εκτάσεις	5.080
Θάμνοι από βοσκατόπους	5.875
Δαφνόφυλλα	5,0
Ρίγανη	33,8
Τσάι του θουνοῦ	14,4

ΠΙΝΑΞ 22. (22)**Κατανομή τῆς εκτάσεως τῶν βιομηχανικῶν μὴ παραγωγικῶν δασῶν καὶ δασοπονικῶν εἰδῶς τοῦ νεμοῦ Θεσπρωτίας εις εκτάρια**

Δασοπονικὸν εἶδος	Ἐκτάρια
Λεύκη χαλέπιος	—
Ἐλάτη	2.300
Δρυς καὶ λοιπὰ πλατύφυλλα	1.866
Σύνολον	4.166

(20) Πηγή: Ε.Σ.Τ.Ε.

(21) Πηγή: Ε.Σ.Τ.Ε.

(22) Πηγή: Τ.Π.Α.Η.

ΠΙΝΑΞ 23. (23)

Ξυλώδης όγκος και έτησία προσαύξησης κατ' όγκον εις τὰ βιοτεχνικά
μη παραγωγικά δάση κατὰ δασοπονικόν είδος τοῦ νεμοῦ Θεσπρωτίας
εις χιλ. μ³

Δ α σ ο π ο ν ι κ ὸ ν ε ί δ ο ς

Έλάτη Ξυλώδης όγκος	Πεύκη Έτησία προσαύξησης	Δρυς και λοιπά πλατύφυλλα Ξυλώδης όγκος	Έτησία προσαύξησης
302	4	56	2

(23) Πηγή: Τ.Π.Α.Η.

ΠΙΝΑΚ 24. (27)

Εμφανίαν εις ποσά τῶν ἐξυπηρετούμενων κενότητας καὶ πληρωσμένων καθ' ἑξῆς ἐξῆς κλάσων

Ἐξῆς, Μή	Βασικὸν ἑξῆς		Δασικὸν		Ἀναλογικὴ ἐπὶ τοῖς % ἐξυπηρετούμενων κλάσων				
	Κοινότητες	Πληθυσμὸς	Κοινότητες	Πληθυσμὸς	Κοινότητες	Πληθυσμὸς			
Ἐξῆς, Μή	Ἐξῆς, Μή	Ἐξῆς, Μή	Ἐξῆς, Μή	Ἐξῆς, Μή	Ἐξῆς, Μή	Ἐξῆς, Μή			
1	27	3	20.255	2.047	—	90	10	91	9
2	50	37	97.998	16.101	—	57	43	64	36
3	53	17	20.064	4.315	—	76	24	82	18
4	17	—	12.249	—	—	100	—	100	—
5	20	7	4.055	2.034	7	1.359	59	21	55
6	7	3	4.544	3.538	—	—	70	30	56

Ὁ δ ι κ ῶ κ υ κ λ ῶ μ ε τ α :

- 1) Μενίνας - Ἵγουμενίτις - Πλαταριάς - Μαργαριτίου - Βασιλευδράτης - Κασαλακίου - Γλυκῆς - Παραμυθιάς - Μενίνας.
- 2) Πεδινῆς - Δωδωνῆς - Παραμυθιάς - Γλυκῆς - Καναλακίου - Βασιλευδράτης - Καστρακιάς - Λούρου - Γέφ. Καλογήρου Φιλιππιόδης - Πεδινῆς.
- 3) Κοινότητες - Κεφαλοδράτης - Παγωνιανῆς - Λίστας - Τσιμεντά - Φιλισιῶν - Μενίνας - Βροπούας - Χάνι Τσίκα - Καλπακίου - Κοινότητες.
- 4) Σαγιόδος - Ν. Σελαικιάς - Μενίνας - Φιλισιῶν - Τσιμεντά.
- 5) Τσιμεντά - Λίστας - Παγωνιανῆς - Κεφαλοδράτης - Κοινότητες - Πυραυλιανῆς (ὄρεα νομῶ πρὸς Ἐπιτάλιον).
- 6) Ριζῶν - Μορφίου - Μαργαριτίου - Πλαταριάς (μετὰ τῆς παρακαμητηρίου) - Μορφίου - Πέργας - Καστρακιάς - Λούρου - Γέφ. Καλογήρου - Ἄρτης - Μενιδίου (μετὰ τῆς παρακαμητηρίου Λούρου Πρεβέζης).

(24) Πηγή: Τ.Π.Α.Η.

ΠΙΝΑΞ 25. (25)

Έμφάνισαν την αναλογίαν ιατρών, δοντιάρων και κλινών ανά 100.000 κτοίκευ εις τὸν χῶρον τοῦ νομοῦ Θεσπρωτίας

Πληθυσμὸς	Ἴατροι	Ὀδοντίατροι	Κλιναι	Ἴατροι	Ἐπι 100 000 κατοίκων Ὀδοντίατροι	Κλιναι
Ἑλλάς	12.072	3.845	50.323	144	41	600
Ἑπίσημος	199	63	743	56	18	211
Θεσπρωτία	16	5	66	31	10	127

(25) Πηγή: Τ. Π. Α. Η.

ΠΙΝΑΞ 26. (26)

Ἐμφαίνων τοὺς χώρους ἐν εἰς ὑφίστανται ἀρχαιολογικὰ μνημεῖα

1) Δήμος Ἡγουμενίτσας	Ἐπὶ τῆς νησίδος «ΑΓΙΟΝΗΣΙ» ἐρείπια Βυζαντινοῦ ναυδρίου μετὰ τοιχογραφιῶν.
2) Κοιν. Βρυσέλλας	Ἐρείπια ἐπὶ θέσιν «Γκούμανη».
3) Κοιν. Ν. Σελευκείας	Ἐρείπια καὶ παλαιὸς ναὸς εἰς λόφον Πύργου Ραγίου.
4) Κοιν. Γαρδικίου Σουλ.	1) Ὁ κεντρικὸς Ἱερὸς Ναὸς ὃς ἔχει τεθῆ ὑπὸ ἀρχαιολογικὴν ἐπίβλεψιν.
2) Ἐρειπωμένος Ναὸς εἰς ἃν εἶχον γίνεαι κατὰ τὸ παρελθὸν ἀνασκαφαί.
3) Διάφοροι ἀρχαῖοι τάφοι.
4) Ἐρειπωμένος παλαιὸς Ναὸς εἰς θέσιν «Νεράκι» κ.ἄ.
5) Κοιν. Πετροβίτσας	Ναὸς Βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, χαρακτηρισμένου ὡς ἀρχαῖον Χριστιανικὸν μνημεῖον παρὰ τῆς Ἰπηρεσίας Ἀρχαιοτήτων.
6) Κοιν. Καρυωτίου	1) Εἰς θέσιν «Παλαιοκλήσιον» ὑφίσταται ἀρχαῖος Ναὸς.
2) Εἰς θέσιν «Χούβιανη» ἀρχαῖα τοιχοποιτα.
3) Εἰς θέσιν «Πλάκα» ἀρχαῖος Ναὸς, μνημεῖον ὡς καὶ εὐρεθεῖσα πλάξ με ἀρχαῖαν γραφήν.
7) Κοιν. Πλακωτῆς	1) Ναυδριον βου αἰῶνος μ.Χ.
2) Παρὰ τὴν θέσιν «Γκουσιπάνι» πλησίον Ἐθνικῆς ὁδοῦ Ἡγουμενίτσας — Ἰωαννίνων, ἐρείπια παλαιῶν κατοικιῶν (14ος αἰὼν μ.Χ.).
8) Κοιν. Παλαιοκκλησίου	Παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Προφ. Ἡλίας, ἐρείπια παλαιῶν κατοικιῶν.
9) Κοιν. Κεστρίνης	Εἰς θέσιν «Μαυρομαντήλα» ἀρχαῖος Ναὸς.
10) Κοιν. Σίδερης	1) Εἰς θέσιν «Ἐξωκλήσιον Παναγίας» ἐρείπια φρουρίου 11ου-12ου αἰῶν. μ.Χ.
2) Εἰς θέσιν «Ντουπέ - Κάμπου Κέρβας» ἐρείπια φρουρίου.
11) Κοιν. Πηγαδουλίων	Ἐρείπια ἀρχαῖας ἀκροπόλεως.
12) Κοιν. Χρυσουγῆς	1) Ἐπὶ τοῦ ὄρους «Κορύλα» Ἱερὸς Ναὸς ἐντὸς σπηλαίου με σταλακτίτας καὶ καὶ σταλαγμίτας.
2) Παλαιὰ ἀκρόπολις 120 στρεμμάτων, ὕψους 8 μέτρων ἐντὸς τῆς ὁποίας σώζονται δύο προμαχῶνες κλπ.
3) Ἀρχαῖος τάφος Κυβοτίσχημος ἔξωθι τῶν τειχῶν τῆς ἀκροπόλεως.
4) Καταπλακωμένος Βυζαντινὸς Ναὸς με μαρμαρίνους κίονας.
5) Ἐρείπια Βυζαντινοῦ τρικλίτου Ναοῦ,

- κτισθέντος ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου.
- 6) Ἰαματικά πηγαὶ ἐξῶθεν τῆς ἀκροπόλεως.
- 7) Παλαιὰ Μονὴ Ἰωάννου Προδρόμου.
- 13) Κοιν. Μαργαριτίου
- 1) Φρούριον Μαργαριτίου ἔτους 1570 μ. Χ.
- 2) Ἐρείπια παλαιῶν Ναῶν.
- 3) Θεμέλια ἀρχαίου ὄμιου Ἑλληνορωμαϊκῆς ἐποχῆς.
- 4) Λείψανα κυκλωπέων τειχῶν.
- 14) Κοιν. Καρτερίου
- Ναὸς πιθανῶς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς κλπ.
- 15) Κοιν. Δράμεσης
- 1) Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους ἄνωθεν τοῦ χωρίου ἀρχαῖος τάφος περιβαλλόμενος ὑπὸ τείχους.
- 2) Βυζαντινὸς Ναὸς.
- 3) Μνημεῖον σχήματος Μαιάνδρου.
- 4) Ἀρχαῖα μνήματα.
- 16) Κ. Πέντε Ἐκκλησιῶν
- Διάφορα ἀρχαῖα ἐρείπια (τείχος 4ου αἰῶνος π.Χ. κλπ.).
- 17) Κοιν. Γηρομερίου
- Ἱερὸς Ναὸς Κοιμήσεως Θεοτόκου, 13ου αἰῶνος μ.Χ.
- 18) Δῆμος Παραμυθίας
- 1) Ἐρείπια Βυζαντινῶν Ναῶν μὲ ἐπιγραφὰς λατινικῶν χαρακτήρων.
- 2) Ἱερὸς Ναὸς Κοιμ. Θεοτόκου, μὲ χρυσοκέντητον ἐπιτάφιον, ἔτους 1580 κλπ.
- 19) Κοιν. Ψάκκας
- Παλαιὸν σπήλαιον εἰς τοὺς πρόποδας λόφου ὕψους 300 μ.
- 20) Κοιν. Γκριάκας
- Ἐρείπια ἀρχαίου τείχους.

(26) Πηγὴ: Νομαρχία Θεσσαρωτίας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Α. Ἑλληνική

- 'Αθανασοπούλου Δ.: Περιφερειακή ανάπτυξις, Ἔννοια καὶ προϋποθέσεις — Ἀθήναι 1962.
- 'Ανθρακοπούλου Ι.: Τύπος σχεδίων ἀναπτύξεως — Ἀθήναι 1959.
- Βαβαρέτου Γ.: Ἡ ἡπειρος ἄλλοτε καὶ τώρα, ἀπὸ πλουτοπαραγωγικῆς ἀπόψεως — Ἀθήναι 1929.
- Vasiliev A.: Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας — Ἀθήναι 1954.
- Βεζυρεβάνη Η.: Προσκίνημα στὸ Σοῦλι, Ἀθήναι 1969.
- Γεωργιάδης Σ.: Περιφερειακὴ κατανομή τοῦ εἰσοδήματος (Οικονομικὴ πορεία) — Ἀθήναι 1961.
- Decharme P.: Ἑλληνικὴ Μυθολογία — 1884.
- Δοξιάδη Κ.: Βορειοδυτικὴ Ἑλλάς (Μελέτη σκοπιμότητος τουριστικῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀκτῆς καὶ τῶν νήσων) — Ἀθήναι 1963.
- 'Εθνικῆς Στατιστικῆς Ἱπηρεσίας τῆς Ἑλλάδος (Ε.Σ.Τ.Ε.).
— Στατιστικὰ ἐπετηρίδες τῶν ἐτῶν 1965 — 1966 — 1967 καὶ 1968.
— Ἐξωτερικῶν ἐμπορίων τῆς Ἑλλάδος 1966.
— Στατιστικὴ τῆς ἐκπαιδεύσεως — 1968.
— Στατιστικὴ τῆς γεωργίας — 1968.
- 'Εκθέσεις ἐπὶ τοῦ ἰσολογισμοῦ καὶ τῶν πεπραγμένων ἔτους 1964 (Ο.Τ.Ε.), ἔτους 1967 (Δ.Ε.Η.).
- 'Εταιρείας Ἐρευνῶν Ἐπαρχιακῆς Οἰκονομίας (Ε.Ε.Ε.Ο.).
— Ὁ Νομὸς Ἐβρου — Ἀθήναι 1966.
— Περιφερειακὴ Ἀνάπτυξις καὶ Προγραμματισμὸς — Ἀθήναι 1965.
- Εὐρωπαϊκῆς Οἰκονομικῆς Κοινότητος (Ε.Ο.Κ.).
— Κανονισμὸς ὑπ' ἀριθ. 158/25.10.1966.
- Κατράκη Σ.: Ὁρυκτὸς πλοῦτος καὶ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τῆς Χώρας, Ἀθήναι 1965.
- Kayser B.: Ἀνθρωπογεωγραφία τῆς Ἑλλάδος — Ἀθήναι 1968.
- Κέντρον Προγραμματισμοῦ καὶ Οἰκονομικῶν Ἐρευνῶν (Κ.Ε.Π.Ε.).
— Περιφερειακὴ Γεωργικὴ Ἀνάπτυξις — Ἀθήναι 1967.
— Γεωργικαὶ Ἐπιδοτήσεις — Ἀθήναι 1966.

- Κόνσολα Ν.: 'Η Στατική και Δυναμική 'Εποπτεία τοῦ οικονομικοῦ χώρου τῆς Δωδεκανήσου — 'Αθήναι 1963.
- Λιναρδοπούλου Χ. — Γκητάκου Χ.: Στοιχεῖα καὶ προοπτικαὶ τῆς οικονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ἐξελλίξεως τοῦ Νομοῦ Ζακύνθου — 'Αθήναι 1969.
- Νομαρχίας Θεσπρωτίας.
— Περραγμένα ἔτους 1967—1968.
- 'Οργανισμοῦ Βιομηχανικῆς 'Αναπτύξεως (Ο.Β.Α.).
— Δυνατότητες ἀναπτύξεως τῆς βιομηχανίας ἐπεξεργασίας ὀπωροκρηυτικῶν καὶ φυτικῶν ἐλαίων — 'Αθήναι 1963.
- Πανελληνίου Συνομοσπονδίας 'Ενώσεων Γεωργικῶν Συνεταιρισμῶν (Π.Α.Σ. Ε.Γ.Ε.Σ.).
— Πανελλήνιον 'Αγροτοσυνεταιριστικὸν Συνέδριον 25—27 'Απριλίου 1968, 'Αθήναι 1968.
- Πίντου Ι.Δ.: Μεθοδολογικὰ προβλήματα τοῦ οικονομικοῦ προγραμματισμοῦ, 'Αθήναι 1959.
- Τοῦ αὐτοῦ: Σημειώσεις Μαθημάτων Θεωρητικῆς καὶ 'Εφαρμοσμένης Οικονομικῆς τοῦ χώρου — 'Αθήναι 1967.
- Τοῦ αὐτοῦ: Πρὸς νέους ὀρίζοντας ἐκάντικον ἀπὸ τὸ φύλλον τῆς 'Εφημερίδος Μακεδονία τῆς 29.1.1961».
- Remantas R.: Διάρθρωσις τῶν Διοικητικῶν Περιφερειακῶν 'Τηρησιῶν εἰς τὴν 'Ελλάδα — 'Αθήναι 1969.
- 'Τπουργεῖου Γεωργίας.
— Σχέδιον Προγράμματος Γεωργικῆς 'Αναπτύξεως τῆς 'Ελλάδος (1968 1972), 'Αθήναι 1967.
- 'Τπουργεῖου Συντονισμοῦ.
— Πρόγραμμα Οικονομικῆς 'Αναπτύξεως τῆς 'Ελλάδος 1968—1972, 'Αθήναι 1968.
— 'Τηρησίας Περιφερειακῆς 'Αναπτύξεως 'Ηπείρου (Τ.Π.Α.Η.). Ἔκθεσις ἐπὶ τῶν προτάσεων τοῦ σχεδίου προγράμματος Δημοσίων Ἐπενδύσεων εἰς τὸν χῶρον τῆς Τ.Π.Α.Η. διὰ τὸ ἔτος 1968 — 'Ιωάννινα 1967.
- Φίνλεϋ Γ.: Ἱστορία τῆς Τουρκοκρατίας καὶ τῆς Ἐνετοκρατίας στὴν 'Ελλάδα — 'Αθήναι 1958.
- Ward B.: Ἑλληνικὴ Περιφερειακὴ Ἀνάπτυξις — Κ.Ε.Π.Ε. — 'Αθήναι 1963.

B. Ξένη

- Agarwala A. - Singh S.: The economics of underdevelopment, Oxford 1958.
- A.G.R.I.D.E.V. (Agricultural Development Company International Ltd.): Crete development plan, 1965 - 1975, 5 Vol., Tel-Aviv, 1965.
- Bellerly J.: Agriculture and industry relative income, London 1956.
- Bonnal C.: Manuel d'irrigation collective par aspersion - Paris 1963.
- Bonne A.: Studies in economic development, London 1957.
- Darkenwald G.: Economic Geography — New York 1946.
- Farcy de H.: L'agriculteur a la conquête de son marché — Paris 1958.
- Fericocelli R.: Le revenu des agriculteurs, Paris 1960.
- George P.: Geographie rurale — Paris 1963.
- Gide C.: Cours d'economie politique — Paris 1911.
- Giles J.: Agriculture and the price mechanism, Oxford Studies in the Price Mechanism, Oxford 1951.
- Isard W.: Methods of Regional Analysis: An introduction to regional science M.I.T. 1960.
- Isard W. et Cumberland J.: Planification Economique Régionale (Techniques d'analyse applicables aux régions sous-développées), Paris 1961.
- Jones C.F.: Economic Geography — Washington 1944.
- Jones C.F.: Economic Geography — New York 1966.
- Kerr A.: The south - west region of western Australia — 1965.
- Keynes J.M.: The general theory of employment, interest and money. London 1957.
- Kurihara K.: The keynesian theory of economic development, London 1959.
- Mason Ed.: Economic planning in underdeveloped areas, New York, 1958.
- Milthau J.: Traité d'economie rurale, 2 vol., Paris 1954.
- Milthau J. - Montagne R.: L'agriculture aujourd'hui et demain — Paris 1961.

- Myrdal G.: Economic theory and underdeveloped regions, London 1957.
- Perroux F.: Théorie générale du progrès économique, ISEA Paris 1956-57.
- Perroux F.: Théorie et Politique de l'expansion régionale, Bruxelles, 1961.
- Plannas M.M.: Agricultura practica — Barcelona 1967.
- Roig L.T.: Agricultura practica — Barcelona 1967.
- Sanders C.: Technical education for development — 1966.
- Schickele R.: Agricultural policy farm programs and national welfare, N.Y. and London 1954.
- Self P.: Cities in flood — London 1957.
- Tinbergen Jan: The design of development, Baltimore 1958.
- Torres A.P.: Geografia economica — Barcelona 1964.
- Tuck R.: An introduction to the principles of agricultural economics, Edinborough 1961.
- U.N.I.D.O.:
- JD. Con. - 1/A 23.
- United Nations:
- Report of the symposium on industrial development in Africa — New York 1966.
 - Planning for economic development — New York 1963.

Ἐξετυπώθη εἰς τὴν Ἑλλάδα

Στοιχειοθεσία - Ἐκτύπωση
«ΕΜΜ. ΡΟΔΑΚΗΣ & Σία»
Γερανίου 7 — Τηλ. 533.965

Βιβλιοδεσία: Γ. Ποταμιάνου

Printed in Greece

Type setting - printing
«The RODAKIS» Press
7, Geraniou Str. - Tel. 533.965

Bookbinding: G. Potamianos

Graphic designer A. MARKOLEPHAS

ΠΙΝΑΞ 2. (2)

Αναλυτικός πίναξ χωρονομικής κατανομής πληθυσμού Νομού Θεσσαρωτίας (1961)

Έπαρχια Δίημος Κοινότητες	Έκτασις (Πεδινηή, Η=ήμιμορσινή, Ο=ορεινή)	Μέσος σταθμικόν ύψόμετρον	Πληθυσμὸς 1851	Πληθυσμὸς 1961	Γεωργικὴ γῆ	Ζευγαρολ(βαδα	Σύνολον βοσκοτόπων	Κοινοτικοὶ ἢ κοινόχρηστοι βοσκότοποι	Δάση	Έκτασις καλυπτόμενη ὑπὸ ὕδατων	Οἰκοδομημέναι ἔκτασις	Θρησκ. χαρακτηρισμὸς πληθ
N. Θεσσαρωτίας												
II.												
H.												
O.												
E. Θυάμιδος												
II.												
H.												
O.												
Δ. Ήγουμενίτσας												
K. Άγ. Μαρίνης												
Άγ. Βλασίου												
Άργυροπάπου												
Γραϊκοχωρίου												
Κασσίου												
Κορίκιανης												
Κρυόδουσης (Πεσκάνας)												
Λαδοχωρίου												
Μαυροδίου												
N. Σελευκείας												
Παραποτάμου												
Πλαταριάς												
Ραγίου												
Συδότην												
E. Μαργαριτίου												
II.												
H.												
O.												
K. Γλυκῆς												
Έλευθερίου												
Καρπερίου												
Μαζαρακιάς												
Μαργαριτίου												
Πέρινας												
Σπαθαράτων												
E. Παραμυθίας (Σουλίου)												
II.												
H.												
O.												
Δ. Παραμυθίας (Σουλίου)												
K. Άγ. Κυριακῆς												
Άμπελιάς (Δράγανης)												
Αύλοτοπον												
Γαρδικίου												
Γκρίκας												
Έλαταριάς												
Ζερούχοιου												
Καλλιθέας (Γισσυρλιάς)												
Καρδουαρίου												
Καριωτίου												
Κουκουλιών												
Κρυσταλλοπηγῆς (Σέλιανης)												
Νεοχωρίου												
Πηρολάφου												
Παναγιωτῶν												
Μέντες Έκαλησιών												
Πετουσίου												
Πετροδίτσας												
Πλακωτίης												
Πλωδρόσου (Βλαχορίου)												
Προδρομίου												
Σαλονίκης												
Σαμονιάς												
Σεβασίου												
Σκανδαλάου												
Τσαγγαρίου												
Φρεσώνης												
Χέικας												
Χρυσουγῆς (Βελιάνης)												
Ψάκας												
E. Φιλιατῶν												
II.												
H.												
O.												
Δ. Φιλιατῶν												
K. Άγ. Γεωργίου (Γαρδικίου)												
Άγ. Νικολάου												
Άγ. Πάντων												
Άετοῦ												
Άμπελιώνας (Πέδας)												
Άναθροῦ (Βερβαίων)												
Άσπροκληρίου												
Άγλαδέας												
Άγρωτίων Βαδουρίου												
Βαδουρίου												
Γηρομερίου												
Γογγῆς												
Καλλιθέας (Γορακλιμηνίου)												
Κάτω Σεχώρου												
Κεραμίτσας												
Κερασσοχωρίου												
Κεστρονῆς (Νικουσίτσας)												
Κοκκιναῖας												
Κοκκινοκλαίου												
Κουραβίου												
Κρουνορίου (Λιμπόδου)												
Κυπαρισίου (Μανιζαρίου)												
Λεπτοκαρυῶς												
Λιάς												
Λίστας												
Μαγροβίου												
Μηλιάς (Κωστανάς)												
Μύλων												
Πεσώρου												
Παλαιοκκλησίου												
Παλαιοχωρίου												
Παλαμπῆ												
Πηγαδουλίου												
Πλαμιῶς (Γλούσης)												
Πλαίστου												
K. Ραβενῆς												
Ριζοῦ (Άραχούτης)												
Σαγιμάδας												
Σίδερης												
Τσαμιντζ												
Φανερωμένης												
Φοινικίου												
Χαραυγῆς (Λύκου)												

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ: 1) Ὑψόμετρον εἰς μέτρα, ἔκτασις εἰς στρέμματα.
 2) Εἰς τὸ σύνολον τῶν βοσκοτόπων (στήλη 7) περιλαμβάνονται καὶ οἱ κοινοτικοὶ ἢ κοινόχρηστοι βοσκότοποι (στήλη 8).
 3) Διοφοραὶ τινες (μέχρι + 10%) παρατηροῦνται μεταξύ τῶν ἀριθμῶν τῆς στήλης 1 καὶ τῶν ἀθροισμάτων τῶν ἐπὶ μέρους στηλῶν 5—11 διὰ τὸ σύνολον τοῦ Νομοῦ καὶ δι' ἑκάστην Ἐπαρχίαν. Αἱ ἐν λόγω διαφοραὶ ὀφίστανται συνεισῆς διαφορῶν κατὰ χρόνον καὶ τρόπον μετρήσεως, μὴ ἀσκούσαι ἐπίδρασιν τινα ἐπὶ τῶν προκύπτοντων ἐκ τοῦ πίνακος συμπερασμάτων.
 4) *Οπου ὀφίσταται παῦλα εἰς τὴν στήλην 12, ὁ πληθυσμὸς εἶναι ἀμύγως ὀρθόδοξος.